

FASCIE BERTALAN

**DON BOSCO
NEVELÉSI
MÓDSZERÉRŐL**

FORRÁSOK ÉS MAGYARÁZATOK

SZALÉZI MŰVEK

FASCIE BERTALAN

**DON BOSCO
NEVELÉSI MÓDSZERÉRŐL**

FORRÁSOK ÉS MAGYARÁZATOK

SZALÉZI MŰVEK

Nihil obstat. Carolus Szitkey Soc. Sal. censor dioecesanus. Imprimatur. No. 1789/1948.

Vacii, die 16-a Martii 1948. † Josephus Episcopus.

A Magyar Szalézi Rendtartomány Főnökének 600/1948. sz. engedélyével.

*A „Società Editrice Internazionale“
(Torino, Corso Regina Margherita, 179.)
engedélyével.*

A mű eredeti címe:

*DEL METODO EDUCATIVO
DI DON BOSCO*

Fonti e commenti.

Lecture di pedagogia N. 4.

Fordította: *ÁDÁM LÁSZLÓ*

Felelős kiadó: Szitkey Károly

A FORDÍTÓ ELŐSZAVA

E művecske szerzője Don Boscónak megelőző nevelési módszerét mutatja be, szinte helyszíni szemlét nyújtva gyakorlati nevelői tevékenységéről. Művét a papi és tanítói szemináriumoknak, elsősorban a szalézi szemináriumoknak szánta olvasmányul.

Most, mikor a művecske magyar fordításban megjelenik, legyen szabad előljáróban magát a bemutató Fascie Bertalant magyar olvasóinknak bemutatnom. Ha kissé részletesebben teszem, szolgáljon segítségemre az a körülmény, hogy fordításomat elsősorban is kedves fiatal rendtársaimnak szántam és ajánlom. Ezek joggal elvárják tőlem, hogy szalézi nagyjaink eme rokonszenves alakját előttük megelevenítsem.

1937. január 31-én, Bosco Szent János napos ünnepén, Segítő Szűz Mária torinói bazilikájának szószékén mély gondolatokban gazdag magasztaló szentbeszédet mondott Don Bosco atyánkról, mint a szegénysorsú ifjúság és a dolgozó nép apostoláról. Beszéde végén elhalkult a hangja, szétfolyt a gondolata. Nehézkesen szállott le, s tért vissza cellájába. Pár óra mulva halott volt. Agyvérzés ölte meg életének 75., szalézi fogadalmának 48., áldozópapságának 45. évében. Hősínek nevezhető halálával ünnepélyesen megpecsételte, amit egy életen át tett: Don Bosco lelkéből kölcsönözve a gondolatot és a lendületet, Don Boscót ismertette és dicsőítette a tudós katedráján és a nevelés különféle munkaterein.

Gimnáziumi tanulmányainak utolsó évét, a liceumot (1875—78) Alassióban végezte, a szalézi kollégiumban, Cerruti Ferenc, a nagy klasszikus nyelvész és író vezetése alatt. Óriási előmenetelt tett a tudományban, és megerősödött hiterkölcsei életében. Ragyogó érettségi után a torinói kir. egyetemre iratkozott be szépirodalomra és bölcsesetre. A valdoccói Oratóriumban lakott. Innen látogatta az előadásokat, s közben maga is tanítgatott valsalicei kollégiumunkban. A négy esztendő alatt (1878—82) rendszeresen Don Boscóhoz

járt gyónni, s tőle kapott lelki irányítást. Legmagasabb kitüntetéssel végezte tanulmányait, és szépirodalomból valamint bölcsészettől doktori babért szerzett. Bár bensőséges kapcsolatai voltak Don Boscóval és Don Ruával, hivatásáról határozott formában még nem döntött. Don Bosco azonban már elintézte számításait vele kapcsolatban. A nagyszüneti folyamán szülőfalujából, a liguriai Verezziből egy kosárka pompás őszibarackot küldött gyóntatótyjának. Don Bosco a gyümölcsöt azonnal szétküldte az Oratórium nagyobb jótévedőinek, aztán szép levélben köszönte meg lelkifia figyelmeségét. „Köszönöm Neked és édes tieidnek. Meg akartam győződni, nem lapul-e a kosárka alján Fascie tanár úr. Sajnos nem volt található. Remélem azonban, hogy látogatásomra eljön San Benignóba vagy Alassióba; lelkigyakorlatra, stb. stb. Áldjon Isten Téged, ó kedves Fascie, s veled együtt valamennyi rokonságodat! Velük együtt imádkozzál érettem is! Jézus Krisztusban maradok mindenkor hű barátod: Bosco János áldozópap. San Benigno, 1882. aug. 22.”

Egykori kollégiumi igazgatója, Don Cerruti most meghívta rendes tanárának Alassióba. Fascie a meghívást el is fogadta. Hat évig árasztotta pedagógus lelkének áldásait, kitörölhetetlen emléket hagyva maga után az iskolában, az ifjúsági színházban, a zene- és énekkarban, az önképzőkörben. Ekkorra megérett a hivatása, fölvetését kérte Don Ruától, s megkezdte noviciusi évét Valsalicében, Don Bosco mauzóleuma mellett. Esztendőre mint fogadalmas szalézi Estébe került tanítani. Itt szentelték pappá 1891-ben. Példás papi életet élt. Haláláig egyetlen egy nap sem maradt el az oltártól és a zsolozsmától. Közben tudományos tökéjét is gyarapította a bölcsészet, a neveléstudomány, a történelem és az egyetemes irodalomtudomány mezején. A magyar rendtársak nem kis ámulatára részleteket idézett Jókaiából, Petőfiből, csodálattal adózva nagy regényírónk kiapadhatatlan képzelőtehetségének s halhatatlan dalköltőnk mélytűzű lírájának. Öt évi estei és két évi asconai (Svájc) működése után 1896-ban átvette Siciliában a brontei nyilvánosjogú gimnázium és kapcsolatos internátus vezetését, ugyanott magának tartva fenn a tanulmányi vezetői hivatalt is. Mint az iskola, a könyv, kivált pedig a gyermeklelkek rajongója, tizenegy évig szórta tele marokkal roppant tudása kincseit és szívének áldásait. Ekkor a sicíliai tartomány vezetését is rábízta Don Rua. Továbbra is megtartotta a ház igazgatását és a tanulmányi vezetőséget. Nem tudott, s nem is akart elszakadni a katedrától és a gyermekektől, az ő élő könyveitől. Hat év múlva a liguriai tartomány élére került, s újabb hat év elteltével Don Albera rendfőnök behívta a Társaság főkáptalanába, s a tanulmányi ügyek főigazgatóságát bízta rá.

A beléje helyezett bizalomnak itt is teljesen megfelelt. Vég-

érvényes formában kidolgozta elemi, középfokú és főiskoláink tanulmányi tervét. Előkészítette torinói Pápai Szalézi Egyetemünk és pedagógiai főiskolánk alkotmányát és az egyes karok tanulmányi rendjét, bár az egyetem megvalósulását már nem érte meg. A keresztény irányzatú olasz pedagógusok kezdeményezésére megszerezte „Don Bosco tanítóköröket” létesített. Számtalan konferenciabeszédet mondott nemcsak a Társaság papi és tanítói szemináriumában és főiskoláin, hanem a Segítő Szűz Mária Leányai Társaságának tanítónő- és tanárképző intézeteiben s egyébütt is. Gasparri P. bíboros államtitkár többszörösen magához kérte Rómába, hogy latinnyelvű egyetemes katekizmusának végleges beosztását és megszövegezését vele megbeszélje. A Szemináriumok és Egyetek szent Kongregációja vele dolgoztatta ki az olasz püspöki szemináriumok kebelében működő gimnáziumok és liceumok tanulmányi tervezetét.

Sokak kérésére írta meg jelen kis művét. Alázatosságból többet nem írt. Don Bosco pedagógiai tanításainak nem annyira evangelistája, inkább apostola volt. Aldozatot hozott ezzel a legnemesebb misszió, a gyermekek és az ifjúság keresztény szellemű nevelése ügyéért. Hisz' nemcsak műhelytitkokat árul el könyvében, hanem szinte azt mondhatnók, családjunk legrejtettebb titkaiba is bevezeti olvasóit. A Don Bosco nagy életrajzából és más forrásokból vett szemelvények összeválogatásánál feltételezi, hogy olvasói ismerik a keresztény pedagógia nagy pátriárkáját, és olvasták életrajzát.

Ez az most, ami a fordítót némi aggodalommal tölti el. A magyar olvasótábor nagyobb része nem olvasta, s belátható időn belül nem is olvashatja Don Bosco életrajzát a maga teljességében. A kiragadott részletek olvasása közben viszont olyasmire bukkanhatnak, ami így elszigetelten, történelmi s lélektani összefüggés nélkül félreértésre, rosszramagyarázásra adhat okot. Ennek kell elébevágnia azzal, hogy a szemelvények elé, ott, ahol ennek szüksége mutatkozik, rövid magyarázatot fűzzön. Kérem kegyes olvasóimat, hogy ezeket a magyarázatokat is figyelemre méltatni szíveskedjenek.

Adja Isten, hogy a megelőző nevelési módszert, melyet XI. Pius pápa Don Bosco szenttéavatásakor szintén kanonizált, és a „Divini illius Magistri” kezdetű, 1929. dec. 31-én megjelent s egyéb apostoli körleveleiben is Don Bosco pápája sürget, minél többen ismerjék, érdeme szerint értékeljék, a gyakorlatban valósítsák családokban, iskolákban, mindenrendű nevelőintézetekben.

Rákospalota-Clarisseum, Boldogasszony évében, 1948. január 31-én, Don Bosco égi születésnapján.

ÉLETRAJZI ADATOK

Bosco Szent János Olaszországban az alessandriai járáshoz tartozó Castelnuovo d'Asti nagyközség Becchi nevű helységében 1815. augusztus 16-án született. Szülőföldje 1934-ben, legnagyobb fia szenttéavatásának évében nevét Castelnuovo Don Boscóra változtatta. Szülei: Bosco Ferenc és Occhiena Margit szerény, mondhatnók szegény földművesek voltak. Életének második évét be sem töltötte még, mikor édesatyját, azt a jó keresztény és tisztességes munkásembert elvesztette. Ettől fogva édesanyjára, a jó Margit mamarára hárult a feladat, hogy róla, József nevű édesbátyjáról, mostohabátyjukról Antalról és a nagymamáról gondoskodjék.

Jánoskában koraérett hajlandóság és erős vágyakozás mutatkozott arra, hogy minden tehetségét munkába állítva szegény és erdőn-mezőn elhagyottan kóborló kis pajtasait a rossztól távol tartsa, s a helyes úton elindítsa. Ezért égő szomjúság gyötörte a tanulás és a művelődés után. Vele született hivatása ébredezett. Sajnos, Boscóéknál nemigen volt mit aprítani a tejbe. Országszerte nagy volt a drágaság. A közállapotok is nagyon szomorú képet mutattak. Előrevetették árnyékukat a napóleoni háborúk. A legkeményebb akadályt a nagyra hivatott gyermek útjába mégis mostohabátyja, Antal gördítette. Ez hallani sem akart tanulásról, művelődésről. Nem látta ennek hasznát sem a maga, sem a többiek esetében. Nem tűrte, hogy a házban ilyesmiről beszéljenek. Margit mama jóságos szívének sem sikerült vastagnyakú mostohafiát jobb belátásra bírnia. A béke kedvéért bele kellett nyugodnia, áldozatot kellett hoznia. Tarisznyát akasztott hát Jánoskája nyakába, s kevésbé ellenséges othont keresett számára.

Hosszú s kemény próbaidő kezdődött János életében, s ez nem egy évig tartott. Ez alatt a tettek mezején alposan elkészült nemes missziójára, megedződött az ifjúság nevelésére, melyre oly korán elhivatottnak érezte magát.

Miután több ajtón kopogtatott, bizonyos Moglia család fogadta

be majorjába. Megegett a szívük a szegény földönfutón. Szállást és ellátást adtak, s ezenfelül évi 15 lírát ajánlottak fel neki ruhára. Ez a bér akkoriban nem is volt nyomorúságos bér. Aztán meg azok a jó tulajdonosok, jó magaviseletének és szorgalmas munkájának jutalmául, mindjárt az első évben 40 lírára emelték, esztendőre pedig 50 lírára. Moglia-majorban közel 2 évet töltött. Az istálló körül foglalatoskodott, s a szarvasmarhát legeltette. Pillanatra sem esett ki azonban eszéből a gondolat, hogy tanulni akar, s pappá lesz, csakhogy magát az ifjúság nevelésének szentelhesse.

Már elmúlt 14 éves, mikor 1829 decemberében Mihály nevű nagybácsija közbejöttével és támogatásával visszatért édesanyjához, s újból megkísérelte az iskolába való bejutást. Mostohabátyja azonban most még inkább megmakacsodott. Hogy végetvessenek akadémuskodásának, nem volt más hátra, mint megosztzkodni az atyai javakon. Antal már úgylis nagykorú volt s így mehetett a maga útjára. Az osztzkodást nagy szeretettel s megértéssel intézték el, nehogy a földek elosztása a szívek megosztását is maga után vonja. Margit mama ekkor békében maradt két fiacskájával, Józseffel és Jánossal. János úgy érezte, hogy nagy kő esik le a szívről, hisz' nyitva áll előtte az út a tanulmányok felé. Ez volt gyermekkorának legboldogabb szaka.

Egy jó pap, az öreg Don Calosso, aki Jánost már régóta ismerte, s nagyon szerette, most hogy éppen megszabadult bizonyos kötelezettségeitől, magához vette, s jóságos atyjává lett. — Ne fájjon a fejed — mondotta neki — a jövőd miatt! Mindenáron segíteni akarlak. Amíg élek, semmiben sem látsz hiányt. Ha pedig meghalok, éppúgy gondoskodom majd rólad. — Csakugyan magánál tartotta, eligazította lelkét az ájtatosságban, elméjét a tanulmányokban. Úgy érezte a kis árva, hogy újjászületik.

Sajnos, ez a dolgos nyugalom nem tarthatott sokáig. Első álmában, melyet 9—10 éves korában látott, (lásd az 54. lapon) s amelyet a maga egészében ismertetni szándékozunk, ezt a parancsot kapta: **Légy alázatos, erős és férfias!** Még más hosszadalmas és kemény próbákat kellett kiállania, hogy ezekben az erényekben nagykorúságra jusson.

Pár hónap mulva Don Calossót szél ütötte. Meg is halt 1830 november 21-én anélkül, hogy egy szót is szólhatott volna. János így váratlanul elvesztette jötevőjét, mesterét s a megígért segítséget. Erre vonatkozóan Don Bosco emlékirataiban ezt olvassuk: **Megjötték Don Calosso rokonai, s kulcsot és minden mást átadtam nekik.** Ebben a minden másban pedig benne volt 6000 líra, akkoriban tekintélyes összeg. Ezt Don Calosso neki szánta, s biztos jelekkel fejezte ki akaratát, mikor kevéssel halála előtt pénzesládája

kulcsát neki átadta. Az átadást olyan jelekkel kísérte, amelyek szándékát illetően minden kétséget kizártak. János azonban nem akart lelkiismeretfurdalást, sem kellemetlenségeket. Inkább mindent a rokonok kezében hagyott, a maga sorsát pedig teljesen a Gondviselésre bízta. Nem is hagyta Ez őt soha tanács és támogatás nélkül. Emlékirataiban valóban ezt olvassuk: „Akkortájt újabb álmot láttam. Ebben szigorú szemrehányásban részesültem amiatt, hogy bizalmamat emberekbe helyeztem, s nem a mennyei Atya jószágába.” Don Calossót illetően pedig, hozzáfűzi: „Mindig imádkoztam, s amíg élek, multhatatlanul minden reggel imát mondok ezért a kiváló jötevőmért”. Már akkor megnyilatkozott egyik legjellemzőbb tulajdonsága, mely egész életére mélyen gyökeret vert szívében: a hála.

. . .

Újabb kálvária kezdődik most számára. Az előtte álló út hosszú és tövises. Egy lépést mégis tehetett előre, s ez a lépés biztos és határozott volt. Nincs már többé, aki útjába gáncsot vessen. Anyjának és nagybátyjának nemes szíve minden áldozatra kész érette. Castelnuovóba megy iskolába. Ez nagyjából 5 kilométernyire fekszik Becchitől. Eleinte bizony négyszer kell majd ezt az utat naponta megjárnia, kétszer délelőtt, kétszer délután. Komoly kényelmetlenséget s nem csekély idővesztéséget jelentett hát az iskolabajjárás. Sikerült mégis módját ejteni annak, hogy legalább délben őt mardhasson a községben, később pedig bizonyos Roberto János szabómesternél állandó szállást találtak. Így kisebb bajjal járt már diákélete.

Az iskola ugyan nem egészen volt számára megfelelő. Mégis minden hasznot kihozott belőle, amit csak kihozhatott. Maga okulására még a hiányokból is hasznot merített. Korát tekintve jóval fölötte állott iskolatársainak. Ez a körülmény sokszor bizony egymástól elütő érzelmet váltott ki tanítóiból. Egyik-másik sehogyszem tudta magának megmagyarázni. Nem annyira csodálattal adózott, mint inkább gyanúporral élt vele szemben. Hitetlen s éppen nem jóakaró szemmel nézte. Jánosnak az is fájt, hogy a papok tartózkodó viselkedése nem nyújtott neki módot lelkének feltárására. Ám ebből az áldozatából is hasznot tudott meríteni a maga okulására. Érthető tehát, hogy effajta iskola nem tudta képességeit kimeríteni. Ő tehát, mivel minden idejét kamatoztatni akarta, s mivel az Ég jó hanggal áldotta meg, azonnal hozzálátott az énektanuláshoz. Szállásadó gazdája, a szabó mester ugyanis vezető-énekes volt a plébánián. Tőle tanult tehát, s hamarosan az énekkarban állandó részeket énekelhetett jó sikerrel. Ugyanakkor a hegedűjátékban is gyakorlatozott, sőt egy vízözönkori zongora játékasztalát is kipróbálta, hogy olykor majd az orgonán kísérhessen.

Még így is maradt ideje. Maradékidejét a szabómesterség el-sajátítására kívánta felhasználni. Ebben is oly eredményre jutott, hogy hamarosan tartásdíjának egy részét le tudta dolgozni. Margit mama ugysem bírta volna már teljes egészében megfizetni. Az iskolaév végére, tanulmányai hiányosságának mintegy kárpótlásául hozzászoktatta a kezét a kalapács és a reszelő használatához Savio Evázius kovácsmester műhelyében, valamint adódó alkalmak ügyes felhasználásával a cipész- és az asztalos-munkába is belekóstolt. Az ipar- és földművesiskolák jövődjét alapítóját így állította a Gondviselés érintkezésbe parasztokkal és iparosokkal, hadd ismerje meg a személyes tapasztalat iskolájában azok lelkületét, életét, igényeit, hogy aztán annakidején hasznosíthassa ismereteit, s mint kész és kitanult szakember méltóan állhasson be a szociális szeretetnek ebbe a munkakörébe is.

Életének tizenhatodik évét taposta már János. A Castelnuovóban töltött esztendő nagyon gyéren fizetett szellemi életében. Többet és jobbat a jövőben sem várhatott onnan. Újabb hurcolkodás szükségesnek mutatkozott tehát, legalább is Chieribe. Itt teljes és szabályszerű tanfolyamot találhat majd. Ez a lépés újabb áldozatot követelt, mikor pedig a nyomorúság éppen nem csökkent. Ám az édesanya nagylelkűsége, a jó emberek szeretete s János szent lelkesedése szembe tudott nézni a nehézségekkel. 1831. november 3-án eljutott Chieribe.

Most szívesen adjuk át a szót ömagának. Hisz' a Chieriben töltött első év emlékeit oly érdekesítően s tanulságosan hagyta reánk emlékirataiban.

Az első, akit megismertem, a kedves és tisztességes emlékü, Valimberti Eusztákiusz áldozópap volt. Sok jó tanácsot adott arravonatközön, hogyan tartsam magam távol a veszedelmektől. Meghívott ministrálni. Hyenkor alkalma nyílt egy-egy jó gondolat sugalmazására. Ő maga vezetett el az iskola igazgatójához, Sibilla domonkosrendi atyához, aztán sorba bemutatott többi tanárainknak. Aközben megindult a tanítás. Addigi tanulmányaim egy kis egyveleg volt csupán, s az egész egy nagy semmit tett ki. Így bár sok hasznos, de rendszertelen és tökéletlen ismerettel rendelkeztem, azt javasolták tanáraink, hogy lépjek vissza a hatodik osztályba. Ez ma megfelel a gimnáziumi első előkészítő osztálynak. Az akkori osztálytanító, a szintén kedves emlékü Pugnetti T., nagy szeretettel bánt velem. Sokat foglalkozott velem az iskolában, meg-meghívott a lakására, és szánalommal szemlélve koromat s jóakaratomat, mit sem kímélt, ami javamra szolgálhatott.

Korom és termetem folytán azonban úgy festettem társaim

között mint egy nagy tuskó. Minden vágyam az volt tehát, hogy ebből a helyzetből kikerüljek. Két hónapi tanulás után, minthogy a hatodik osztályban az első helyre kerültem, vizsgára bocsátottak, s előléptettek a gimnázium első osztályába. Örömet mentem át az új osztályba, mert társaim itt már nagyobbcskák voltak, s mert itt a szeretett Don Valimberti lett a tanárom. Újabb két hónapot töltöttem el, s mivel itt is kiverekedtem többször az első helyet, kivételes úton újabb vizsgára bocsátottak, s ennek alapján bejutottam a második osztályba.

Ebben az osztályban Cima József volt a tanár, igen szigorú ember a fegyelmezésben. Mikor az új tanár az új diákokat maga előtt látta, aki éppoly szálás és vállas, mint jómaga, és az iskolaév derekán toppan be osztályába, az egész diákság előtt így tréfáldzott: — Ez vagy nagy tökfilkó, vagy nagy lángész. Mit szól hozzá? — Szigorú külsejétől egészen megzavarodva, imígy válaszoltam: — A kettő között valami harmadik. Olyan diák, akiben erős akarat van ahhoz, hogy kötelességeit teljesítve, tanulmányaiban előhaladjon, s maga magát utolérje. — Ez a válasz tetszett a tanárnak, s beszélgetését szokatlan nyájassággal folytatta: — Ha megvan a jóakarata, akkor nagyon jó kézben van. Nem hagyom tétlenül. Bátorság! Ha nehézségre bukkanna, azonnal mondja meg, s elsimítom. — Szívből megköszöntem.

Talán két hónap óta jártam ebbe az osztályba, mikor egy kis esemény a figyelmet reám terelte. Egyik napon a tanár úr Agesilaos életét magyarázta Cornelius Neposból. Otthon felejtettem könyvemet, és hogy ezt a tanár úr észre ne vegye, a Donatus-féle latin nyelvtant tartottam kinyitva a kezemben. Miközben a tanár magyarázatára figyeltem, szinte öntudatlanul lapozgattam a könyvben. Társaim észrevették ezt, s egyikük kuncogni kezdett, a másik folytatta, kétségtelen jelül annak, hogy az iskolában valami nincs rendjén. — Mi az? — pattant fel a tanár úr. — Mi az? Azonnal tudni akarom! — Az egész osztály szeme rajtam függött. Erre megparancsolta a tanár úr, hogy ismételjem el a magyarázatot, s fejtsem ki az olvasmány szerkezetét. Kezemben a Donatus, felálltam s könyv nélkül elismételtem a szöveget, s kifejtettem annak szerkezetét összes magyarázataival, melyeket a tanár úr az imént mondott. Amint befejeztem, pajtásaim nem túrtóztethették tovább magukat, csodálkozásukat hangos felkiáltásokban fejezték ki, s elkezdtek tapsolni. A tanár úr módfelett felháborodott. Mint ő mondta, ez volt az első eset, hogy nem tudta a fegyelmet fenntartani. Képen akart legyinteni, de én félrekaptam fejemet, s így a nyaklevest magamtól elhárítottam. Aztán kezét Donatusomra tette, s felszólította szomszédomat, mondja el a zajongás okát. Én kész

lettem volna szerényen bevallani a dolgot, de a többiek túlharsogtak: — Bosco az egész idő alatt a Donatust olvasta, mégis úgy ismétli és magyarázza a leckét, mintha Cornelius Nepos volna a kezében! — A tanár úr elvette a Donatust, még két további mondatot kellett könyvnélkül elismételnem, s akkor harag helyett ámulatból bámulatba esett. — Szerencsés emlékezőtehetségedért megbocsátom a könyv otthonfelejtését. Tehetségedet használd mindig jóra!

Igy aztán egyetlen iskolaév alatt, három osztályon is átlábolva, eljutott a gimnázium második osztályáig. A nagyszünetidőben jó papok segítségével tanulmányaiban megszilárdulva, öszre visszatért Chieribe a harmadikba. A következő két évben pedig a gimnáziumot be is fejezte.

Az első két évben Matta Lucia asszony házában lakott, s tartásdíjának egy részét azzal dolgozta le, hogy a jó asszony fia mellett magántanítószkodott. Minthogy azonban a két esztendő múltával a fiúcska tanulmányait befejezte, az úrnő Chierit elhagyta. Jánosunknak újabb szállás után kellett néznie. Meg is találta ezt bizonyos Pianta Jánosnál, aki Murialdóból azért jött Chieribe, hogy kis kávéházat nyisson és pálinkát áruljon. Jánost mint pincérfiút fogadta fel, s munkája fejében élelmének egy részét, vagyis a levesét, továbbá szállást, (a sütőkemence felett egy testhezálló odut) ajánlott fel neki, no' meg egy kis szabadidőt, hogy tanulhasson is. Nem volt éppen sok, de János így is nagyon boldog volt. Újabb tapasztalatokat szerezhetett a bodegát látogató mindenféle emberek társaságában. Közben újabb mesterséget is elsajátíthatott: a cukrász mesterséget. Ebben akkora ügyességre tett szert, hogy gazdája kecségtető ajánlatot tett neki arra az esetre, ha megmarad a szakmában. Azt is kiemelhetjük, hogy bár még mindig szűk korlátok között mozgott, élete kezdett kevésbé durva és anyagiassá lenni. Így érkezett el életének 20-ik évéhez. 18 éves korában vette fel a bérmálás szentségét.

. . .

Ha valaki, aki Don Bosco életét eddig figyelemmel követte, azt hinné, hogy az ő kálváriája hosszú és kemény, hogy az a sok megpróbáltatás, szenvedés, nélkülözés, az sok hálátlan fáradozás, vergődés, nyomorúság, ide-oda hányódtatás életét teljesen felöleli, s egyben elegendő is egész tevékenységének az ellenálló erejének lemeréséhez, mely már így is oly nagyok s rendkívülinek mutatkozik; az ilyen csak azt bizonyítaná, hogy nem hatolt be annak valódi és lényeges értelmébe, sőt annak értékét leszállította, az eszközt célnak, az építő munkát kész épületnek, a gondolatfoszlányokat hiánytalan megértésnek véve. Az ilyen nem látta meg azt

a mély hitet s lobogó áhitatot, mely életet s értéket tudott adni mindazoknak a cselekvő s ellenálló erőpróbáknak. Az ilyen nem vette észre, hogy azoknak a megpróbáltatásoknak és önmegtágadásoknak roppant halmazán túl, melyek szemünk előtt most elvonultak, egy célpont lebegett, amelyre nehézségei irányultak, amelynek érdekében ezekkel győzedelmesen szembefordult, s amelyet szeme elől sohasem tévesztett. Veszületett hivatása volt ez a célpont. Ez állandóan nemes missziójának útjára terelte életét, hogy az ifjúság javára éljen, hogy pappá legyen, csak azért, hogy ifjaknak atyja, jótévője s barátja lehessen. Ez az a program, melyet már 10 éves korában elkezd megvalósítani, melyet küzdelmes életének minden pillanatában virágzásba hoz, s amely nem tűr félbeszakításokat, megtorpanásokat, kitéréseket, bármilyen válaszút elé gördül is életének a szekere.

Már mint kisfiú, anyagi eszközök hiányában, magasabb műveltség nélkül, az életgondok fojtogató ölelésében, az akadályok ütközői között, módot talál arra, hogy a szomszéd fiúkat maga köré gyűjtse. Fedett helyiség nem áll rendelkezésre, a földhöztapadt szülőháza mellett elterülő rétet választja tehát. Jobb hiányában két fa között kötelel feszít ki, s készületlenül kötéltańcossá lesz, hogy őket magához édesgesse s mulattassa. Szolgáltatába állítja szépen csengő hangját s jó hallását, hogy első pillanatra őket lekösse, majd pedig ottfogja őket imádkozni. Később elmondja előttük, amennyire tőle tellett, amit a templomban hallott és tanult, s elismélti nekik az édesanyjától kapott buzdításokat s jótanácsokat, arra intve őket, hogy mikor visszatérnek otthonukba, akkor nyugodtabbak, jobb magaviseletűek legyenek, és szívükben égő vágyat ébresztve, hogy máskor is eljöhessenek. Testi és lelki szép tulajdonságai pajtásainak rokonérzését lekötötték. A kis lurkók megérezték s megszerették erkölcsi felsőbbrendűségét, s betörték abba a fegyelembé, amelyet alkalmas időben s helyen, biztos hatalomérzéssel oly szépen tudott érvényesíteni.

Amit Becchiben elkezdett, azt Moncuccóban Mogliáéknál, majd Castelnuovóban s Chieriben is folytatta. Tevékenysége egyre szélesebb medret vajt, amint haladt a korban, s gyarapodott az ismeretekben, amint acélosodott a jelleme, amint elmélyült a vallásos műveltségben, a jámborságban, a nagylelkűségben. Amint láttuk, életkörülményei egyre súlyosbodtak. Ám a kedvezőtlen szelek nemhogy leverték volna, inkább duzzasztották találékony tevékenységét. Valóban bámulatba ejtenek kezdeményezései, amelyekkel gyarapítani igyekezett azoknak a tisztességes szórakozásoknak másorát és kellékeit, melyeknek annyira szükségét érezte, hogy ingatag lelkületű kis barátait magához vonzza és bilincselje.

Kalitkákat s egyéb tárgyakat farigcsált, s az értékesítésükből származó pénzecskét nem magára fordította — pedig lett volna mire elköltenie, — hanem nagylelkűen arra használta fel, hogy pajtásainak szórakozását változatosabbá s újszerűvé tegye. Nagylelkűségében szívesen állott oda a gyengébbek mellé, hogy a tanulásban segítségükre legyen. Így tett a chieri dómtemplom sekrestyésével, hogy a papi pályára léphessen. Társulatokat alapított, hogy kisbarátait összethartha. Így éppen Chieriben alapította meg a Vidámság társulatát. A **Società dell' allegria** valóságos életprogramm volt a korabeli ifjúság számára. Nagylelkűen folytatta apostolságát pajtásai körében.

Még inkább felkelti csodálkozásunkat abbéli törekvése, hogy népünnepeken és vásárokon mindenütt ott akart lenni, ahol a vásári komédiások játékait a nép szájtátva bámulta. Egykettőre veszelYES vetélytársuk lett. Elleste s eltanulta fogásaikat, agyfúrt-ságaikat, sőt hamarosan följük is kerekedett bűvészmutatványokban, kézügyességekben, futásban, ugrásban. Így gazdagította lassanként játékrendjét, s gyarapította szórakoztató műsorát. No, meg is nőtt övéinek csodálatában, akik mint győzhetetlen bajnokokra tekintettek fel reá, s mind jobban lekötelezve érezték magukat vele szemben, egyre szívesebben meghajoltak akarata előtt. Kiapadhatatlan kezdeményező szellemében sok egyéb életrevaló ötlet bukkant fel még. Ezekkel takarta azoknak a szórakozási eszközöknek a hiányát, amelyek nélkül nem tudta volna kielégíteni a gyermekek sürgető s telhetetlen szomjúságát. Pedig ő mint szerető barátokat akarta őket maga mellett látni s vezetni a helyes úton.

Ez volt az a magas célpont, melyre minden gondolata irányult, s amelyre ránevelődött a lelke. Erre edződött annyi esztendőnek kemény és fáradságos versenyében. Ennek a világoSSágában kell tehát néznie ezt a kikristályosodási korszakot annak, aki helyes képet akar magának róla alkotni. A hit világosította, az áhítat táplálta, s a folytonos küzdelemben **alázatossá, erőssé és férfiasná** növekedett, amint az álomban parancsolták neki.

* * *

Leküzdve így az utolsó bizonytalanságokat plebánosának, dr. Cinzanónak támogatásával, s miután kortársában s földijében, Szent Cafassóban megtalálta azt a jóbarátot, aki bölcs tanáccsal és áldozattal is ott áll majd mellette, végre beléphet mint kispap a chieri szemináriumba. A végérvényes formában már jó úton haladó lelki képzése itt egyre normálisabb ritmusban teljesül ki, bár a megpróbáltatások itt sem hiányoznak. Két év alatt elvégzi a bölceleti tanfolyamot. Ekkor éri őt az a kegyelem, hogy erős lelki barátságban fűződhetik Comollo Alajoshoz. Ez a kiváló papnövendék oly

nagy hatást tett reá, hogy később életét is megírta. További négy év alatt elvégzi hittudományi tanulmányait, s 1841. június 5-én, 26 éves korában pappá szentelik.

* * *

Az álom beteljesült. A várakozás ideje lejárt. Utött az órája a munkábaállásnak. Torinóba ment, s a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén — 1841. december 8-án — a Gondviselés összehozta Garelli Bertalan árva kőművesinassal. Ezzel kellett első kísérletét tennie, ennek a közbejöttével kellett nevelő művének alapkövét elhelyeznie. Mikor az utcára szorult gyermekekből egy kis csapat körülötte összeverődött, első növendékeivel öt évig kellett kóborolnia, csak egy talpalatnyi állandó helyet keresve, hol lábát megvesse, mint ahogy gyermekfövel is vándorútra kellett már kelnie. Az azokban az években kiállott próba férfiassá tette őt erre a második próbára. 1846-ban végre megállapodott a piemonti főváros még gyéren lakott peremén, a valdoccói réten. Később hozzá költözött, s megosztotta vele áldozatát édesanyja. Margit mama hősiesen virrasztott felette első küzdelmeinek éveiben, most eljött misszióját bevégezni, virrasztva a nagy mű küzdelmes kezdetén, s rányomva arra jóságának anyajegyét.

A becchi réten egykor nagy vonalakban felvázolt mű most tökéletes formát kapott a valdoccói réten. Az ünnepi oratóriumnak nevezett gyermekfoglalkoztatón kezdve, mely csirájában már az egésztest magában foglalja, mihelyt csak megfelelő nagyságú házzal s templommal tudott rendelkezni, tovább fejlesztette művét nappali és esti iskolával, műhelyekkel kapcsolatos ipariskolával, s nevelői művészetének egyéb más elágazásaival.

Igy jött létre az anyaintézet, az „Oratórium”. Irányelveivel, programjaival, szabályzataival, általános példájával, ez az ő rendszerének nagy forгатókönyve, ősmintája mindazoknak a gyermekvédelmi és gyermeknevelő intézményeknek, melyek majd idővel ebből születnek. Ezek hamarosan egymást hajtvá létre is jöttek, s Piemontból kiindulva elterjedtek Itáliában, Európában, Amerikában, s ma már az egész világon. Életüket s erejüket ezek mind az Alapítónak ma is sugárzó lelkületéből merítik. Don Bosco 1888. január 31-én, 72 éves korában a szentek halálával múlt ki. Azzal a nyugodt érzéssel húnyhatta le szemét, hogy művét tökéletes elrendezettségben, nevelési módszerét pedig sziklaszilárd megalapozottságban láthatta, meggyökereztetve a maga alapította Szalézi Társaságban és a Segítő Szűz Mária Leányainak Társaságában. Megizlelhette hát annak az életelvnek főséges vigasztalását, melyet annyiszor elmondott s annyiszor leírt: **Életünk végén gyűjtjük össze jó cselekedeteink gyümölcsét.**

BEVEZETÉS A NEVELÉSI MÓDSZERHEZ

Bevezető tanulmánya nyelvezetében szerzünk mindvégig rendkívül tömörnek bizonyul. Egyes kijelentései magyarázatra szorulnak. Fenti előrebocsátott megjegyzését sem szabad úgy értelmeznünk, mintha Don Bosco pusztán természetes nevelő ösztönrel megáldott gyermekbarát, aféle ötletes amatőrpedagógus lett volna, aki bekötött szemmel jár-kel. Ellenkezőleg teljesen kiforrott nevelői tervezete volt mindjárt kezdetben az oratóriumok művének elindításakor. Pedagógiai tudása nemcsak személyes élményeiből, hanem a Szentírásból, nevezetesen az isteni Mester evangéliumi tanításából táplálkozott. Magáévá tette az u. n. megelőző nevelési módszert, s ennek elemeit az általános emberi és keresztény hagyományból merítette. Nevelői munkájának beérett gyümölcsét maga is nagy bőségből tapasztalhatta. Cseppet sem túlzott tehát, mikor nevelési kérdésekről beszélve, a megelőző módszerről, helyel-közzel mint az **ő módszeréről** beszélt.

További bizonyításul legyen szabad a montpellierier esetet történelmi oldalról megvilágítanom. Don Bosco atyánk nevelési módszerével foglalkozó több író, így szerzünk is, ezt nem egészen értette meg. Szóljon méntségükre az a körülmény, hogy Don Bosco nagy életrajzában XVIII. kötete csak 1937-ben került nyomtatásban a kutatók kezébe, tehát éppen 10 évvel később, mint Szerzünk úttörő munkája. Vegyük tehát vizsgálat alá magát a forrást, s lássuk, hogyan is történt a dolog. (L. *Memorie Biografiche*, XVIII. k. 126—127., 654—655 l.)

1886 áprilisában Don Bosco Spanyolországba ment a barcelonai szalezi intézet és ipariskola látogatására. Ligurián és Franciaországon át tette meg az utat. Diadalmas és sok-sok csodától és lelkes fogadtatástól híressé vált első és utolsó spanyolországi látogatása befejeztével ugyanazon az úton tért vissza Torinóba. Többször megszakitotta útját, hogy franciaországi jótevőinél és barátainál kissé megpihenve, nekik örömet szerezzen. Így Montpellierben is több napot töltött. A **lazarista atyák** vezetése alatt működő nagyszemináriumban szállott meg. Azokban a napokban tisztelői s imameghallgatásban részesült vagy meghallgatást kereső hívek állandóan nagy tömegben áramlottak a szeminárium felé.

A szeminárium kormányzója, **Dupuy atya**, akinek Don Bosco Torinóból hálája kifejezéseképen némely kiadványát, így Páli Szt. Vince életét is megküldötte, azévi július 2-án kelt, francianyelvű levelében igazolja a küldemény vételét, idézi látogatása szép napjainak emlékét:

„A montpellierier szeminárium még mindig a kedves látogatása alkalmával szerzett benyomások hatása alatt áll. A város jó polgárai, akik Ont oly lelkes fogadtatásban részesítették, készek lennének a fogadtatást megismételni, én meg felajánlanám szolgálataimat támogatására, s megöltalmaznám Ont a tömeg támadása ellen. Valósággal kivert a verejték,

mikor a népnek rohamát feltartóztatni igyekeztem, mikor ez egy, a szegények között is szegény s halálrafaradt papnak kezet akart csókolni... Mégis, mindamellett egy csöpp keserűség maradt a szívemben. Don Boscót teljesen mások kényére-kedvére hagytam, magam pedig szót is alig tudtam vele váltani. Pedig nagyon-nagyon szerettem volna megkérdezni, **milyen úton-módon vezeti a lelkeket az Istenhez.**

Mikor azt kérdeztem Öntől, hogy tudja oly csekélyszámú személyzettel a gyermekeknek akkora tömegét kordában tartani, Ön azt válaszolta: — Az Isten félelmét iparkodunk a lelkükbe csepegtetni.

De hiszen az Isten félelme a bölcseségnek csak kezdete. Tudnom kellene, **hogyan vezeti fel Ön a lelkeket a bölcseség csúcspontjáig, az Isten szeretetéig.**

Papi konferenciánkon Szt. Vince és Szalézi Szt. Ferenc módszereit vizsgáltuk, amelyekre ők a **lelkeknek a tökéletességre való vezetésében** alkalmaztak. Megállapítottuk, hogy Szt. Vince az Isten felsége előtt megsemmisült lelket arra szokta buzdítani, adja oda magát Istennek, s bizza magát teljesen Istenre, hogy így tőle telhetően viszonzza az Isten szeretetét; ugyanakkor Szalézi Szt. Ferenc mindenkinek csak azt ajánlotta, hogy mindenben az Isten szent tetszését keresse.

Végső megállapodásunk az volt, hogy Szt. Vince módszere inkább csak az áldozatrakész, kiváltságos lelkeknek szól, Szalézi Szt. Ferencé ellenben mindenki számára könnyen járható út, s így a lelkeknek nagyobb tömegét képes a tökéletességre elvezetni.

Öntől szeretném most hallani, aki ennek a két nagy szentnek az életét alaposan tanulmányozta, vajjon célba találtunk-e megállapításunkban...?

Ezekután nem lesz nehéz megállapítani, hogyan kell értékelnünk Don Bosco csodálkozását, mikor a főképtalan ülésében Dupuy atya levelét előtte felolvasták, s hogyan kell értelmeznünk az alkalommal tett nyilatkozatát. Szt. Vince fiait, a **lazarista atyákat, a népmissziók nagymestereit elsősorban nem a gyermeknevelés, hanem a lélekvezetés érdekelte,** s Don Boscónak ezirányú tevékenységéről, módszereiről, mesterfogásairól szertettek volna valamit hallani. Páli Szt. Vince és Szalézi Szt. Ferenc nem kimondottan gyermeknevelők, hanem lélekhalászok, gyóntatóatyák és missziósok voltak. Don Bosco is mint ilyeneket tanulmányozta, majd mint ilyeneket mutatta be őket népszerű munkáiban. A gyóntatószékben s általában a lelkivezetésben inkább Szalézi Szt. Ferencet követte, őhozzá sem ragaszkodott azonban szolgamódra, hanem esetről-esetre az Úr sugalmazását követve, alkalmazkodott az egyes gyónógyermemek lelki alkatahoz és igényeihez. Ez volt az ő sajátos módszere a lélekvezetésben. Egyénenként vezette lelkigyermekeit.

Szerzőnk sajnálattal állapítja meg továbbá, hogy a Don Bosco megírt neveléstudományi vezérkönyv nem látott napvilágot. Ez való igaz. Ám az is való és vigasztaló igazság, hogy Don Boscónak széleskörű pedagógiai és didaktikai tudáskészlete s aranyatérő gazdag tapasztalatai nem veszték el. A torinói **Pápai Szalézi Egyetem** mellett felállított **Szalézi Nemzetközi Pedagógiai Főiskola** máris összegyűjtötte ezt a szétszórtan heverő drága kincset. Ezzel a cézzel áttanulmányozta Don Boscónak 19 vaskos kötetét kitevő nagy életrajzát, egyéb életrajzait és kapcsolatos részlettanulmányokat, Don Boscónak összes műveit, kiadott és kiadatlan emlékiratait és levelezését. Ezenkívül rendelkezésünkre áll Don Boscónak 54 teljesen kidolgozott pedagógiai konferenciabeszéde. Ennek az óriási anyagnak rendszerezése és tudományos feldolgozása a főiskola tudós professzorainak sokévi munkát ad majd. Ennek a munkának az ered-

ményét a pedagógus világ őszinte érdeklődéssel várja, mi pedig lelkes örömmel köszöntjük máris, mert bizonyítva látjuk benne tételünk igazságát, hogy **Don Bosco atyánk nagy felkészültségű, öntudatos, következetesen dolgozó munkása, művésze, apostola, törvénygyűjtője volt a krisztusi pedagógiának.** (A fordító.)

Állapítsuk meg mindjárt azt a helyes szempontot, amelyben a nevelő Don Bosco alakját kellő megvilágításban szemlélhetjük és vizsgálhatjuk.

Ki kell küszöbölnünk mindenekelőtt azokat a szempontokat, melyek alakját nem a maga teljességében vagy nem a maga tökéletes fényében mutatják be. Óvakodnunk kell még azoktól a szempontoktól is, melyek tévesen vagy hiányosan mutatják be.

Előjáróban megjegyezzük, hogy nem szabad Don Boscót úgy elképzelnünk, mint a neveléstudomány elméletét kutató tudóst, vagy pedig mint a tanítás tárgykörében vagy iskolaügyekben mozgó kérdések kutatóját. Nem hagyott ő reánk pedagógiai tankönyvet, sem didaktikai tanulmányokat, sem pedig olyan értekezéseket, megbeszéléseket, tanulmányokat, melyek tanításra vagy iskolára vonatkoznak. Hagyott ugyan **néhány gondolatot** a megelőző nevelési módszerről. A maguk egyszerűségében is értékes és jelentős elgondolásaiban azonban megelégszik azzal, hogy röviden előadja azokat az okokat, amelyek az ő szemében a megelőző módszert előnyben részesítik a megtorlóval szemben, felsorolja az alkalmazás szabályait, s néhány gyakorlati észrevételt fűz hozzá a büntetésekre vonatkozóan, amikor ezek elkerülhetetleneknek látszanak. Ezek az elgondolások a józan észnek és az egészséges gyakorlatiasságnak a jegyét viselik magukon, egyébként távolról sem hivatkoznak elméletekre, s azokban Don Bosco világért nem akar tankönyvíró színében feltűnni.

Igaz, hogy az előszóban Don Bosco egy könyvecskére utal, amelyet megírni szándékozik. Ez a könyvecske pedagógiájának főbb irányelveit tartalmazta volna. A könyvecske azonban nem jött a világra. Elmaradásának egyetlen és igazi okát nem az idő hiányában kell keresnünk. Valóban 1886-ban, vagyis halála előtt két évvel, tehát személyes tapasztalatainak tökéletes kiforrottságában, a montpellieri szeminárium rektorának ismételt sürgetésére, aki arra kérte, ismertesse meg vele sajátos módszerét, a Szalézi Társaság főképtalanának jelenlétében Don Bosco így kiáltott fel: **Azt kívánják, ismertessem módszeremet. De, ha magam sem tudom! Mindig úgy mentem előre, ahogy az Úr sugalmazott, és a körülmények kívánták.** Ezek a szavak, magától érthetően, nem azt jelentik, hogy Don Boso bekötött szemmel járt. Azt akarta egyszerűen mon-

dani, hogy nem kívánta magát egy merev és agyonhasznált módszer börtönébe zárítani, mely mozgási szabadságát és gyorsaságát csökkentené újabb kezdeményezésekkel vagy újabb követelményekkel szemben. Fenti szavaira támaszkodva jogosan feltehetjük tehát, hogy ha megjelent volna is a könyvecske, szellemében és gyakorlati tartalmában nagyon mértéktartó lett volna.

Hogy így gondolkozzunk, arra értelmének egész beállítottsága feljogosít bennünket. Márpedig Don Bosco értelme a gyakorlatiaságban és a józan ítélőképességben öltött alakot, s messze távol állott a száraz elmélettől s okoskodásoktól, az elméletieskedéstől s pusztá észjáratástól. Tudjuk valóban, hogy már a chieri semináriumban végzett kispapi tanulmányainak éveitől kezdve, amikor pedig életprogramja nemcsak világosan ragyogott a lelkében, hanem amennyire körülményei engedték, már kezdte is azokat megvalósítani azokban az órákban, melyeket iskolás műveltségének kiegészítésére tudott fordítani, nem pedagógiai vagy didaktikai elméleti tanulmányokkal foglalkozott, hanem nyelvek tanulásával. Tanulta a hébert, a görögöt, a franciát. Azután a szentatyák műveit bújtá, meg történelmi, kivált egyháztörténelmi, továbbá földrajzi, hitvédelmi, erkölcsiani könyveket böngészett. Olvasta többek között Calmet, Henrion, Iosephus Flavius, Balmes, Frassinous könyveit, és sok más egyebet. Leginkább Kempis **Krisztus követésében** merült el. Ez valósággal új irányt nyitott előtte a tanulmányok terén. Később is, bár alkalma nyílt előkelő személyekkel érintkezni, akik iskolai és nevelési ügyekben valóságos szaktekintélyek voltak, mint pl. Aporti,¹ Rayneri,² Rosmini³ s kivált Allievo,⁴ akivel

¹ **Apporti Ferrate**, rk. pap, szül. 1791.; a cremonai püsp. semináriumban a szentírástudományok tanára; 1821. tanfelügyelő a cremonai tartományban; ő alapított elsőnek kisdödővókat Italiában, nemannyira nevelési, mint inkább társadalom-jóléti céllal; ilyen természetű műveket írt nagyobb lélektani megalapozottság nélkül; értéke az ő megváltói missziójába vetett hite volt; ezzel hatott a Risorgimento vezérférfiaira, Romagnosira, Cavourra, Mazzinire; műve az összes olasz államokban elterjedt; 1848. Piemontba menekült; Gioberti egyetemi rektorságot és szenátóri méltóságot juttatott neki; Torinóban halt meg 1858.

² **Rayneri J. Antal** rk. pap, szül. 1810. Torinóban a tanítóképző igazgatója s a bölcsélet tanára; 1847. egyetemi tanár; erősen Rosmini hatása alatt, állandó lélekbuvárságban töltötte életét; főbb művei: *La Pedagogica*, *Saggio di Catechetica*, *Prime nozioni di religione*, *Del Giuoco*, Torinóban halt meg 1867.

³ **Rosmini-Serbatl Antal**, rk. pap, szül. Roveretóban 1797.; egy életen át igen jámbor pap és eredeti gondolatú bölcselő; közismert műve: *Nuovo saggio sull'origine delle idee*; férfiszereztes társaságot alapított: **Istituto della Carità**, korának egyik leghatásosabb szellemi és szociális irányítója volt; Don Boscót pénzadományokkal és kölcsönökkel nagyban segítette; Stresában halt meg 1855.

⁴ **Allievo József** szül. 1830. egy. tanár volt Torinóban; kiváltságos metafizikai jellem; bölcséletét a theizmus és a szintetizmus domborítja ki; pedagógiával 1875 kezdett csak foglalkozni; főbb művei: *L' educazione e la nazionalità*, *Riforma d'educazione*, *Studi pedagogici*; Torinóban halt meg 1913. (A fordító.)

tartósabb s közeli kapcsolatai voltak, mégsem olvassuk, az egyébként hangyaszorgalommal összeállított nagy életrajzában, hogy velük beszélgetve iskolai vagy neveléstudományi kérdéseket dobott volna szőnyegre, vagy éppen vitákat kezdett volna. (A száműzetésben élő Fransoni torinói érsek megbízásából néhány hétig résztvett Aportinak az előadásain; ezt is csak azért, hogy tájékozódjék, és jelentést tehessen az előadónak a vallásra vonatkozó felfogásáról.)

Itt most valamit előzetesen tisztáznunk kell, még akkor is, ha a beszéd fonalát pillanatra elengedjük. Szükségesnek látjuk ugyanis megjegyezni, hogy azzal, amit fentebb mondtunk, egyáltalán nem szándékozunk azt állítani, sőt még gondolatát sem akarjuk becsempészni annak, mintha Don Bosco nem vett volna tudomást a pedagógiáról mint tudományról, s mintha annak fontosságát nem ismerte volna el. Ez egyszerűen megfoghatatlan öbenne. Csupán azt szándékozunk mondani, hogy nincsenek tárgyi bizonyítékaink s forrásaink annak igazolására, hogy szándékosan és szakszerűen elmerült volna a módszeres pedagógia elméleti kérdéseiben, s bármiképpen a pedagógia tudósa kívánt volna lenni. Ezt mindig szem előtt kell tartanunk, hogy olyan útra ne tévedjünk, mely olyan eredményekhez, téves értékelésekhez és csonka következtetésekhez vezet. Ahelyett, hogy Don Bosco alakját és személyiségét a maga teljességében tanulmányoznók, így csupán néhány olyan tulajdonságát s önkéntelen mozdulatát vennők szemügyre, amelyek nem lényegesek s nem is a legfontosabbak.

Elfogadta s magáévá tette a megelőző módszert úgy, ahogy azt neki az általános emberi és keresztény hagyomány nyújtotta. Elfogadta, mert alkalmasnak és céljaival megegyezőnek, biztos elvekre alapítottnak, kipróbált irányelvekkel kormányozottnak, világos, józan és kielégítő törvényekre támaszkodónak találta. Ez azonban nem jelenti azt — s vajjon kell-e ezt hangoztatnunk? — mintha ő nem állította volna sorompóba szívét-lelkét, csakhogy teljesen ura legyen ennek a módszernek, mely **az ő módszere** lett. Utánanézett könyvekben, tanácsot kért tekintélyes emberektől, meglátogatott különféle irányzatú nevelő intézeteket, megvizsgálta ezeknek alaptörvényeit, programját és szabályzatait. Leszűrte mindazokat a tapasztalatokat, melyekből némi hasznot remélt méríteni. **Mindenekelőtt pedig igaz szerető értelemmel, Dante szavával élve: con intelletto d'amore, tanulmányozta a gyermekek lelkét mindvégig.** Így azonban, ahogy látjuk és ahogy még jobban látni fogjuk, mikor majd az alább bemutatásra kerülő forrásokat olvassuk, letértünk az elméleti pedagógia mezejéről, s máris a **nevelés művészetének** berkeiben, a **nevelés műhelyében** bolyongunk, ahol

Don Bosco valóban mester volt, ahol személyisége tiszta és éles körvonalakban lép előtérbe, s ahol az ő egyéni adottságaira bukkanunk. Itt kell tehát őt tanulmányoznunk, ha őt megismerni és követni kívánjuk. Abban a reményben, hogy az utat így járhatóvá tettük s megvilágítottuk, mehetünk tovább.

Szónoki és írói tevékenységében mindenkor értékesíteni kívánta a szó erejét, melyért első szentmiséjében könyörgött az Úrhoz, s azon fáradozott, hogy kialakítsa azt a beszédstílust s írásmódot, mely idővel személyes megkülönböztetője lett, s amely mindig valóban szívhez szólott, s mindenkit lenyűgözött. Ránkmaradt kézírataiban, beszédvázlataiban lépten-nyomon megbizonyosodunk arról, mily gyöttrő gonddal igyekezett beszédeiből s írásából mindazt kiküszöbölni, aminek elvont íze volt, s ami fásasztóan hatott. Ahogy ő cselekedett, úgy kívánta, hogy cselekedjenek övéi is, amint az az arany szabály is kívánja, amit a gyermekekkel való érintkezéssel kapcsolatban adott: **Hagyja őket sokat beszélni, ő azonban keveset beszéljen: beszédei rövid példákat, életszabályokat, eseményeket, stb. tartalmazzanak.** Külön értéket adott a szabálynak személyes tapasztalataival és példájával, amint majd a bemutatásra kerülő olvasmányokból is kiténik.

Ez a józan gyakorlatiasság egyike volt szembetűnőbb ismertetőjegyeinek. Mikor fiai tőle tanácsokat s útbaigazításokat kértek, hogyan járjanak el kijelölt őrhelyükön, rövidesen csak ennyit mondott nekik: **Úgy cselekszel majd, ahogyan Don Boscót látod cselekedni!** Mikor pedig bizonyos nehézségek megoldását kérték tőle, melyeket maguktól sehogysem tudtak kibogozni, készséges atyai szeretettel sietett segítségükre, s miután mindent szépen elsimított, intelmét fölséges nyugalommal imígy fejezte be: **Látjátok tehát, hogyan kell csinálni.** Mikor egyszer azt kérdezték tőle, milyen úton-módon is képezi szalézi fiait, jellemző nyájas és oly sokatmondó mosolyával így válaszolt: **Vízbe dobom őket, hadd tanuljanak meg úszni.** Ezekben a szavaiban azt is megmondotta, mit kell megtanulniok, azt is, hogyan kell azt megtanulniok. Azt akarta ugyanis, hogy ne a víz nyomásának törvényeit, hanem az úzás művészetét tanulják meg, s hogy úszva tanuljanak meg ügyes úszókká lenni, másszóval, hogy a hasonlatból kilépünk, nem a pedagógia tudományába akarta őket bevezetni, hanem a nevelés művészetére szoktatni. Szóval nem neveléstannal foglalkozó tudósokat, hanem ügyes nevelőket akart belőlük faragni. Ezek u. i. különálló képességek még abban az esetben is, ha szerencsés találkozás folytán ugyanabban a személyben együttesen mutatkoznának.

Valaki kísértést érezhet olyan elgondolásra, hogy a módszer nagyon széllelbélelt s kockázatos, mert nagyon könnyen kiteszi az

embert az elmerülésnek, még mielőtt megtanul úszni. Az ilyent megnyugtadjuk, hogy fiait Don Bosco nem dobta a küzdőterre el-látatlanul, étlen-szomjan s előkészület nélkül. Fiai széleskörű s áttekinthető, mégis világos és biztos irányelvek birtokában, a munkakör szellemi igényeire jól beirányított lelküllettel s alaposan fel-vertezett akarattal állottak munkába. Itt aztán már tapasztalt test-vérek éber szeme és biztos keze várta őket, akik velük együtt dol-goznak majd, s irányítani tudják mozdulataikat, megelőzhetik buk-dácsolásaikat, vagy botlás esetén kezüket nyújthatják nekik.

Valahogy úgy vagyunk velük, mint azokkal, akik tengerpar-ton születnek, s mindig maguk előtt látják a tengert. Mikor ezek úszásról hallanak beszélni, s az úszkáló embereket látják, dehogyis tanulmányozzák a víz felhajtó erejének törvényeit, dehogyis me-rülnek el Archimedes tételének a kutatásába. Anélkül is olyan rá-termettséget s olyan készséget éreznek magukban kifejlődni az úszásra, hogy amikor először ugranak vízbe, egy-két próbacsapás-sal és számba sem vehető segítséggel maguk erejéből is felszínen maradnak, s gyönyörűséggel úsznak. Ha pedig egy-két korty ke-serű vizet le is kell nyelniök, mégsem fulladnak bele, sőt csak an-nál fürgébbek és ravaszabbak lesznek tőle.

Hozzátehetjük még, hogy Don Bosco fiainak további kiképzé-sében van egy három gyakorlóéves korszak, mely a bölcséleti tan-folyamat, mondjuk a felső gimnáziumi osztályokat követi, s ame-lyet gyakorlati próbaidőnek (**tirocinium practicum, triennium prac-ticum**) neveznek. Ez alatt a három év alatt a nevelési módszer gya-korlati elsajátítására s a szalézi lelkeségben való elmélyülésre kell törekedniök. Ezt a tanulmányt már nem nyomtatott könyveken, hanem a küzdelmes élet könyvében végézik. Ennek a könyvnek a lapjai: a templom, az iskola, a tanulóterem, az ebédlő, a hálóterem, a játékuvar, az ifjúsági színház, a betegszoba, a séta, stb. Ebben a könyvben kiki addig olvas és addig magyaráz, ameddig tud. Ahová nem tud eljutni, ott megvilágosítást, magyarázatot, értelme-zést kap az idősebb rendtársaktól irányelvek, észrevételek, figyel-meztetések, különösen pedig élő példa alakjában. Ez utóbbi valósággal a helyzet kulcsa, s az egész rendszernek a lelke. Ennek igazságát különösen maga a Szalézi Társaság alapításának a ténye bizonyítja, ami kétségkívül Don Bosco életének legfontosabb s leg-jelentősebb eseménye.

Valóban Don Bosco nem dolgozott ki társasága számára szer-zetesi tökéletességgel foglalkozó elméleti értekezést, még maga-sabb hitbuzgalomról tárgyáló gyakorlati kézikönyvet sem. Egyszerűen rámutatott egy személyes példára, eszményt állított eléje, akiről le kell olvasnia, akitől meg kell tanulnia az irányelveket és gyakorlati szabályokat. Nem könyvet adott a kezébe, hanem egy

szentet: Szalézi Szt. Ferencet. **Szalézi Szt. Ferenc** valóban nemcsak a pártfogója, akitől nevét veszi, hanem az élő törvény, a személyes példa, akit követnie kell, akihez szerzetesi életét igazítania kell. Maga Don Bosco tőle véve ihletét, fiait ennek a szentnek a tanácsaival s példáival vezette s alakította, anélkül azonban, hogy saját személyes hatásából hajszálnyi is elveszített volna.

Ime tehát, ha az írott könyv el is maradt, nem hiányzik azonban az élő, a teljes, a folytatólagos mű. Benne a nevelési rendszer a maga tökéletes hatékonyságában és teljességében nyilatkozik meg, mind az irányító, mind pedig a gyakorlati részben.

* * *

Nem kevésbé fontos megjegyezni a következő. Mikor a megelőző módszerről beszélünk, úgy beszélünk róla, mint újdonságról, mely teljesen készen pattant volna ki az ő eszéből, akárcsak a mondabeli Minerva Jupiternek a fejéből, mintha a módszer Don Boscónak a találmánya, felfedezése, készítménye és szabadalma volna. Hogy ebből a felfogásból kiábránduljanak, elegendő lesz az első két szó, mellyel a nevelési rendszert nekünk bemutatja, s amely pontosan így hangzik: „A gyermeknevelésben **minden időben** két módszert használtak: a megelőző és a megtorló módszert.

Azt hiszem, ez a két szó magában is megnyugtat bennünket, minden ingadozást megszüntet, s minden kétséget kizár aziránt, hogy Don Bosco nem szándékozott az ő módszerét úgy nyújtani nekünk, mint újdonságot vagy találmányt. Azt ellenben jogosan elvárja tőlünk, értsük meg, hogy ennek a rendszernek megvan az az értéke, hogy nem újkeletű, s hogy magában hordozza az idő és a tapasztalat biztosítékát. Nem is tett ő mást, csak kiválasztotta a két rendszer közül, melyek maguk sem újkeletűek, hanem amelyeket **minden időben** alkalmaztak az ifjúság nevelésében. Ha mégis van benne valami újszerű, azt nem a rendszerben kell keresnünk, hanem inkább abban a módozatban, ahogyan ő azt megvalósítani és magáévá tenni tudta.

Mitöbb, még a kiválasztásban s a többre-értékelésben is akkora kifejezésbeli szerénységet tanúsít, hogy szinte a szokrateszi megnyilatkozások mértéktartását juttatja eszünkbe. Ez annál inkább figyelemreméltó Don Boscóban, mert atyai tekintéllyel fordult mindig fiaihoz, holott korlátlan tekintéllyel is szólhatott volna hozzájuk. Megelégszik ezzel a kifejezéssel: „Ez a módszer a következő okoknál fogva látszik hasznosabbnak.” Aztán elsorolja az okokat.

Semmi jogot nem formál tehát az újkeletűségre. Nagyon jól emlékezett Don Bosco Szt. Pál intelmére: „novitates devita”, kerül

a szentségtelen, újdonsághajhászó fecsegést! Elméje nagyonis alaposan edzett volt józansággal, semhogy magát elragadtatva légüres térbe ugorjon, vagy pedig ködös elgondolások után induljon, mikor biztos utat látott maga előtt mély árokkal, melyet az ifjúság nevelésében az általános emberi és a keresztény hagyomány biztos kézzel vont meg. Lelkét nagyonis az alázatosság és az okosság kenyéréen nevelte, semhogy csak eszébe is jusson számba nem venni vagy értetlenül elmenni a mellett, ami annyi nemzedék tapasztalatának, annyi kiváló ember munkájának volt a gyümölcse, akik a nevelés művére tették le egész életüket, s annak szentelték egész tevékenységüket.

Megértette s megérezte ellenben, mint ahogy megértik és megérik mindazok, akik gondolkodásukban mélyen tudnak szántani, hogy ezen a munkatéren, ha biztos alapokon és szilárd támaszpontokon akarnak építeni, vissza kell térniök ahhoz, amit oly bölcsen elrendeltek s elrendeztek a mi őseink (**moribus institutisque malorum**, mondották a régi rómaiak,) s kezdeményezéseinket be kell szemeznünk az ő tapasztalatuk eredményeibe, ha szilárd és továbbépítő munkát akarunk végezni, ha valóságos és egészséges haladást akarunk tenni, s nem akarunk a történelemtől és az emberi ségtől elszakadni.

Csak így tudunk egészségesen újszerűkké lenni, mert erkölcsben s művészetben, bár szinte hihetetlennek látszik, az újdonság a régire való bölcs ráépítésből ered. Így van ez Don Bosco esetében is. Az alázatosak bátorságával és szent lelkesedéssel lépett rá a józan értelem s a hagyomány kemény, de jól kitaposott útjára. Majd a tapasztalat hasította mély és porhanyós barázdába eldugványozva kezdeményezésének friss vesszejét, megöntözve azt verezékével, megtermékenyítve azt szeretetének sugaraival, kinevelt és sudárba szökkent abból egy új, életerős és szépséges fát, s ez belső alkatában annyira egyszerű, ágazatában oly erőteljes, szent virágaiban s gyümölcseiben oly gazdag.

Eszembe jut éppen a szentbenedekrendi Delatte Pálnak bölcs megjegyzése a Szt. Benedek Regulájához írt magyarázatának előszavából. Úgy érzem, kapóra jön, s igen alkalmas Don Bosco alakjának megvilágítására s nevelői munkájának jellemzésére. Szt. Benedek, mondja Delatte, a szónak legjobb értelmében a hagyományok embere. Sem a jelleme, sem pedig valamely rendkívüli kegyelem nem tudta őt kísértésbe hozni, hogy teljes egészében és egy csapásra hozzon létre egy új szerzetesi életformát. Benne semmi törekvés nem volt arra, hogy eredetiségével hírnévre tegyen szert, vagy pedig kezdeményezésével dicsőséget arasson, ahogy a szerzetesek szabályának utolsó fejezetéből is kiviláglik. Ezt a fejezetet

akkor mondotta tollba, mikor már az örökkévalóság küszöbén állott. Azt is mondhatnók, hogy a Regula minden mondata az alapítónak abbeli elhatározását teszi nyilvánvalóvá, hogy mindig a régiekre hivatkozik, vagy legalább az ő nyelvükön beszél, s az ő kifejezéseiket alkalmazza. Még akkor is azonban, ha a Regula nem volna más, mint egy megfontolt válogató munkának a leszűrődése, még akkor is, ha nem ennek az ősi patricius családból származott rómainak a természetfölötti műveltségével és tapintatával s nem a rend, a mérték és világosság szellemében készült volna, még akkor sem volna az csekély értékű munka. Úgy, ahogy most a kezünkben van, mindenkor a szerzetesi eszmény teljes és végérvényes kifejezése volt.

* * *

Még egy harmadik megjegyzés is szükségesnek látszik. Rosszul értené meg Don Bosco nevelési rendszerét az, aki úgy gondolná, hogy azt be lehet szorítani egy didaktikai probléma kereteibe, s hogy azt maradék nélkül meg lehet oldani az iskola padjain, mintha ő az iskolát úgy fogná fel, mint pusztá oktatási műveletet, mint kizárólagosan és túlnyomóan értelmi tevékenységet vagy akár olyan intézményt, amely önmagában végződik, s maga magának a célja. Don Bosco nevelési rendszerében az iskola az életért van, nemcsak olyan értelemben, mint általában tudják, hogy a növendéket be kell vezetnie s elő kell készítenie az életre, hanem más, Don Boscónál sajátos értelemben is. Az iskolának ki kell terjesztenie hatósugarát a növendékeknek egész való életére; tehát nem csupán az iskola termeiben töltött tanítási órákra, hanem amennyiben lehetséges, a nap minden órájára, különös tekintettel a szórákózási órákra s a növendék életének sokoldalú tevékenységére és érdeklődésére. Magát a rendszert nem szabad úgy tekintenünk s úgy tanulmányoznunk, mint önmagában befejezett s a maga részéről megállapodott valamit, hanem be kell illesztenünk Don Bosco missziójának teljes programjába. Hisz' ennek egyik részét képezi, ebben teljesül ki, s kapja meg teljes értelmét s az ő arculatának sajátos vonásait.

* * * *

Vizsgáljuk meg hát Don Bosco művét a maga teljes egészében. Csak így látjuk majd, milyen helyet foglal is el abban, s mi-ben is áll az ő nevelési módszere.

Don Bosco műve s missziója röviden és velősen összefoglalható abban a szentírási jelmondatban, amelyet magáévá is tett: **Da mihi animas, caetera tolle!** A lelkeket add nekem, a többivel rendel-

kezzél! Egész életét a lelkek meghódításának szentelte, s a hódításának a tere az ifjúság volt. „Küldetésem az ifjúságnak szól” — szokta mondani. Lelkeket hódítani számára nem jelenthetett mást, mint a lelkeket kereszténnyé tenni. Lám, hogyan kínálkozott neki az iskola, mely a tanítás és a nevelés porondja, mint egyik legalkalmasabb s leghatékonyabb eszköz céljának elérésére. Csak természetes tehát, hogy az ifjúság javát szolgáló krisztusi apostolságának egyéb művei között célja érdekében az iskolát is ott akarta látni, és iskolákat alapított is. Így már az is érthető, miért foglaltak el az iskolák oly tekintélyes helyet, s miért kaptak oly jellegzetes arculatot az ő művében.

Amikor iskolákat mondunk, ezt a szót nem szűkebb értelemben kívánjuk használni, ahogy általánosságban értik, hanem tágabb értelemben, melyben a szó már minden olyan intézményre vonatkozik, melyben az oktatás és nevelés helyet kap. A tulajdonképeni iskolákon kívül tehát a vásár- és ünnepnapori oratóriumokat (a szalézi művek között ezek töltik be a szív szerepét), a földműves- és ipariskolákat, továbbá az esti iskolákat (ez utóbbiakat Itáliában ő kezdeményezte) s egyéb hasonló műveket is iskolának tekintünk.

Szalézi iskolák nemcsak Itáliában nyíltak, hanem Európa nagy részében, aztán Amerikában, s ma már a világ minden részében működnek. Működnek pedig nem egy vagy néhány néposztály, hanem minden néposztály fiai számára, bármely égöv alatt születtek, bármely fajhoz tartoznak, ha műveltek, ha műveletlenek, bármely állapotban élnek, bármely vallási vagy politikai kormányforma szerint keresik a boldogulásukat. Ha van kivétel, akkor ez a szegényebb s elhanyagoltabb s éppen azért támogatásra inkább rászoruló ifjúságnak szól. Ezek az iskolák mindenütt megtermik a maguk vígaszos gyümölcsét, mert mindenütt azonos mintára szabták, gyúrták s faragták, mert mindenütt azonos irányelv útján indultak el s mert mindenütt egyetlen mintaiskolához alkalmazkodnak, mely nem más, mint a Szalézi Szent Ferenc oratóriuma, Torinóban.

A gyümölcsfák pedig kézzelfogható bizonyítékai a rendszer értékének, bizonyítékai továbbá annak, hogy a rendszer teljesen megfelel az emberi természet különféle igényeinek, annak legtágabb megnyilvánulásában, bizonyítékai végre a rendszer megingathatatlan tartósságának, melynél fogva mégoly egyszerű eszközökkel is mindenütt tartalmas és tartós eredményeket lehet elérni. Így érvényesül itt is a természet törvénye, a **lex minimi**: minél kisebb eszközökkel minél nagyobb eredményekre jutni.

Hát mégis miben rejlik a rendszer hatékonyságának a titka? Ha nem új pedagógiai elmélettel állunk szemben, ha nem új a rendszer, micsoda újdonságot vitt bele Don Bosco? Mit adott bele a ma-

gáéból, hogy oly jelentős és általános eredményeket tudott elérni, hogy az elméleti és gyakorlati szakemberek figyelmét és csodálatát is magára vonta, s hogy még szigorúan pedagógiai munkatéren is kiemelkedő személyiségnek ismerik?

Az első érdeme abban áll, hogy visszahívta az életbe, s újból működésbe hozta a megelőző módszert, mely, Dante szavaival élve

chi per lungo silenzio pareo fioco. (Inferno, I. 63.)
(rekedtnek tűnt fel hosszú némaságtól. — Babits.)

Valóban mikor Don Bosco nevelői munkájában élındult, s a megelőző módszert alkalmazni kezdte, annyira általános s mondhatnók kizárólagos volt a másik módszer alkalmazása (ennek persze sok oka volt, s most nem érünk rá azok elsorolására), hogy, legalább is gyakorlatban, a megelőző módszernek szinte a nyoma is elveszett, semmi bizalom nem volt már átütő erejében, sőt még alkalmazási lehetőségében sem.

Újjáépítő munkája azonban nem merül ki ezirányú kezdeményezésében, bármennyire dicséretre méltó s érdemekben gazdag is ez a munka. Nem érte be azzal, hogy csupán újból érvényre juttatja a megelőző módszert a nevelés terén. Felhasználva saját természetes és természetfölötti adottságait, értékesítve tapasztalatait, no meg a józan értelem szavára is hallgatva, elérte azt, hogy a rendszert sajátos alakba öntötte, s rányomta arra személyes védőjegyét. Ez a sajátos alkat, ez a személyes védőjegy biztosít a rendszernek világos és hiánytalan kifejezést, s azt eszményképpé avatja, melyet könnyen lemásolhatnak majd követői, mind elméleti mind pedig gyakorlati részében, anélkül azonban, hogy feláldoznák vagy megmerevíténék bármelyikét saját természetes jó képességeiknek.

Ami az általános irányelveket illeti, íme mily világosan és nyíltan fejezi ki magát: „A rendszer teljesen két lényeges alkotó elemen, az Értelmen s a Hitvalláson nyugszik. Ezt a két eszközt kell a nevelőnek állandóan alkalmaznia. Ennek a rendszernek a gyakorlása teljesen Szent Pál szavaira támaszkodik. Ez azt mondja: A szeretet kegyes és türelmes, mindent eltűr, de mindent remél, és mindennemű alkalmatlanságot elvisel. Azért a megelőző módszert csak keresztény nevelő alkalmazhatja sikerrel.

Hogy azután miképen kell áttérni a rendszer elméletéből annak gyakorlati megvalósítására, továbbá melyek azok a törvények, amelyek szerint pedagógiája él és működik, melyek a szabályok, melyek szerint a törvények az egyes esetekre alkalmazhatók, hogy végre milyen előírások szerint lehet azt kibontakoztatni s lemérni,

azt már nem magyarázta meg nekünk Don Bosco külön értekezésben. Mi több, láttuk már, hogy gyakorta elmondja övéinek: „Úgy cselekszel majd, ahogyan Don Boscót látod cselekedni!” Minden szerénységükben is nagyon tanulságos szavak ezek. Velősen azt mondják nekünk, hogy ne szabályokat s törvényeket sűrűsítsünk, hanem inkább élő és beszédes példát állítsunk magunk elé, hogy életünkkel s tevékenységünkkel őket lemásoljuk, s hogy így aztán személyes példánkkal mások kialakításához hozzájárulhassunk.

Éppen itt kell figyelmünket összpontosítanunk, ha Don Bosco titkát el akarjuk lesni s abból hasznot akarunk meríteni. Mikor ő a megelőző rendszert választotta, s azt elsőbbségben részesítette, nem elégedett meg azzal, hogy annak egyszerűen követője legyen, s gondoskodjék annak alkalmazásáról. Úgy vette azt át mint a maga portékáját, rányomta arra a maga félreismerhetetlen személyes védőjegyét, megszemélyesítette azt önmagában, valóságos életévé tette. Így aztán valóban kifaragta az eszményképét a józan értelemben és a szeretetben átlényegesült nevelőnek, akiben a rendszer maradék nélkül benne van szerves és rendezett alakban, sőt akiben annyira világos és vonzó stílusban él és beszél, hogy nemcsak meg lehet érteni és csodálni, hanem meg lehet tanulni, élvezni lehet, s aki a megfigyelőt a maga utánzására kötelezi.

Ez valójában az az újdonság és az a személyes adalék, mellyel Don Bosco a nevelés művészetét megajándékozta, vagyis az új nevelői eszményképnek a megteremtése, melyet önmagában nagyszabásúan kialakított, a józan értelemből s az evangéliumi szeretetből mint ősi forrásokból merítve hozzá a motívumokat. Visszaállította így létbe és életbe a jó példa magas értékét és nevelői hatalmát. Olyan igazság ez, melyet már a régiek is ünnepélyesen elismertek s vallottak, amint a két közismert közmondás is bizonyítja: **Verba movent, exempla trahunt.** (A szó indít, a példa vonz) és a másik: **Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla.** (Hosszú a parancsok útja, rövid és hatásos a példaké). Ezeket az aranszabályokat idővel nagyon elfelejtették, sőt majdnem féltették.

Az ő példáján indulva s haladva alakult ki övéinek a lelkülete. Magában ebben a tényben adta át nekik Don Bosco a maga irányát, módszerét, rendszerét, hogy e szerint fejlődjenek, s hogy annakidején példaképpül szolgálhassanak majd az utódoknak. Így biztosította intézményének az életfolytonosságot. Az isteni Mester is így mondotta hajdan: „**Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita et vos faciatis.** Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjétek.” Ezt a párhuzamot mesterien fejtette ki már Habrich kölni tanár, egyike a legtekintélyesebb neve-

léstudományi kutatóknak. Szavainak, az önmagukban rejlő értékén s annak tekintélyén túl, aki azokat kimondotta, különös zamatot ad az alaposság, melynél fogva azokat újból és újból elolvassuk, de mindig lelki haszonnal és határozott épülésünkre.

„Mi az iskola napszamosai, — írja Habrich — örömmel állapítjuk meg, hogy a művészetnek s a tudománynak egyéb más érdekességein kívül, az ifjúság tanításának s nevelésének a munkája is rendelkezik már Itáliában, éspedig Torinóban egy csodálatos és sodróerejű központtal. Nem mondhatom el itt, mi mindent becsülünk mi Don Bosco személyében s művében. Egy gondolatot kívánok csupán felvetni. Nem a neveléstudományi elméletek hozzák az üdvösséget a világnak, a szegény s elhagyatott ifjúságnak. Ezzel persze nem akarom az elméleti neveléstudományt lekicsinyelni, hisz' életemet jómagam is ennek szenteltem. Nekünk, a neveléstudomány művelőinek az a feladatunk, hogy a hamis elméletekkel szemben igaz elméleteket állítsunk fel... Sajnos azonban az elméleti neveléstudomány valamit elvesztett a szeme előtt: **a jó példának túlon túl nagy hatalmát.** Jézus Krisztus nemcsak tanításával, hanem még inkább példájával teremtette újjá a világot. Ugyanezt kell mondanunk az összes szerzetesi intézmények nagy alapítóiról is. Tanításaiknál és szabályaiknál sokkal nagyobb értékű az a jó példa, amit lelki ivadéukra hagyományoztak. Így tett Don Bosco is. Hálával tartozik neki a világ a megelőző rendszerről írt aranyatérő szavaiért, ám sokkal inkább azért a csodálatos példáért, melyet **nevelői szeretetével** hagyott reánk. Semmi sem hat a lélekre oly mélyen s oly közvetlenül, mint a jónak közvetlen szemlélete az élő példában... A jónak **nevelő példája** által, melyet Don Bosco fiaira s növendékeire hagyományozott, nemcsak ezeknek, hanem az egész világnak az elismerését biztosította magának.”

* * *

Az eddig elmondottak alapján megállapíthatjuk, hogy nem járna helyes úton az, aki olyan szándékkal közelednék Don Bosco nevelési módszeréhez, hogy azt bántó elemzésnek vesse alá: élveboncolást hajtson végre rajta, darabokra aprítsa, szétosztályozza, rideg táblázatokba szedje. Nem és nem. Úgy kell azt tekintenünk, mint élő nevelési formát. A maga teljességében kell tanulmányoznunk azokat az elveket, melyekből életét meríti, továbbá életerejének a szerveit s a belőle kiinduló életműködésekét. Éppazért mert élő szervezetről van szó, a rendszer nem vethető alá bonctani műveleteknek, mint ahogy a hullákkal szoktak tenni a bonctani intézetekben. Annak a veszélynek tenné ki magát az óvatlan kutató,

hogy keze között látná meghalni az embert, ahogy ismert epigrammjában Giusti szellemesen mondja a józan értelemről:

**Il buon senso, che già fu caposcuola
Or nelle nostre scuole è morto affatto;
La scienza sua figliuola
L'uccise per veder com'era fatto;**

A józan ész teremté iskolánkat,
de már kihalt belőle;
megnézni, hogy milyen belül,
saját lánya, a tudomány megölte.

(Fordította: Székely L.)

Aki beteges hajlandóságot mutatna arra, hogy minden aprólékoságot szemügyre vegyen, az egy másik, még súlyosabb, észre nem vett kátyuba kerülne. Ezt a buktatót mesterien jellemzi egy másik költő:

**Il fanciullo che piuma a piuma
L'uccellin nudando va,
Lentamente lo consuma
E d'offenderlo non sa.**

A gyermek, ki a madárka
szárnyait kitépdési,
öt halálra gyötri, bántja,
s maga észre sem veszi.

(Fordította: Székely L.)

Egyszóval abba a veszélybe sodródhatnánk, hogy holtta nyilvánítanánk sőt tennénk egy rendszert, mely annyiban ér valamit, amennyiben élő jószág, s amelyet, hogy alaposan megismerjük, a szó szoros értelmében akkor kellene tanulmányoznunk, mikor az működésben s teljes hatékonyságban van, azért mert Habrich szerencsés meghatározása szerint **a nevelő szeretetnek élő példája.**

Ezzel a lelkülettel kell tehát majd elolvasnunk s átgondolnunk a bemutatásra kerülő okmányokat. Mindig szem előtt kell tartanunk, hogy nem új neveléstudományi elmélet tudományos megvizsgálásáról van szó, hanem egy nevelésművészeti eszménykép megismeréséről s megértéséről. Nem szabad felednünk az alapul szolgáló s irányjelző köveket. A fontosabbak a következők:

1. Ha valaki nevelő akar lenni, annak számot kell vetnie ma-

gával, megvan-e benne az, amit Dante így határoz meg: „**Il fondamento che natura pone**”, (Paradiso, VIII. 143.) vagyis van-e természetes hajlandósága s rátermettsége, keresztény kifejezéssel élve, hivatása.

2. Ennek a hivatásnak folyamatos életnek kell számára lennie, nem pedig ugrásszerű s mellékes foglalkozásnak.

3. Nem szabad hiányával lennie a különféle nevelői munkahelyeken megkívánt s megfelelő művelődési felszerelésnek. A vásár- és ünnepi oratóriumoknak, a tulajdonképeni iskoláknak, a földművelés- és ipariskoláknak, a pogánymisszióknak, egyszóval mindennek megvannak a sajátos művelődési követelményei.

4. Mindenkor a két lényegbevágó nevelői életelelemnek, az ÉRTELEMNEK és a HITVALLÁSNAK az irányítása és kormányzata alatt kell lennie. **Ez az a két munkaeszköz, melyet a nevelőnek mindenkor alkalmaznia kell;** az Értelmet a józan ész jegyében, a Hitvallást pedig a **nyájasság palástjába öltözött szeretet** jegyében, mely egyedül képes növendékei szívét megfogni s őket **jóbarátokká** tenni.

5. Számüznie kell nevelői hivatásából, **szándékából** és cselekvéséből az erőszaknak minden formáját, testi vagy erkölcsi, lelki vagy szellemi erőszakot. Még az sem számít jó iskolai rendszabálynak ha növendékét úgy kényszeríti valaminek a megtanulására. Nem teremhet ez valódi és tartós gyümölcsöt.

6. Ki kell továbbá iktatnia a nevelésből **a fenyítéseket**. Ezek helyett vallásos és erkölcsi rendszabályokhoz kell folyamodnia. Ha pedig egyáltalán nem lehet a fenyítést mellőzni, (s ezen a részletkérdésen sokat kell elmélkednie) akkor **sem szabad azt mint büntetést kiszabnia, hanem mint orvosságot kell kiszolgáltatnia**. Hisz Don Bosco szemében a gyermekek botlásai általánosságban nem elfajulásból vagy tudatos gonoszságból származó vétsek, hanem könnyelműségnek s állhatatlanságnak, szóval erkölcsi gyengeségnek a következménye. A gyengeségeket pedig nem sujtjuk büntetésekkel, hanem orvosságokkal, éspedig okosan adagolt orvosságokkal gyógyítjuk.

7. Végre élénken s állandóan éreznie kell a saját felelősségét, annyira, hogy Don Boscóval elmondhassa: **Mindenkor úgy mentem előre, ahogy az Úr sugalmazott, és ahogy a körülmények kívánták.**

FIGYELMEZTETÉS!

A következő „Okmányokat” két csoportba osztottuk. Az elsőbe az **irányelvek** tartoznak, a másodikba pedig a **gyakorlati alkalmazások**.

Magától értetődik, hogy a megosztás nem történetelt mértani pontossággal. A tárgy természetéből következik, hogy az irányelvek bizonyos gyakorlati alkalmazásokra utalnak, az utóbbiakban viszont hivatkozások történnek bizonyos irányelvekre.

A gyakorlati fejtegetéseket csak zárt számban lehet adnunk. Hisz' oly könnyű és sima formában s józan ésszel telítve kerülnek az egyes pontok előadásra, hogy nem szorulnak külön magyarázatra, s máris felfogjuk azoknak jelentőségét. További magyarázgatások inkább haszontalan toldás-foldásoknak vagy utánzatoknak tetszenének, semmint magyarázatoknak.

ELSŐ RÉSZ

IRÁNYELVEK

1. Megelőző rendszer az ifjúság nevelésében.
2. Párbeszéd Rattazzi Orbán miniszterrel.
3. Bodrato mester.
4. Az ifjú Colle Alajos életrajzából.
5. Az első álom.
6. (Jegyzet az álomhoz.)

Megelőző módszer az ifjúság nevelésében.

Többször felkértek, hogy közöljek néhány gondolatot szóval vagy írásban az úgynevezett megelőző módszerről, amelyet házainkban alkalmazni szoktunk. Idő hiányában eddig nem felelhettem meg eme kívánságnak és most, midőn szándékom kinyomatni szabályainkat, melyeket mindeddig hagyományoszerűen gyakoroltunk, szükségesnek találom róla felvilágosítást nyújtani, mely azonban mintegy tartalomjegyzéke lesz csak annak a kis műnek, amelyet össze akarok állítani, ha Isten addig éltet, hogy befejezhessem. És ezt egyedül azért, hogy az ifjúság nevelésének nehéz művészetében segítséget nyújtsak. Elmondom tehát: Miben áll a megelőző módszer, és miért kell azt elsőbbségben részesítenünk, aztán elmondom annak gyakorlati alkalmazását és jó oldalait.

I.

Miben áll a megelőző módszer, és miért kell elsőbbségben részesíteni.

A gyermeknevelésben minden időben két módszert használtak: a megelőző és a megtorló módszert. A megtorló abban áll, hogy az alattvalókkal megismertetik a törvényt, és aztán arra vigyáznak, hogy felismerjék az ellene vétőket, és ha szükséges, kiszabják a megérdemelt büntetést. Eme módszernél az előljáró szavainak és tekintetének mindig szigorúnak, sőt inkább fenyegetőnek kell lennie, és kerülnie kell alattvalóival szemben minden bizalmasságot.

Az igazgatónak, hogy tekintélyének súlyát növelje, csak ritkán szabad alattvalói közt lennie és leginkább csak akkor, ha büntetésről vagy fenyegetésről van szó. Ez a módszer könnyű, kevésbé fáradtságos, és különösen érvényesül a katonaságnál és általában a felnőtt és okos egyéneknél, akik már maguk képesek tudni s emlékezetükben tartani azt, ami a törvényekkel és egyéb rendte-
tetekkel megegyezik.

Ettől eltérő, és mondhatnám ennek pontosan ellenkezője a megelőző módszer. Ez abban áll, hogy megismertetik az intézet rendeleteit és szabályait, aztán oly módon ügyelnek fel, hogy a növendékeken mindig ott őrködik az igazgató vagy a felügyelők éber szeme, akik mint szerető atyák beszélnek, minden eshetőségnél irányítást és tanácsot adnak, szeretettel figyelmeztetnek, ami anynyit jelent, hogy lehetetlenné teszik, hogy a fiúk hibákat kövessenek el.

Ez a módszer egészen az észszerűségen, vallásosságon és szereteten alapszik: azért kizár minden erőszakos büntetést, és igyekszik távoltartani még az enyhe büntetéseket is. Ez a módszer a következő okoknál fogva látszik hasznosabbnak.

1. A növendék, akit előzetesen figyelmeztettek, nem szégyenül meg az elkövetett hibák miatt, mint ahogy ez akkor történik meg, amikor arról az előljárót utóbb értesítik. Továbbá sohasem gyúl haragra a feddésért, a megígért vagy kirótt büntetésért, mert abban mindig van egy barátságos és megelőző figyelmeztetés, mely azt megindokolja, és a legtöbbször sikerül is megnyerni a szívet úgyannyira, hogy a növendék beismeri a büntetés szükséges voltát, és mintegy kívánja azt.

2. A leglényegesebb ok az ifjú ingatagsága, amely egy pillanat alatt elfelejti a fegyelmi szabályokat és a megígért büntetéseket. Épp ezért válik gyakran bűnössé a gyermek, és szolgál rá a büntetésre, amelyre egyáltalán nem is figyelt, amelyre éppen nem is emlékezett a hiba elkövetésekor, s amelyet bizonyára elkerült volna, ha egy barátságos szó figyelmezteti.

3. A megtorló módszer megakadályozhat valamely rendetlenséget, de nehezen javítja meg a testet. Az a tapasztalat, hogy a fiúk nem feledik el a kiállott fenytéseket, és legtöbbször keserűséget őriznek meg magukban azzal a vágygal, hogy lerázzák az igát, és bosszút álljanak. Úgy látszik néha, hogy ügyet sem vetnek rá. Ám, aki figyelemmel kíséri a további fejleményeket, az tudja, hogy rettetések a gyermekek ifjúkori emlékei, és hogy könnyen feledik a szülöktől kapott büntetéseket, de legtöbbször nem a nevelőktől kapottakat. Van rá eset, hogy egyesek öreg korukban állati módon állottak bosszút azokért a büntetésekért, amelyekben méltán részesültek nevelésük idején. Ellenben a megelőző módszer jóbaráttá teszi a növendéket. A felügyelőben jótévőt lát, aki figyelmezteti őt, meg akarja javítani és megszabadítani a kellemetlenségektől, büntetésektől és gyaláztattól.

4. A megelőző módszer szerint oly módon kap figyelmeztetést a növendék, hogy a nevelő mindenkor a szív nyelvén beszélhet vele akár a nevelés idején, akár pedig azután. A nevelő ha egy-

szer megnyerte pártfogoltjának szívét, nagy hatással lehet reá; tanácsot adhat neki, sőt meg is dorgálhatja még akkor is, midőn ez már valami tisztségben, polgári hivatalban és kereskedelemben van. Ez és sok más oknál fogva a megelőző módszer a megtorlóval szemben elsőbbséget érdemel.

II.

A megelőző módszer alkalmazása.

Ennek a módszernek a gyakorlása teljesen Szent Pál szavaira támaszkodik, aki azt mondja: **Charitas patiens est... Omnia suffert; omnia sperat, omnia sustinet.** (I. Kor. XIII. 4. 7.) A szeretet kegyes és türelmes, mindent eltűr, de mindent remél, és mindenemű alkalmatlanságot elvisel. Azért csak a keresztény nevelő alkalmazhatja sikerrel a megelőző módszert. Az értelem és a vallás az a két eszköz, mellyel a nevelőnek állandóan élnie kell: ezt kell tanítania, gyakorolnia magának is, ha azt akarja, hogy engedelmessékedjenek neki, és hogy célját elérje.

1. Azért az igazgatónak teljesen neveltjei javára kell magát szentelnie és sohasem vállalhat olynemű kötelezettségeket, amelyek őt hivatalától távoltartják: sőt mindig növendékeivel legyen, ha csak valamely foglalkozás által nincsenek lekötve, kivéve, ha kellő módon más ügyel fel rájuk.

2. A tanítók, iparosmesterek, felügyelők erkölcsössége köztudomású legyen. Mint a pestist, úgy kerüljék a növendékekhez való mindennemű érzelmi ragaszkodást vagy különös barátságot, és jusson eszükbe, hogy egyetlen egynek megtévelyedése kockára teheti egy nevelő intézetnek jó hírnevét. Azon legyenek, hogy a növendékek sohase maradjanak egyedül. Amennyire lehetséges, a felügyelők előzzék meg a növendékeket azokon a helyeken, ahol ezeknek gyülekezniök kell: maradjanak velük, míg más valaki át nem veszi a felügyeletet: sohase hagyják őket tétlenül.

3. A növendékeknek messzemenő szabadságuk legyen arra, hogy kedvük szerint ugrándozhassanak, futkározhassanak, lármázhassanak. A torna, a zene, a szavalás, a színelőadás, a séták a leg-hatékonyabb eszközei a fegyelem fenntartásának, az erkölcsiség és egészség előmozdításának. Csak arra kell ügyelni, hogy az előadás tárgya, az itt megjelenő egyének, az itt folyó beszédek ne legyenek kifogásolhatók. Tegyetek amit akartok, — szokta mondani az ifjúság nagy barátja, Néri Szent Fülöp, — nekem elég az, hogy ne vétkezzetek.

4 A gyakori szentgyónás, gyakori szentáldozás, a mindennapi

szentmishallgatás a fenntartó oszlopai annak a nevelő intézetnek, amelytől távol akarjuk tartani a megfélemlítést és a botot. Sohase kényszerítsük a fiúkat a szentségekhez való járulásra, hanem csak buzdítsuk őket, és adjunk nekik alkalmat erre. A lelkigyakorlatok, a három- és kilencnapig tartó ajátosságok, szentbeszéd, hitoktatások alkalmával emeljük ki annak a vallásnak szépségét, nagyságát és szentségét, amely a polgári társadalomra, a szív nyugalomára, a lélek üdvösségére nézve oly hasznos eszközök tud nyújtani, mint aminők a szentségek. Ilymódon az ifjak önként éreznek kedvet ezekre az áhítatgyakorlatokra, szívesörömet és haszonnal végzik azokat.¹

5. A legnagyobb gonddal örködjünk, nehogy olyan társak, könyvek, vagy egyének kerüljenek az intézetbe, akik rossz beszédet folytatnak. Egy jól megválasztott kapus valódi kincs egy nevelő intézetre nézve.

6. Minden este a rendes imák után és mielőtt a növendékek nyugalomra térnének, az igazgató vagy valaki helyette intezzen a közösséghez szeretettel egypár szót, adjon valami figyelmeztetést, vagy tanácsot azokról a dolgokról, amelyeket tenni vagy kerülni kell. Iparkodjék üdvös tanulságot venni azokból az eseményekből, amelyek az intézetben vagy azon kívül történtek: de beszéde meg ne haladja a két-három percet. Ez az erkölcsösségnek, a nevelés előremenetelének és jó eredményének kulcsa.

7. Mint a pestistől, úgy óvakodjunk azok véleményétől, akik az első szentáldozást nagyon későre akarnák elhalasztani, midőn a sátán már legtöbbször birtokába vette az ifjú szívét, ártatlanságának mérhetetlen kárára. Az ősi Egyház szokása szerint azokat a szentostyákat, melyek a húsvéti szentáldozásnál megmaradtak, a gyermekeknek szótkák adni. Ebből megismerhetjük, hogy mennyire szereti az Egyház, ha a gyermekeket már a szenge korban bocsátják szentáldozáshoz. Mikor egy gyermek már különbséget tud ten-

¹ Nem éppen régen történt, hogy az angol királyné egyik minisztere (Palmerston lord) meglátogatott egy torinói intézetet. Egy nagy terembe vezették, ahol kb. 500 gyermek tanulgatott. Nagy volt a meglepetése, amikor azt a nagy gyereksereget teljes csendben és felügyelők nélkül látta. Csodálkozása még nagyobb lett, mikor megtudta, hogy talán egész éven át sem fordult elő zavaró szó, nem kellett büntetni vagy fenytetni. Ugyan mondják meg, hogyan lehetséges elérni akkora csendet és fegyelmet? — kérdezte. — Ön pedig — titkárához fordulva — írja fel, amit mondanak. — Uram, felelé az intézet igazgatója, a nálunk használt eszköz nem használható Önöknél. — Miért? — Mert ennek titkai csak a katolikusok előtt vannak feltárva. — Ugyan mik azok? — A gyakori gyónás és szentáldozás meg a jól hallgatott mindennapi szentmise. — Igaza van Önnek, mi híjával vagyunk ezeknek a hatalmas nevelési eszközöknek. Nem lehetne ezeket egyéb eszközökkel pótolni? — Ha nem használjuk a vallásnak ezeket az elemait, nem marad más, mint a fenytés: a bot. — Igaza van! Teljesen igaza van! Vagy bitvallás, vagy kínvallás, ezt el akarom mondani Londonban.

ni kenyér és kenyér között, és kellő képzettséget tanúsít, akkor nem kell többé a korra nézni, hanem jöjjön az égi Király, és uralkodjék abban az áldott lélekben.

8. A katekizmus ajánlja a gyakori szentáldozást. Néri Szent Fülöp a heti, sőt gyakrabbi szentáldozást tanácsolta. A tridenti zsinat világosan kimondja, hogy nagyon óhajtja, hogy minden keresztény hívő, midőn a szentmisét hallgatja, járuljon egyúttal a szentáldozáshoz is. Ám ez a szentáldozás ne csak lelki legyen, hanem igenis szentségi, hogy gyümölcsözőbb legyen az a főséges és isteni áldozat. (Conc. Trid. XXII. ülés VI. fejj.).

III.

A megelőző módszer hasznossága.

Azt mondhatná valaki, hogy ez a módszer nehéz a gyakorlatban. Megjegyzem, hogy a növendékek részéről sokkal könnyebb, sokkal kielégítőbb, sokkal előnyösebb. A nevelők részéről bizonyos nehézségek merülnek ugyan fel, de ezek csökkennek, ha a nevelő odaadással lát munkájához. A nevelő oly egyén, aki növendékei javára szenteli életét, azért készen kell lennie szembe szállni minden kellemetlenséggel, minden fáradsággal, hogy célját elérje, amely nem más, mint növendékeinek polgári, erkölcsi és tudományos nevelése.

A fönt felsorolt érdemekhez még a következőket csatoljuk:

1. A növendék mindig tisztelettel lesz eltelve nevelője iránt, és mindig örömmel fog a kapott nevelésre gondolni. Mindig úgy tekinti tanítóit és többi elöljáróit, mint atyját és testvéreit. Bárhová kerülnek ezek a növendékek, legtöbbszörre a családnak vigasztalását képezik, hasznos polgárok és jó keresztények lesznek.

2. Bármilyen is a növendék jelleme, hajlama, erkölcsi állapota, felvételének idején, nyugodtak lehetnek a szülők, hogy gyermekük nem lesz rosszabbá, és biztosra vehetik, hogy némi javulás mindig fog bekövetkezni. Sőt bizonyos gyermekek, akik a szülők csapása voltak, és akiket még a javítóintézetből is visszautasítottak, ezek szerint az elvek szerint kezelve, megváltoztatták hajlamaikat, jellemüket, erkölcsös életre adták magukat, és jelenleg köztisztületben álló hivatalokat töltenek be a társadalomban, s így a családnak támaszai, a községnek pedig, ahol laknak, díszére válnak.

3. Azok a növendékek, akik véletlenül rossz szokásokkal lépének valamely intézetbe, nem árthatnak társaiknak. A jókra néz-

ve sem lehetnek ártalmasak, mert erre sem idejük, sem helyük, sem alkalmuk nincs, mert a felügyelő, akinek jelenlétét mindig feltételezzük, azonnal közbelépne.

IV.

Egy szó a büntetésekről.

Mi legyen a szabály a büntetések kirovásában? Ahol **csak lehetséges, sohase használjunk büntetéseket**, ahol pedig a **szükség** megtorlást kíván, ott a következőket kell figyelembe venni.

1. A nevelő igyekezzék megszerettetni magát a növendékekkel, ha azt akarja, hogy féljék. Ily esetben a jóindulatnak megvonása oly büntetés, amely versengést támaszt, bátorságot önt az ifjakba, és soha meg nem aláz.

2. A gyermekeknél az meg büntetésszámba, amit büntetésképen kirovunk. A megfigyelés azt mutatja, hogy barátságatlan tekintet egyesekre nagyobb hatással van, mint egy arculütés. A dicséret, amely valamely jótettet kísér, a feddés, amely valamely hanyagság után kijár, már nagy jutalom, vagy büntetés.

3. Kivéve a **nagyon ritka eseteket**, a dorgálás, büntetés **sohase** legyen nyilvános, hanem négszemközt, távol a társaktól. A legnagyobb körültekintést és türelmet kell tanusítani, hogy a növendék az értelem és a vallás által belássa hibáját.

4. Feltétlenül mellőzni kell mindennemű verést, fájdalmas helyzetben való térdeltetést, a fülhúzást és egyéb hasonló büntetéseket, mert a polgári törvények is tiltják, nagy mértékben felizgatják a növendékeket, s megalázzák a nevelőt.

5. Az igazgató jól ismertesse meg a szabályokat, a fegyelmi törvényekben megállapított jutalmakat és büntetéseket, úgyhogy a növendék ne mentegethesse magát mondván: nem tudtam, hogy ez parancsolva vagy tiltva van. Ha a házainkban ezt a nevelési módszert fogjuk gyakorolni, én azt hiszem, hogy nagy eredményeket fogunk elérni anélkül, hogy korbácsra vagy más erőszakos büntetésre kerülne a sor. Körülbelül negyven éve foglalkozom az ifjúsággal, és nem emlékszem, hogy valamilyen büntetést használtam volna, és Isten segítségével elértem nemcsak azt, ami kötelesség volt, hanem azt is, amit egyszerűen kívántam, s ezt ugyanazokkal a gyermekekkel is, akiknél veszve látszott a siker reménye.

Egyéb tanácsok.

1. Mindazoknak, akik valamely hivatalban vannak, vagy az isteni Gondviselés által ránk bízott gyermekekre felügyelnek, kötelességük a ház bármely növendékének intést vagy tanácsot adni, minden indokolt esetben, különösen akkor, mikor az Isten megbánásának megakadályozásáról van szó.

2. Mindenki igyekezzék megszerettetni magát, ha azt akarja, hogy féljék. Ezt a nagy célt úgy fogja elérni, ha szóval vagy még inkább tettel megérteti, hogy az ő gondossága kizáróan növendékeinek lelki és ideiglenes javát célozza.

3. A felügyeletnél kevés szó és sok tett legyen, és alkalmat kell adni a növendékeknek, hogy gondolataikat szabadon kifejezhessék, de ügyelni kell arra, hogy helyesbítésben és kijavításban részesüljenek azok a kifejezések, szavak és cselekedetek, amelyek nem egyeznek meg a keresztény jellemmel.

4. Az ifjak rendszeren a következő jellemcsoportok egyikéhez tartoznak: jó, általános, nehéz, rossz hajlamúak. Szigorú kötelességünk tanulmányozni azokat az eszközöket, amelyekkel összhangba hozhatjuk ezeket a különféle jellemeket, hogy jót tegyünk mindenkiel anélkül, hogy az egyik a másiknak ártalmára lenne.

5. Azokra nézve, akik a természettől jó jellemet, hajlamot örököltek, elég az általános felügyelet, melyek kapcsán megmagyarázzuk a fegyelmi törvényeket, és azok megtartását szorgalmazzuk.

6. A legtöbben azok osztályához tartoznak, akiknek jellemük és természetük általános, némileg ingatag, és hajlandó a közönyre. Ezeknek rövid, de gyakori figyelmztetésekre, intésekre és tanácsokra van szükségük. Buzdítani kell őket a munkára még apró ajándékokkal is, nagy bizalmat tanusítva irántuk anélkül, hogy elhanyagolnánk a felügyeletüket.

7. Fáradtságunkat és gondosságunkat azonban különös módon azokra kell fordítani, akik a harmadik csoporthoz tartoznak, vagyis a nehéztermészetűekre, sőt féltelenekre. Minden tizenötre lehet egy ilyent számítani. Igyekezzék minden előljáró felismerni őket, tudakozódjék mult életmódjukról, és mutassa magát barátjuknak, hagyja őket sokat beszélni, ő azonban keveset beszéljen: beszédei rövid példákat, életszabályokat, eseményeket stb. tartalmazzanak. Sohase tévesszük őket szem elől, ezt azonban úgy, hogy észre ne vegyék bizalmatlanságunkat.

8. A tanítók, a felügyelők, midőn növendékeik között megjelennek, mindjárt ezekre fordítsák tekintetüket, és ha észreveszik, hogy valamelyik távol van, azonnal kerestessék meg azzal az

ürüggyel, hogy nekik valamit mondani vagy figyelmükbe ajánlani akarnak.

9. Ha ezeket dorgálni, inteni vagy büntetni kellene, ne történjék az a társaik jelenlétében. Mindazonáltal felhasználhatók olyan események, vagy történetek, amelyek másokkal fordulnak elő, hogy azokból dicséret, vagy korholás érje azokat, akikre célunk.

10. Ezek a mi szabályzatunk bevezető cikkei. Azonban mindenki részére nélkülözhetetlen a türelem, a szorgalom és sok imádság. Ezek nélkül hiábavaló minden szabályzat.

Párbeszéd Rattazzi miniszterrel.

Rattazzi Orbán az 50-es években a piemonti kormányban a király személye körüli miniszter volt. Szélsőséges liberális irányzata mellett sem rejtette jószándékát és nemes emberszeretetét véka alá. Elfogulatlanul szemlélte Don Boscónak az elhanyagolt gyermekek megmentésére irányuló törekvéseit. Többször maga is kérte Őt, vegye szárnya alá egy-egy pártfogoltját. Egyszer talán épp ilyen szándékkal ellátogatott a kezdet nehézségeivel küzdő szegényes Oratóriumba. 1854. áprilisának egyik vasárnapja volt. Don Bosco éppen délutáni keresztény oktatásban részesítette népes gyermekhallgatóságát. Az első keresztény századok üldözéseiről, pápák száműzetéséről és vértanú haláláról beszélt. Az egyik figyelmes és gondolkodó lurkó a beszéd végén kérdést tett fel a szónoknak a Rómából száműzött Szt. Kelemen pápával és az éppenakkor száműzetésben élő Fransoni torinói érsekkel kapcsolatban. Don Bosco azzal ütötte el a kérdést, hogy az nem tartozik ide, egyébként is a pápák és püspökök mindenkor szálla voltak az Egyház üldözőinek szemében. Beszéd után szobájába ment. Egyszercsak kopogtatnak. A beszéden jelen volt idegen úr lépett be, s bemutatkozott: — Rattazzi vagyok. — Rattazzi? Az a nagy Rattazzi? A képviselő, a képviselőház egykori elnöke, most pedig a király személyes minisztere? — Eltalálta! — Akkor hát készíthetem csuklóimat a bilincsekre, magamat pedig a börtön árnyékos vendégszeretetére. — Ugyan miért? — Azokért a szavakért, melyeket Exellenciád az imént az érsekről hallott. — Éppenséggel nem. Ne feszegessük, hogy a fiú kérdése időszerű volt-e, vagy sem. Őn azonban pompásan kivágta magát. A világ semmiféle minisztere sem emelhetne kifogást az ön válasza ellen.

Meg kell jegyezni, hogy Don Bosco és Rattazzi piemonti tájszólásban beszéltek. **Col gran rattass**, amit úgy fordítottunk: **az a nagy Rattazzi?** úgy is érthető: **Az a rusnya patkány?** Ezeket a szavakat Don Bosco a meglepetés hangján ejtette ki, s valószínű, a miniszter is elmosolyintotta magát.

Ez alkalommal folyt le az alábbi párbeszéd. Később, mint igazságügyi miniszter a szabadság-fosztásra ítélt és a Generalában összezsúfolt fiatalokú bűnözők kirándulásával kapcsolatban, melyről később lesz szó, még inkább betekintett Don Bosco szívébe, s meggyőződött nevelési módszerének üdvös voltáról. Ennek hatása alatt maga tanácsolta neki, biztosítsa intézményesen az oratóriumok művét, alapítson olyan szerzetes rendet, mely az Egyház előtt teljes egyházi jogi érvénnyel bír, az állami hatóságok előtt viszont minden polgári jogot élvez. (A fordító.)

Majdnem egy órahosszáig tartott a komoly beszélgetés. Kérdéseivel Rattazzi Don Boscót szinte elárasztotta. Töviről-hegyire elmondatta magának az Oratóriumnak s a vele kapcsolatos fiúnevelő intézetnek az eredetét, rendeltetését, fejlődését, valamint az addig elért eredményeket. Többrendbeli kérdései között aziránt különös nyomatékkal tudakozódott, hogy milyen eszközt alkalmaz Don Bosco a rend fenntartására az oratóriumba özőnlő sok-sok fiú között.

— Nem áll Főtisztelendőségnek rendelkezésére, kérdezte a miniszter, legalább két-három rendőr formaruhában vagy csak úgypolgári ruhában?

— Egyáltalán nincs rájuk szükségem, Kegyelmes Uram.

— Lehetséges? Dehát a maga fiai sem különböznek a világ többi fiaitól. Azok is legalább zabolátlanok, kötekedők, civakodók. Milyen dorgálásokat, milyen fenytéseket alkalmaz tehát, hogy őket féktartsa, hogy a rendezavarásoknak elejét vegye?

— Ezeknek a fiúknak nagyobb része, amint mondani szokták, valóban tizenhárompróbás huncut. Mindazonáltal rendtelenségek megakadályozására erőszakot itt nem foganatosítanak, és semmiféle büntetést nem alkalmaznak.

— Ebben titkot látok. Szíveskedjék nekem a rejtélyt megmagyarázni!

— Kegyelmességed tudja, hogy két nevelési rendszer van. Az egyiket megtorló rendszernek nevezik, a másikat megelőző rendszernek. Az első azt tűzi ki célul, hogy nyers erővel megnevelje az embert, hogy elnyomja s megfenyítse, ha a törvényt megszegte, ha a vétket elkövette. A másik arra törekszik, hogy szelidséggel nevelje meg. Ezért jóságosan siet segítségére, hogy a törvényt megtartsa, alkalmas és a célnak megfelelő eszközöket bocsát rendelkezésére. Éppen ez a rendszer érvényesül nálunk. Itt mindenekelőtt arra törekszünk, hogy az Isten félelmét csepegtessük a gyermekek szívébe, hogy szeretetet sugározzunk lelkükbe az erénnyel szemben, gyűlöletet a bűn iránt. Tesszük ezt a katekizmus tanításával s alkalmas oktatásokkal. Időszerű s jóakarató figyelmeztetésekkel, különösen pedig a vallás és az áhitat szent gyakorlatával igyekszünk őket az erény útjára rávezetni s azon megtartani. Ezenkívül amennyire csak lehet, szeretettel teljes felügyeletet gyakorolunk rájuk a játékidőben, iskolában, munka közben. Jóakaró szavakkal buzdítjuk őket a jóra, s mihelyt azt látjuk, hogy kötelességeikről megfeledkeztek, akkor szépszerével eszükbe juttatjuk, s magukat jobb belátásra bírjuk. Szóval minden eszközt megragadunk, melyet a krisztusi szeretet sugall, hogy mindig a jót tegyék, a rosszat kerül-

jék, éspedig a szent vallásunk által megvilágosított és támogatott lelkiismeret szavát követve.

— Igaz, ez a legalkalmasabb módszernek látszik eszes lények nevelésére. Ám hatékony lesz-e ez mindenkire nézve?

— Száz közül kilencven esetben a módszer vigasztaló eredményt hoz. A többi tíz esetben szintén jótékony hatást gyakorol, úgyhogy az alanyokat kevésbé dacosakká s kevésbé veszedelmesekké teszi. Ugyancsak ritkán kell valakit mint hajlíthatatlant s javíthatatlant kikergetnem. Ebben az oratóriumban is, a portanuovai és vanchigliai oratóriumban is jelentkeznek olykor fiúk, vagy vezetnek oda olykor olyan fiúkat, akik nehéz alaptermészetük vagy féltelenségük vagy akár gonoszságuk miatt szüleiknek s gazdáiknak a kárhozata voltak. Egy-két hét leforgása alatt mintha kicserélnék őket. Hogy úgy mondjam, farkasokból bárányokká válnak.

— Kár, hogy a kormány nem vezetheti be ezt a módszert büntető intézeteibe. Itt a rend biztosítására száz és száz fegyőrt kell tartania, s még is a rabok napról-napra rosszabbak lesznek.

— Ugyan mi gátolja meg a kormányt abban, hogy fegyintézteibe ezt a módszert bevezesse? Vezessék be oda a vallást! Tűzzete ki az alkalmas időt a vallásitanításra és az ájtatossági gyakorlatokra! Ezeknek tulajdonítson az igazgató olyan fontosságot, mint amilyent megérdemelnek! Bocsássák be gyakran az Isten szolgáját, s engedjék meg neki, hadd foglalkozzék szabadon azokkal a szerencsétlenekkel, hadd mondja el ott is a szeretet s a béke szavát! Akkor a megelőző módszer máris bevonult oda. Bizonyos idő múlva a fegyőröknek éppen semmi vagy csak édeskevés tennivalójuk lesz. Viszont büszkesége lesz a kormánynak, hogy annyi erkölcsös és hasznos polgárt ad vissza a társadalomnak és a családnak. Különbben pedig csak költi és költi a sok pénz nagyszámú kikapós és bűnöző emberre. Rövidebb-hosszabb ideig bünteti, javítja őket, s végeredményben, ha egyszer szabadlábra kerültek, tovább is csak szemmel kell őket tartania, s állandó készültségben lennie velük szemben, mert hát készek azok még gonoszabbat is véghezvinni.

Ebben a hangnemben Don Bosco az eszmecserét még tovább folytatta. Mivel pedig már 1841 óta ismerte a rabok helyzetét, nem késett felhívni a belügyminiszter figyelmét a vallás hatékony voltára a szerencsétlenek erkölcsi talpraállítását illetően. — Ha az Isten szolgáját látja, fűzte tovább gondolatait Don Bosco, ha a vizsgáltság szavát hallja, akkor a rab visszaidézi boldog éveit, mikor eljárt a katekizmusoktatásra, fülébe csengenek a plebános és a tanító figyelmeztetései. Ilyenkor elismeri, hogy ha a kínoknak erre

a tanyájára jutott, ez csak azért van, mert vagy abbahagyta a templombajárást, vagy mert az ott kapott tanításokat elengedte a füle mellett. Azért visszaidézve ezeket a kedves emlékeket, legtöbbször úgy érzi, hogy megmozdul a szíve, egy könnycsepp jelenik meg a szempilláján, megtörik, aztán megadóan szenved, eltökéli magában, hogy magaviseletét megjavítja, s végre miután büntetését kitöltötte, azzal tér vissza a társadalomba, hogy az okozott botrányokat jóváteszi. Ha ellenben a vallás szeretetreméltó arcát tőle elfordítják, ha megfosztják tanításainak és gyakorlatainak vizsgáztatásától, ha egy jó lelkibarát beszélgetéseitől és tanácsaitól távoltartják, mi lesz akkor abból a szerencsétlenből abban a gyűlöletes akolban? Sohasem hívogatja őt szerető hang, hogy lelkét a földről felemelje. Sohasem buzdítják arra, szálljon magába, s gondolja meg, hogy nemcsak az állam törvényeit sértette meg, hanem még inkább Istent, a legfőbb Törvényhozót. Sohasem serkentik arra, hogy kérjen tőle bocsánatot. Sohasem vigasztalják azzal, hogy ideigtartó büntetését szenvedje el az örök kárhozat helyett, melyet Isten éppen így akar neki elengedni. Nyomorult helyzetében nem lát ő mást, mint a balszerencse komiszkodását. Azért bilincseit nem a bűnbánat könnyeivel öntözi, hanem inkább rosszul rejtett haragjában harapdálja. Nem az élete megjavításán töri az eszét, hanem inkább megátalkodik gonoszságban. Rabtársaitól újabb gonoszságokat tanul el, s velük együtt főzi ki a hadi tervet, hogyan bitangolnak majd újra, persze nagyobb óvatossággal, nehogy újból az igazságszolgáltatás kezére jussanak. Bizony nem azon töri az eszét, hogyan javul meg, s hogyan lesz jó honpolgárrá.

A kedvező alkalmat megragadva, Don Bosco ismertette a miniszter előtt a megelőző módszer hasznos voltát, különösen a nyilvános iskolákban és a nevelő intézetekben, ahol olyan lelkeket kell megdolgozni, akik a bűnt még nem ismerik, olyan lelkeket, akik szívesen hajlanak a meggyőzés és a szeretet szavára. — Jól tudom, fejezte be fejtegetéseit Don Bosco, hogy ennek a rendszernek az érvényrejuttatása nem tartozik szorosan Nagyméltóságod hatáskörébe. Mégis egy megjegyzésének, egy odavetett szavának is súlya lesz a közoktatásügyi miniszter állásfoglalására.

Rattazzi Orbán Don Boscónak ezeket és egyéb észrevételeit érdeklődéssel hallgatta. Meggyőződött teljesen az oratóriumokban érvényesülő módszer jóságáról: meg is ígérte, hogy a maga részéről az állami intézetekben elsőbbséget biztosít majd neki minden más rendszerrel szemben.

(Memorie biografiche di D. G. Bosco, (Don Bosco nagy életrajza) V. k. 51—56 l.)

Bodrato iskolamester.

1864-ben a nagyszünidőben Don Boco elvetődött Mornesébe, mint Pestarino Domonkos plébános vendége. Virgonc gyermekeivel akkor egészen Genováig nyomult előre tanulmányi kirándulásban. Mornese tanítója, Bodrato Ferenc, negyven felé járó férfiú, vállalta a kiránduló társaság ellátásával kapcsolatos gondokat. Ebédközben Don Bosco széke mögött állva, irányította a felszolgálatát. Otthonos lévén az ifjúság nevelésének kérdéseiben, megcsodálta a gyermekek családi és szeretetreméltó magatartását előjárójukkal szemben. Ugyanakkor azt is megfigyelte, milyen mélyeséges tiszteletet tanúsítanak irányában, s mily készséges engedelmességgel fogadják minden parancsát nemcsak a diákok, hanem az iparosnövendékek is. Nem kerülte el figyelmét Don Bosco nyájassága sem, s mind jobban meggyőződött a szeretetnek vonzó erejéről. Az volt az érzése, hogy nagyon sok tanulságot lehet meríteni ebből a nevelési rendszerből.

Ezzel a céllal külön kihallgatást kért Don Boscótól, s azt azonnal meg is kapta. Megkérdezte a titkot: hogyan tud annyira ura lenni oly sok gyermekszívnek, mikor az természeténél fogva nem tűri a fegyelmet. Don Bosco megadta a választ:

— A **vallás** és az **értelem**: egész nevelési rendszeremnek a két rugója. A nevelőnek meg kell arról győződnie, hogy ezek a kedves fiúk mindnyájan vagy majdnem mindnyájan rendelkeznek annyi természetes felfogással, amennyivel megismerhetik azt a jót, amit nekik személyesen tesznek, s hogy ugyanakkor érzékeny szívet hordoznak a keblükben, s ezen viszont könnyen fog a hála. Amikor Isten segítségével odáig eljutottunk, hogy szent vallásunk legfőbb titkait lelkükbe belecsepegtettük, amely vallás csupa szeretet, s így folyton eszükbe juttatja az Istennek az ember iránt tanúsított végtelen szeretetét; amikor odáig eljutottunk, hogy szívükben a hálaérzelem húrját megrezegtettük, amellyel Istennek tartozunk viszonzásul azokért a jótéteményekért, melyekkel bennünket oly bőkezűen elhalmozott; amikor végre az értelem rúgójával sikerül őket arról meggyőznünk, hogy az Istennel szemben fennálló hálaadónkat különösen azzal kell lerónunk, hogy az ő szent akaratát teljesítjük, törvényeit tiszteletben tartjuk, kiváltképpen azokat, amelyek az egymás iránt való köteleességeket szorgalmazzák, akkor higgye el kérem, hogy nevelő munkánkban nagy részét elvégeztük. A **vallás** ebben a rendszerben a zabolázás szerepét játssza, melyet a tüzesvérű paripa szájába teszünk, s amely által úrrá leszünk felette. Az **értelem** viszont a gyepelőnek a szerepét tölti be, amely nyomást gyakorolva a zabolára, azt eredményezi,

amit elérni szándékozunk. Igaz vallásosság, őszinte vallásosság, mely az ifjúság munkáját képes irányítani; másrészt olyan értelmesség, mely azokat a szent törvényeket az emberi cselekedetek zsinórmértékéül helyesen tudja alkalmazni: íme kérem, ebben a két szóban foglalom össze az általam követett rendszert, amelynek Ön szeretné a nyitját tudni.

Az előadás végeztével, Bodrato mester rövid eszmélődés után mosolyogva vette föl a beszéd fonalát:

— Főtisztelendő Uram, a fiatal csikók bölcs szelidítőjéről vett hasonlatával kapcsolatban Ön a vallás zabolájáról és az értelem helyes használatáról beszélt nekem, mint amelyekkel az összes cselekedeteiket irányítani tudjuk. Eddig minden rendben van. Úgy vélem azonban, hogy szépen elhallgatott egy harmadik eszközt, mely mindig velejár a lóidomítók hivatalával, akarom mondani az elmaradhatatlan pálcát, mely mintegy harmadik tényezője a biztos sikernek.

Bodrato mester észrevételére Don Bosco gondolatait tovább fűzte:

— Kedves Uram, szabadjon figyelmeztetnem arra, hogy az én rendszeremben a vessző, melyet Ön elengedhetetlennek tart, a túlvilági büntetések üdvös beállítása, márpedig ez nincs feltétlenül kizárva. Fontolja meg, kérem, hogy sok és rettenetes büntetéssel fenyegeti meg szent vallásunk azokat, akik az Úr törvényeit semmibe sem veszik, s nem áttallják parancsait lábbal tiporni. Ha ezeket a borzasztó és szigorú fenyegetéseket gyakorta megpendítjük, bizonyára nem maradnak kellő hatás nélkül. Ez pedig annál inkább igazságos, amennyiben nem szorítkozik a külső cselekedetekre, hanem a magános tetteket és a titkos gondolatokat is egyaránt sújtja. Hogy pedig erről az igazságról való meggyőződésünket még jobban kimélyítsük s megalapozzuk, adjuk hozzá szent vallásunk gyakorlatainak őszinte végzését, a szentségek gyakori vételét s a nevelőnek következetességét. Annyi bizonyos, hogy Isten segítségével ezúton könnyebben tudunk jó keresztényeket nevelni a legmakacsabbak között is. Különben is ha egyszer alaposan meggyőződtek a gyermekek arról, hogy **aki őket vezeti, valódi javukat őszintén szereti**, akkor igen gyakran hatékony büntetés lesz az ellenszegülőkre a hűvösebb magatartás, mely eléggé kimutatja a nevelőnek abbeli benső fájdalmát, hogy atyai gondoskodását nem látja viszonzva. Higgye el nekem, kedves Uram, hogy ez a rendszer talán a legkönnyebb s bizonyára a leghatásosabb, mert éppen a vallás gyakorlatai által leginkább részesül Isten áldásában. Ha bizonyítékot kíván, bátor vagyok önt meghívni pár napra, hogy lássa annak gyakorlati bemutatását házainkban. Módot nyujtok

Önnek, hogy Torinóba eljőjön, s néhány napot velünk töltsön. Remélem, hogy személyes tapasztalata alapján igazat ad majd nekem, hogy amit Önnek mondtam, az gyakorlatban a legalkalmasabb s legbiztosabb rendszer.

Ez a részben tréfás, részben inkább komoly meghívás jó benyomást tett Bodrato Ferencre. Jó barátja volt Pestarino plebánosnak, és szívében már rég elhatározta, hogy belép a Szalézi Társaságba.¹

(Memorie biografiche di D. G. Bosco, VII. k. 761 és k.)

Az ifjú Colle Alajos életrajzából.

Gróf Colle Alajos Antal touloni földbirtokossal és fennkölt hitvesével Don Bosco 1881-ben ismerkedett össze. Marseille-ből kérték magukhoz Don Boscót, hogy áldja meg nagybeteg gyermeküket. A 17 éves Colle Alajos Floriusz Antal grófban az isteni kegyelemnek nagy kincseit fedezte fel, egy valóságos Szt. Alajost, akinek a nevét méltán viselte. Minden nehézség nélkül előkészítette a beteget, hogy ajánlja életét áldozatul Istennek. A jóságos szülők fájdalomra való tekintettel arra buzdította mégis, hogy kérje a gyógyulás kegyelmét, ha ez nem szolgál lelkének kárára. Az év március 3-án hunyt el. Elszenderülése előtt ezt mondotta övéinek: — A mennyországba megyek. Don Bosco mondotta meg nekem. — Attól fogva a jó szülők Don Bosco árváit fogadták örökbe, s vagyonukat úgyszólván mind rájuk költötték. Fiúkról Szentünk a következő évben francia nyelven épületes életrajzot adott közre: — **Biographie de jeune Louis Fleury Antoine Colle par Jean Bosco prêtre.** Torino, Tipografia Salesiana, 1882. A kegyeséletű ifjú hálásnak bizonyult túlvilági életében is életrőjének. Többszörösen megjelent neki álmában, s melléje szegődött némely utazásában. A bánatos szülők sem fordultak el tőle. Az ő áldozatos szeretetükből vásárolt Don Bosco Mathiban intézet részére házat. A torinói Ev. Szt. János intézet is az ő pénzükön épült. A római Szt. Szív templom és fiúotthon építéséhez négy izben számottevő összeggel járultak hozzá, s ők öntették a templom három legnagyobb harangját, s ezek a gróf, a grófné és az ifjú nevét viselik. Az ifjú életrajzából való a köv. szemelvény. (A fordító.)

* * *

Az értelem korai bontakozása minden gyermeknek legnagyobb kiváltsága. Jól tudják ezt azok a felnőttek, akik nem tartják magukhoz méltatlannak a velük való foglalkozást, s leereszkednek az ő színvonalukra, hogy elindítsák s hozzászoktassák őket a szellemi élet sokirányú működéséhez. Sajnos, ezek a nevelők gyakran

¹ Be is lépett. Pap lett belőle, s mint második missziós csapatunknak a feje ment Argentínába. Eredményes apostolkodás után ott is hunyt el.

hijával vannak a szükséges óvatosságnak. Nem ismerik emberi természetünket s képességeinknek egymástól való kölcsönös függését. Mindezt nagyon könnyen szem elől tévesztik. Minden igyekezetüket a megismerő és az érzékelő képességek kifejlesztésére fordítják. Ez utóbbit gyászos és sajnós nagyon általános tévedésből összetévesztik a vágyó képességgel. Viszont a fejedelmi képességet, az akaratot teljesen elhanyagolják. Pedig minden igazi és tiszta szeretetnek ez az egyetlen forrása, míg az érzéki vágyás annak csupán hamis vetülete.

Ha fogalkoznak is hébe-hóba ezzel a szegény akarattal, ezt nem annyira azért teszik, hogy azt szabályozzák s olyan apró erénygyakorlatokkal erősítsék, amilyeneket a gyermek szíves készségére számítva tőle kérnek, s amilyeneket a mindenre kész gyermeki szívtől meg is kapnak. Inkább csak azzal az ürüggyel, hogy lázadó természetét le kell törniök, makacsul megmaradnak az akaratnak erélyes eszközökkel való meghajlításánál, s így nemhogy egyesbe hoznák, inkább megsemmisítik.

Eme végzetes tévedésből kifolyóan megzavarják azt a békés összhangot, melynek a lelki képességek párhuzamos fejlődését irányítania kellene, s az ő avatatlan kezükre bízott, túlságosan finom lelki szerkezeteket csak elrontják.

A szellem magasfokú művelése folytán túlizgatott értelmi és érzéki tehetségek aztán a lélek minden erejét maguknak követelik, annak egész életét felemészti, s hamarosan túlságos élénkségre s ugyanakkor feltűnő érzékenységre tesznek szert. A gyermek gyorsan fogja fel a dolgokat. Képzelő tehetsége állandó izzásban s mozgásban van. Emlékezete hűséges, a legcsekélyebb részleteket erőlködés nélkül s lelkiismeretes pontossággal idézi vissza. Érzelmi világa egész környezetét elvarázsolja.

Mindezek a ragyogó tulajdonságok azonban csak nehezen tudják a legszegényletesebb fogyatékoszást s a legvégzetesebb gyengeséget elrejtteni. A gyermek — és sajnós később az ifjú — a gyors felfogás sodrában nem képes józanul gondolkodni és cselekedni. Teljesen hijával van a megfontoltságnak, a tapintatnak, a mértéktartásnak, szóval a **gyakorlati szellemnek**. Önála se rendet, se rendszert ne keressetek! Összezavar mindent, fejetetejére állít mindent, szavában és cselekedetében egyaránt. Eszeteket bontja nyers és szilaj mozdulataival, furcsa következtelenségeivel. Tegnap még lelkesedve állított egy vélt igazságot, holnap hasonló rendíthetetlen meggyőződéssel az ellenkezőt állítja. Az akarat gyengeségétől elhomályosult értelem nem engedi meg neki, hogy magától komolyan gondolkodjék. Másoknak minden gondolatát elfogadja, s magáévá teszi egyedül azért, mert megtévesztik

képzelő tehetségét, vagy pedig mert csiklandozzák érzelmvilágát. Később aztán ugyanazzal a könnyelműséggel hátat fordít nekik, mert már nincsenek kedvére, vagy pedig mert csapongó értelmét más csábosabb elgondolások ígérték meg.

Ahhoz persze túlságosan zaklatott életű, hogy világosan olvasson a lélek mélyén. Ennek csak a felületét, vagyis változó rezdüléseit ismeri. Minthogy mindenkor kész annak legkisebb lökéseit is felfogni, abban a véleményben ringatózik, hogy valóban erősen elhatározott valamit, pedig csak úgy rémlik előtte, hogy azt akarja is. Mivel aztán képtelen magával szembenézni, siet elhatározását gyakorlatba tenni.

Gyászos és nevetséges játéka a gonosz szellemnek, mely nem szűnik meg őt becsapni, olyan benyomásokat ébresztve belső világában, melyeket ő, szegény világtalan, komolyan megalapozott s hosszasan átgondolt elhatározásoknak hisz. Se több, se kevesebb, mint ahogy a gondolata a villám gyorsaságával rohan, ugyanúgy hajlik ömaga is minden szélfúvásra. Olykor talán kedvetlenül hajlik, mert szíve mélyén maradt még egy szikrányi becsület, de végre mégis csak hajlik.

Máskép cselekedni: őszinteség hiányának tetszenék neki. Olyan akar lenni kívülről, mint amilyen belülről. Saját szenvedélyeinek a megfélemezését képmutatásnak vélné.

Amint azt hiszi, hogy akarja azt, amit a valóságban nem akar, ugyanúgy azt is hiszi, hogy nem akarja azt, amit a valóságban akar.

Csalogatja őt az erény. Mivel azonban természetének gyengeségével ez ellenkezik, hát ezt a belső ellenkezést úgy értelmezi, mint ellentétes akaratot.

A maga ostobaságától félrevezetve, kétségbeesik a szerencsétlen, azon, hogy nem tud hinni, s nem tud akarni, pedig alapjában igenis hisz és akar.

Hiába hullanak erre a lélekre a legdrágább kegyelmek. Nem tudja azokat befogadni. Viharos tenger a lelkiismerete, váltakozva a legellentétesebb áramok kavargják azt fel.

A maga kedélyállapotának a rabszolgája. A szerencsétlen mindent azon a szenvedélyen keresztül lát meg, amely éppen eluralodik felette. Arról van szó, hogy határozzon, vajjon megtegyen-e egy fontos cselekedetet vagy sem? Nem önmagában fontolgatja a cselekedetet, nem latolgatja annak indító okait, körülményeit, célját, hanem megkérdézi a csalhatatlan jóst: a maga dőre érzésvilágát.

Saját benyomásaitól elragadva, maga magát kérdezteti: „Hogy is gondolom én?” Aztán cselekszik, vagy nem cselekszik, aszerint,

hogy vonzalmat avagy ellenkezést érez-e a lelkében. És ez szerinte meggondolás!

Ha pedig téved, jaj, nehogy szemrehányást tegyetek neki! Sohasem fogja megvallani, hogy tévedett. Mindig azt fogja hangoztatni, hogy úgy cselekedett, ahogyan cselekednie kellett: „Azt kellett cselekednem, amit a lelkiismeretem parancsolt. Jóhiszeműségben voltam!”

Később, mikor nehéz körülmények között acélos jellemről kell bizonytságot tennie, semmit se várjatok tőle! A legáldozatosabb nekibuzdulásokra is képes, ugyanakkor pedig a legfurcsább gyengeségeknek a rabja. Az erőszakosság és a nyakasság lesznek gyenge akaratának egyetlen megnyilvánulásai, s hozzá még ezek is mindenkor visszásan érvényesülnek.

Am ennyi fogyatékoságért talán a szív tulajdonságai nyujtanak kárpótlást? Az első években agyonfoglalkoztatott érzelmi világ bizonyára a szívek leggyengébbjévé s legszeretetre méltóbbjává avatták azt a szívet?

Ó jaj! Itt is ugyanazt az űrt találjuk, mint amit a többi képeségeknel is észleltünk. Könnyen barátkozik, ám ugyanazzal a könnyedséggel feled is. Szeretésében nincs állhatatosság. Rossznak éppen nem mondható, a szeszélyen kívül azonban más törvényt nem ismer. Sohasem tudott barátokat megtartani, mert sohasem volt képes magára erőszakolni bármely figyelmességet velük szemben. Egyre-másra megsebezte őket vagy egy kegyetlen célzással vagy egy megvető nemtörődömséggel, vagy egy kesernyés túsúrassal vagy egy arcátlan szónyilazással vagy egy alaptalan és sértő gyanúsítással. S mindezek után még csodálkozik, hogy a barátság, melyet a leggyöngédebb oldalán annyiszor megtagadott s megsebezett, visszahúzódik tőle!... Szegény tökéletlen, azon síránkozik, hogy sohasem értik meg!

Fejlesztettség és állhatatlanság: íme ennek a jellemnek leghatározottabb vonásai! Embert akartak belőle faragni, s csak értelmes és szerető, de gyenge és oktalan lényt, röviden valamennyire tökéletesített állatot sikerült belőle nevelniök.

Ne tessék azt mondani, hogy ez a kép túlzott! Nézzünk csak szét magunk körül, és sajnálattal látjuk majd, hogy annyi és annyi van belőle! Hánytal találkoztunk magunk is ilyen érdekes, de tökéletlen természettel, melyet a mi jellemfestésünk hűségesen mutat be.

Szálljunk le a kérdések mélyére, s belátjuk majd, hogy ez a siralmas üresség az első nevelésnek a gyümölcse.

Mindenütt a jellemek elkorcsosulását panaszolják. Ám a hanyatlásnak az okát vajjon nem a keresztény nevelés legelemibb el-

veinek a feledésében, sőt mitöbb azoknak megvetésében **kell-e** keresnünk.

Vajjon honnan származott ez a megvetés? Honnan ez a hamis és suta nevelés? Kétségkívül a tudatlanságból; no meg, mindenekelőtt az önzésből és a rosszul értelmezett gyöngédségből.

Azon vannak az emberek, hogy élvezzék gyermekeiket, **holott** áldozniuk kellene magukat érte. Amit egy bármennyire **őszinte**, ám korlátolt s előrenemlító szeretet a maga lelkiismeretlen önzésében az oly gyöngéden, de vakon szeretett emberbimbótól követel, az végeredményben a bűnös önszeretnek a diadala, a saját érzéki világának a kielégítése.

Örömet keresik az emberek abban, hogy a csoda-gyermek korán megnyilatkozó képességeit szélteben-hosszában megragoytathatják. Mohón szürcsölik a reája szórt dicséreteket. Agyba-főbe dicsérik még jelenlétében is. A világért sem veszik észre gyors növekedését a gyermek zsendülő hiúságának s ez hovatovább kibírhatatlan képzelgessé, önteltséggé, kevélységgé fajul.

Általánosságban az emberek élvezetet találnak, s valósággal belemámorosodnak a gyermek alaptermészetéhez hozzátartozó szeretetnyilvánításokba. Velükszületett bájaikat az elragadtatásig tudják szemlélni. **Úgy** fogadják, sőt úgy kényszerítik ki belőle a ciróka-marókat s az ajákat, akárcsak a kölyök-kutya kecses mozdulatait. Pontosan úgy hízelegnek neki, mint ahogy a kiskutyával szoktak, pontosan úgy is büntetik, rosszkedvűségből vagy haragból, valahányszor elúnja magát, vagy nem akar szótfogadni vagy nyugton maradni. Azt akarják, hogy kedves, udvarias, művelt legyen... és semmi több.

Az Úr Jézus lelkületében s az ő isteni törvényeinek szellemében dolgozva, Alajos szülei, távol ettől az állatidomításra emlékeztető neveléstől, mindjárt első lépéseinél elindították s rásegítették kisfiukat az életszentség útjára, melynek szélső iránypontjai: **lemondás** és **nagylelkűség**.

Hogy ezt az áldozatos lelkületet gyermekükbe beleplántálják, gondjaikat mindenekelőtt értelmének s akaratának a nevelésére fordították. Közben egyéb képességeinek a fejlesztését sem hagyták véka alatt, és sokoldalú természetének s a lelki győzelmekre irányuló könnyed és sokatigérő rátermettségének is szabad folyást engedtek.

Erősíteni akaratát s ugyanakkor okos fegyelmezéssel hajlíthatóvá, a jóra fogékonnyá tenni; egyszerű tanításokkal s vonzó példákkal kialakítani lelkiismeretét; kifejleszteni benne a jónak szenvedélyes szeretetét, a rossznak pedig gyűlöletét; megértetni vele, hogy az egyik az Isten akaratával való megegyezésnek a gyümöl-

cse, míg a másik az Isten akaratával való ellenkezésnek az eredménye, más szóval hogy a jó anyyit jelent, mint engedelmeskedni Istennek, a rossz pedig anyyit, mint nem engedelmeskedni Istennek; összefoglalni így gyakorlatiasan arról az egy Istenről vallott egyetlen hitelvnek valamennyi ágazatát, akit mindenekfölött és mindenekben szeretnünk kell, akinek az akarata szerint, akiben s akiért mindent szeretnünk kell: ez volt az a nagy feladat, amelyre azok a keresztény szülők minden pillanatukat rááldozták, s amelynek egész bölcsességüket és lelkierejüket szentelték. A jámbor édesanya különösképpen semmit sem hanyagolt el, ami a gyermek nemes szívében az Istenszeretnek lángját felgyujtsa s élessze.

A keresztény szellemű nevelés nagyon gyakran azért nem éri el célját, mert túlagos félelmet ébreszt a gyermekek lelkében az Isten jelenlétével szemben. A jóságos Istent mint egy madárijesztőt állítják eléjük, aki csak arra alkalmas, hogy őket megfélemlítse. Pedig a gyermekszív könnyen elfordul attól, ami merevséget jelent számára. Ilymódon az Isten-szeretet csökken, s a vele szemben támadó feszesség s bizalmatlanság elfoglalja a helyét a kiáradó bizalomnak s a jókedvű gyermeki ráhagyatkozásnak.

Egészen más fogalmat akart Colle asszony kislia zsenge szívében kialakítani az Istennel való kapcsolatainkról.

Igy szokott hozzá beszélni: „Isten a mi jóságos, a mi kegyes Atyánk. Mindent az ő jóságának kell köszönnünk: az életet, a szülőket, mindazt amit szeretünk. Mindezeket a javakat egyedül Ő tartja fenn számunkra. Jósága úzi-hajtja őt, hogy mindig többet adjon nekünk. Viszonzásul mást nem kér tőlünk, mint szeretetünket s hálánk bizonyítékait.

Ezért kell nekünk szótfogadnunk azoknak, akiket Ő mellénk adott, hogy az ő nevében parancsoljanak nekünk. Ezért kell nekünk teljes szívünkből hálát adnunk Neki, s bizalommal szólunk Őhozzá, valahányszor lelkünket aggodalom tölti el, s kérni Tőle, amit kívánunk. Nem szabad félnünk, hogy elutasít magától. Mindent megtehet, amit csak akar. Elég, ha akarja. Aztán meg is ígérte, hogy meghallgat bennünket. Ha történetesen mégis olyasvalamit kérünk, ami ártalmunkra lehet, akkor Őmaga gondoskodik arról, hogy a kért dolgot olyasmire változtatja, ami javunkra szolgál.

Végzetlenül nagyságában semmi szüksége nem volt reánk. Tökéletesen boldog volt már, mielőtt lettünk volna. Mégis megteremtett bennünket csak azért, hogy szerethessen minket, s viszonztszeretetet kapjon tőlünk. Csupán egyet gyűlöl és utál; az engedetlenséget. Ez az egy kadályozhatná meg abban, hogy minket szeressen, s kényszeríthetné arra, hogy bennünket megbüntessen. Ám ezt is a mi javunkra teszi. Sőt annyira jó hozzánk, hogy ha netalán vét-

kezünk, kész nekünk megbocsátani, ha a vétkünket megvalljuk, s őszinte bánatunkat kifejezzük, és sajnáljuk, hogy Őt megszorítottuk.

Figyelmét egyetlen cselekedetünk sem kerülheti ki, mert mindenütt jelen van, s mindent lát, még legtitkosabb gondolatainkat is. Tekintete állandóan rajtunk van. Nem azért, hogy rajtakapjon, s megbüntessen, hisz' ezt mindig fájdalommal teszi; hanem azért, hogy szeressen, s jelenlétével arra buzdítson minket, hogy minden lehető megtegyünk s így szemében kedvesebbek legyünk; végre azért, hogy segítsen bennünket, valahányszor rászorulunk.

Lelkiekben is segíteni akar rajtunk, hogy minden kötelességünket megtehezzük. Szinte kézenfogva vezet bennünket. Ezért választotta lelkünket lakásául, hogy megörvendeztessen, megvigasztaljon, erőt s világosságot adjon, hogy jól viselkedjünk. Melegséggel tölti el szívünket, hogy mindazt szeressük, amit szeretnünk kell.

A szeretet Istene, hogy közöttünk lakhasson, akik pedig megbántottuk, hozzánk hasonló emberré akart lenni, s a legkegyetlenebb kínokat s magát a halált is vállalta. Ilymódon Őmaga nyujtott helyettünk elégtételt, s érdemet szerzett számunkra, hogy egykor Ővele együtt a mennyországba kerüljünk. Ott majd látjuk s tökéletesen megismerjük. Nem kell attól félnünk, hogy valaha is elveszítjük. Ott majd családiasan elbeszélgetünk Ővele. Egész boldogságunk abban áll majd, hogy Őt szeretjük, s hogy megértjük, mennyire méltó Ő a mi szeretetünkre, s Őmaga is mennyire szeret bennünket."

Ezekben az egyszerű és családias hangú tanításokban részesült Alajos, szép sorjában, ahogy gyermeki értelme fejlődött.

Jóságos édesanyja ezeket az igazságokat a szív nyelvére fordította úgy, ahogyan csak az édesanyák tudnak beszélni, s ahogyan a gyermekek is megértik anyjukat. Így emelte fel nyájasan fiacskája szívét s elméjét a természetfeletti világba, így készítgette elő a hit titkainak megismerésére.

(D. G. Bosco, — *Vita di L. Colle* — II. fejezet.)

Az első álm.

„Körülbelül kilencéves koromban álmot láttam. Egész életemben soha el nem felejtettem. Álmomban úgy éreztem, hogy egy igen tágas udvaron álló ház közelében vagyok, s egy sereg fürge gyermek gomolyog körülöttem. Némelyek nevetgéltek s tréfálkoztak, mások játszottak, s olyanok is akadtak köztük, akik károm-

kodtak. Amint ezeket az istentelenségeket meghallottam, közéjük rohantam, rábeszéléssel s ütlegekkel akartam őket elhallgattatni. Ebben a pillanatban egy javakorabeli, tiszteletreméltó, előkelően öltözött férfiú jelent meg. Egész alakját fehér köpönyeg burkolta be, arca azonban olyan fényes volt, hogy képtelen voltam rátekinteni. Nevemen szólított s megparancsolta, hogy álljak a fiúsereg élére. Közben hozzátette: „**Nem veréssel, hanem szelidséggel teheted őket barátaiddá. Kezdd el tehát azonnal munkádat! Tanítsd meg őket a bűn utálatosságára s az erény szépségére!**” — Ijedten jegyeztem meg, hogy szegény tudatlan fiú vagyok, tökéletesen képtelen arra, hogy a fiúkat vallásos oktatásban részesítsem. E pillanatban a fiúk abbahagyták a veszekedést, a zajongást meg a káromkodást, s mindnyájan a férfiú köré sereglettek. Szinte öntudatlanul kérdeztem:

— Kicsoda Ön, hogy ilyen lehetetlenséget kíván tőlem?

— Éppen azért, mert lehetetlenségnek látszik, végre kell hajtandó engedelmesség és tudomány által.

— Ezt a tudományt hol és milyen eszközökkel szerzem majd meg?

— Tanítónőt adok melléd. Az ő védelme alatt bölccsé leszel. Az ő befolyása nélkül minden bölcsesség csak balgaság.

— Dehát kicsoda Ön, hogy így beszél velem?

— Annak a fia vagyok, akit napjában háromszor üdvözölni tanított meg édesanyád.

— Édesanyám azt parancsolta nekem, hogy engedelme nélkül semmiféle emberrel szóba ne álljak. Mondja meg hát a nevét!

— Ezt kérdezd meg Anyámtól!

Abban a pillanatban egy aszonyt láttam a férfiú oldalán, igazi felséges alakot, olyan ruhában, melyből pazar fényesség sugárzott ki, mintha csupa ragyogó csillaggal lett volna telehintve. Mikor kérdéseimből s'feleteteimből megbizonyosodott növekvő zavaromról, közelebb hívott magához, jóságosan kézenfogott, s így beszélt: „Nézz oda!” Föltekintve észrevettem, hogy a fiúsereg eltűnt, s helyükbe nagy tömegben kecske, kutya, macska, medve s egyéb állatokból álló nyáj került. A felséges Asszony tovább beszélt:

— Ez a te munkaköröd. Itt működj! **Légy alázatos, erős és férfias!** Az átváltozást, melyet ezeken az állatokon most láatsz, csináld később az én fiaimnál!

Megint odatekintettem, s a vadállatok helyén ugyanannyi szelíd bárányt láttam. Ezek örömmel bégetve ugrándozták körül a Férfiút és az Asszonyt, mintha hódolatukat mutatnák be nekik.

Ahogy ezt észrevettem, álmomban sírvafakadtam, s arra kértem a fenségesen dicső Asszonyt, magyarázza meg nekem azt, amit

láttam, hisz' nem tudtam, hogy mindaz mit is jelent. Ő ekkor a kezét szépen fejemre tette, s csak azt mondta: — **Kellő időben mindent megéretsz majd.** — Alig ejtette ki e szavakat, valami zörej felébresztett álmomból, s minden eltűnt. Kábult voltam. Úgy éreztem, hogy fáj a kezem az ökölcsapásoktól, melyeket kiosztottam, arcom is sajgott a nyaklevesektől, melyeket viszont én kaptam az utcagyerekektől. A Férfiú, az Asszony s mindaz, amit velem beszéltek, lelkemet oly erősen foglalkoztatták, hogy nem voltam képes többé elaludni.

Másnap reggel az volt a legsürgősebb teendőm, hogy különös álmomat elmondjam bátyáimnak. Ők azonban kinevettek. Akkor anyámhoz meg nagyanyámhoz fordultam. Mindegyikük más-más magyarázatot adott. József bátyám azt mondta: — Pásztor lesz belőled, s kecskéket, juhokat meg más állatokat legeltetsz majd. Anyám így szólt: — Ki tudja, talán még pap lesz belőled! — Antal szárazon megjegyezte: — Talán inkább rablóvezér leszel! — Az utolsó szó azonban nagyanyámé volt: — Az álmokra nem kell sokat adni — mondta. Magam is a nagyanyám nézetét vallottam. Mégsem tudtam azt az álmot kiverni a fejből. Az események, amelyeket később elmondani szándékozom, kellő magyarázatát adják majd annak. Magam mélyen hallgattam róla. Édesenyém semmi fontosságot nem tulajdonítottak neki. Mikor azonban 1858-ban Rómában jártam, hogy a Szentatyával a Szalézi Társaságról tárgyaljak, a pápa mindent pontosan elmondott magának, ami csak távolról is természetfelettinek látszott. Akkor közöltem először másokkal azt az álmot, amit kilenc éves koromban láttam. A pápa megparancsolta, hogy minden részletét leggondosabban írjam le, és biztatásul meg serkentésül hagyjam örökség gyanánt fiaimnak.

(Memorie biografiche di D. G. Bosco, I. k. 123—126 l.)

JEGYZET (az „Álom“-hoz).

A közölt álmom zsenyéje annyi más álomnak, melyek Don Bosco életét mintegy virággal hintik be, s amelyek életének nem éppen elhanyagolható, sőt nagyon is jelentős részét alkotják.

Az álmom külön magyarázatot kíván. Most mégis elég lesz kiemelnünk, hogy aki jól megfigyelte, az nagy általánosságban, érdekes drámaisággal előadva megtalálja abban nevelési rendszernek a lényegét.

Mindenekelőtt jelzi az álmom nevelői missziójának tágas terét,

a szegény és elhagyatott gyermekeknek **nagy tömegét**. Megmagyarázza azután, hogyan kell őket megközelítenie: **Allj az élükre!** Ez azt jelenti, hogy azokat a fiúkat először is jó példával kell elindítania s vezérelnie. Csak azután jöhetnek a parancsok és a szavak. Ahhoz, hogy ezt megtehesse, mindenekelőtt ki kell vetköznie minden testi, szellemi és erkölcsi erőszak formájából (**nem veréssel**), aztán pedig nyájas szeretetbe kell öltöznie (**hanem szelídséggel és szeretettel**). Csak így tudja majd őket megnyerni, sőt magának megtartani annyira, hogy barátaivá váljanak.

Mikor aztán így a szívüket megnyerte, oktatnia kell őket. Az első oktatásnak a **bűn utálatosságával** s az **erény szépségével** kell foglalkoznia. A tanításnak tehát az erkölcsi nevelés szolgálatában kell állnia, s nem szabad öncélúnak lennie.

Ezeknek az elveknek a hatékonyságát drámai élénkséggel mutatja be az álom a gyermekek átalakulásában. A fiúk **abbahagyták a veszekedést, a zajongást és káromkodást, s MIND a mellé a Férfiú mellé sereglettek, aki hozzájuk beszélt.**

Mivel azonban Jánoskánk szemében ez **lehetetlen dolognak** látszott, az álom felsorolja neki azokat az eszközöket, amelyek segítségével a dolgot **lehetségessé** kell tennie. Ezek: az **engedelmesség** és a **tudomány**. Továbbá **Tanítónőt** is ígér neki az álom a hatásos fegyelmezés elsajátítására. A fegyelmezést anyai gyöngédséggel kell fűszereznie. A párbeszéd rövid ütemeiben háromszor fordul elő az **anya** szó. Mikor az álom második jelenetében a Tanítónő a színtérre lép, a cselekmény kiszélesedik, s a jelenet nyugodtabb és érthetőbb lesz. A **gyermekek nagy tömege** helyett a kis szereplő **állatok nagy tömegét** látja. Különféleségükben az állatok az előbb látott gyermek sokaság jó és bűnös tulajdonságait együttesen személyesítik meg. Nem szabad felejtenie a kis álomlátónak, hogy nem elég őket megnyernie s összetömörítenie, hanem a nyájas szeretet légkörében valamennyiüket **szelíd bárányokká** kell változtatnia. Ennek érdekében ajánlja, sőt sürgeti az álom a nevelő miszsió betöltéséhez szükséges erényeket. **Légy alázatos, erős és férfias!**

Jánoska sír, és zavarban van. Szeretné magyarázatát hallani annak, amit lát. Jóságos kézmozdulatban s bátorító szóban a magyarázatot meg is kapja: **Kellő időben mindent megértesz majd.** Vigasztaló szó volt ez. Hisz' amit látott, az nem volt más, mint egy jeladás, mint egy iránymutatás a jövőbe, mikor majd mindent szépen megérni lát. Azok a jelenetek, hogy Dantéval mondjam, csupán **Ombriferi prefazii del vero**. (Paradiso, XXX. 78.), a valóságról csupán szürke vázak voltak. (Babits). Intő szavak voltak

együttal, és szóltak neki is meg mindazoknak, akik magukat a nevelői munkának szentelik, annak a nevelő munkának, melynek lényege a hit és a kivárni-tudó türelem.

A befejezésnek is megvan a maga oktató értéke. A gyér nézőközönség — a nagymama, az édesanya, József bátya és Antal mostohabátya — amely elsőnek hallgatta meg az álom meséjét, különféle s eltérő értékelésében bevezetőül szolgál azokhoz a még súlyosabban különféle s eltérő értékelésekhez, amelyekkel majd a nagy közönség fogadja Don Boscót s az ő nevelői munkáját, mikor majd az igazában elkezdődik, s utat tör magának a történelemben.

Még egy apróságot kell figyelemre méltatnunk: az életkort, melyben Don Bosco az álmat látja. Kilenc-tíz éves korában történik. Abban a korban tehát már tisztán szemléli maga előtt, bár mégcsak kezdetleges alakban, missziójának a látomását s a megvalósítás módzatait. Világos tehát, hogy abban a korban s abban a környezetben nem kaphatott ihletet vagy sugalmazást személyektől, szentbeszédekből vagy vallásos oktatásokból, még kevésbé könyvekből. Nem lehetett szó tehát a képzelet kúsza játékaról vagy egy gyorsan tovaszálló akarnámságról. Igenis, biztos és minden kétséget kizáró ténnyel állunk szemben. Hiszen Jánoska álmának megvalósítását mindjárt meg is kezdte. Ki is tartott abban vasakarral, pihenés és megszakítás nélkül egész haláláig. Érvényesítette abban az emberekről s dolgokról szerzett tapasztalatait, gyakorlatát és ismereteit, valamint a műveltséget és tanulást, hogy mind jobban kifejlessze, s egyre tökéletesebb s érettebb formába öltöztesse. Sohasem lépett le a maga újáról, mindig a maga munkáját végezte. Ezt szem előtt kell tartanunk, nehogy ott keressük Don Boscót, ahol nincs, s nehogy mástól kelljen kérnünk azokat a magyarázatokat, amelyeket csak tőle várhatunk. Különben abba a veszedelembé sodródhatnánk, hogy könnyelmű megállapításokra jutnánk, amelyeket életének komolyabb tanulmányozása később tévesnek s alaptalannak bizonyítana. Ezen a uton haladva végre is meghamisítanók s eltorzítanók az ő nevelési módszerének a rajzát, mely a maga egyszerűségében is annyira mozgékony és tökéletes.

MÁSODIK RÉSZ.

GYAKORLATI ALKALMAZÁSOK

1. Találkozás Garelli Bertalannal.
2. Találkozás Cagliariero Jánossal.
3. Találkozás Savio Domonkossal.
4. (Jegyzet a Savio Domonkossal való találkozáshoz.)

Nevelési módszer a gyakorlatban.

5. Római levél.

A rendszer gyakorlati hatását szemléltető példák.

6. Javítószók között a „Generalá”-ban.
7. Rómában, a Piazza del Popoló-n.
8. Rómában, a Szent Mihály fiúnevelő otthonban.
9. Rómában, valahol a Tiberisen túl.
10. Nyilatkozatok.
11. Hazatérés az akolba.

Utasítások a fegyelmezéshez és a tanításhoz.

12. Az osztálytanítókhoz.
14. Megkülönböztetés a tanító és a felügyelő kötelességei között.
15. Egy konferenciabeszéd.
16. Conestabile Károly gróffal történt kis esemény.
17. A verésről.

Az esti-szó.

18. Miben is áll az esti szó?
19. 20. Néhány példa.

Tanácsok az példák azok számára, akik az ifjúsághoz szólnak vagy neki írnak.

21. Egy kis szónoklástán.
22. A majmokról vett példázat.
23. Aki nem akar égni...
24. Kéziratok javítása.
25. Az évvégi búcsúszó.

Találkozás Garelli Bertalannal.

„Szeplőtelen Fogantatás ünnepén, 1841. december 8-án, a meghatározott órában épp öltözni kezdtem szentmisémhez. Comotti József, a sekrestyés, az egyik sarokban egy kamasz-fiút pillantott meg. Tüstént fel is szólította, hogy ministráljon nekem.

— Nem tudok — mondta a fiú elszontyolodva.

— Csak gyere — nógatta a sekrestyés. — Eredj ministrálni! Parancsolom, érted?

— De nem tudok — szabadkozott megint a fiú — még sohasem ministráltam.

— Te bamba, — rontott rá a sekrestyés dühösen — akkor hát mit tátod itt a szád, ha nem tudsz ministrálni? — Avval megfordította a porolónadat, s a nyelvvel szegénykének a fejét és hátát kezdte irgalmatlanul csépelni.

A fiú megugrott, én pedig hangosan rászóltam a sekrestyésre:

— Ejnye, miért püföli azt a fiút? Mi rossz fát tett a tűzre?

— Mit jön ide a sekrestyébe, ha nem tud ministrálni?

— Maga rosszul cselekedett.

— Mi köze hozzá?

— Nagyon is sok! Az a fiú nekem barátom. Hívja csak vissza, de rögtön! Beszélnem kell vele.

— Hé! Izé! — kezdte hívogatni, majd utána szaladt. Biztosította, hogy hát már nem bántja. Remegve s az elszenvedett ütlegek miatt sírva somfordált hozzám a szegény fickó.

— Hallgattál-e már szentmisét máma? — faggattam a lehető legbarátságosabban.

— Nem — felelte amaz.

— Akkorhát gyere velem szentmisére! Aztán beszélni valóm lesz veled olyasmiről, aminek örülsz majd.

Megígérte. — Hó vágyam az volt, hogy a szegénykét felvidámtsam, s a kellemetlen kalamajkát a fejből kiússem.

Amint elvégeztem szentmisémet s kötelező hálaimámát, védetemet vidám arccal a főoltár háta mögött levő zenekórusba vezettem. Közben biztosítottam, hogy nem kell többé veréstől tartania. Azután elkezdtem kérdegetni:

— Kedves barátom, mi a neved?

— Garelli Bertalan.

— Hová való vagy?

— Astiba.

— Él-e még édesapád?

— Már meghalt.

— Hát édesanyád?

— Az is meghalt.
— Hány esztendőös vagy?
— Tizenhat.
— Tudsz-e olvasni és írni?
— Nem tudok semmit.
— Tudsz-e énekelni? — A fickó, könnyeit törölgetve, a csodálkozás kifejezésével Don Boscóra bámult, s válaszolt:
— Nem.
— Tudsz-e füttyülni? — A fiú elnevette magát. Don Bosco csak ezt várta, mint a megnyert bizalomnak a jelét, s tovább ütötte a vasat:

— Voltál-e már első-szentáldozásnál?
— Még nem.
— Gyóntál-e már?
— Igen, mikor még kicsi voltam.
— Aztán reggeli és esti imáidat elmondod-e mindig?
— Nem igen, majdnem soha; kimentek az eszemből.
— Hát nincsen senkid sem, aki elmondatná veled?
— Nincsen.
— Mondd csak, elmégy-e minden vasárnap a szentmisére?
— Majdnem mindig — válaszolta a lurkó némi várakozással és arcfintorítással.

— Jársz-e most hittanra?
— Nem merek.
— Ugyan miért?
— Fiatalabb pajtásaim tudják a katekizmust. Én meg olyan nagy tuskó vagyok már, és semmit sem tudok. Ezért szégyellem magam, s nem akarok azokba az osztályokba járni.
— Hát ha valaki tanítana a katekizmusra, eljárna-e hozzá szívesen?

— De el ám! Nagyon szívesen.
— Akár ide is, ebbe a kis szobába?
— Hát igen, csak el ne agyabugyáljanak megint.
— Nyugodt lehetsz, senki sem bánt itt. Te az én barátom vagy, és csakis velem lesz dolgod, mással senkivel. Mikor kezdetjük a tanulást?

— Amikor Ön akarja.
— Ma estére?
— Jó lesz.
— Vagy most mindjárt?
— Akár mindjárt is. Nagyon szívesen."

Mielőtt belefogott a tanításba, Szentünk letérdelt, s elimádkozott egy **Udvözlégy-et**, azt a kegyelmet kérve a Szűzanyától, hogy

ezt a lelket megmenthesse. Aztán felemelkedett, s keresztvetéssel kezdte az oktatást. Tanítványa azonban nem követte a példáját. A szavakat is, a keresztvetés módját is rég elfelejtette. Azért hát Don Bosco ezen az első órán megtanította keresztet vetni. Majd megismertette vele a teremtő Istent s azt a célt, amiért minket teremtett. Az oktatás félóra hosszat tartott. Akkor megigérette a fiúnak, hogy megtaníttja ministrálni, s egy Mária-éremet ajándékozott neki. Majd megígértette Garellival, hogy a legközelebbi vasárnap ismét eljön. Végül szeretettel elbúcsúzott tőle.¹

Ez volt Don Bosco vásár- és ünnepnap i oratóriumainak a kezdete. Abban a jelentésben, amelyet 1864-ben szerzetes társaságának jóváhagyása végett Rómába küldött, valamint Emlékeiben is gyakran azt írja, hogy „az Oratóriumok Műve 1841-ben keletkezett egy egészen egyszerű katekizmusoktatással Assisi Szent Ferenc templomában.”

(Vita di D. G. Bosco, I. k. 238—240 l.)

Találkozás Cagliarió Jánossal.

1851-ben Mindszente k ünnepét Don Bosco szülfalujában, Castelnuovóban ülte meg. Ő mondotta aznap az ünnepi szentbeszédet. Mikor kimondta az ament, levonult a sekrestyébe. Kisreverendába s fehér karingbe öltözött ministráns kísért e. Kisérójének köszönet mondva, mosolygós arccal így búcsúzott tőle:

— Úgy látom, valamit mondani akarsz nekem. Valami vágyadat akarod velem közölni, úgye?

¹ Don Bosco előtt abban a történelmi órában Berci nemcsak számtalan gyermek-ifjút, hanem számtalan népet is képviselt, akiknek evangelizálására Don Bosco hivatást kapott: ut filios Dei congregaret. Az ünnepi oratóriumok alapját rakta le gondviselő jó Istenünk aznap: Don Bosco volt a kezdeményező, Berci pedig a szegletkő, melyre a Szent Szűz számtalan kegyelem harmatát hullatta.

A következő vasárnap Szent Ferenc templomában bájos jelenet játszódott le. Hat toprongyos inasgyerek állt, Garelli, mint vezér körül a szós zék alatt, feszült figyelemmel hallgatva ez ifjú apostol szentbeszédét, melyben a mennyország útjára terelgette hallgatóságát. Aztán vasárnapról-vasárnapra Berci és pajtásai újabb és újabb szerzeményekkel jöttek, s így egyre duzzasztották Don Bosco napsugaras környezetében a fiúk városát.

— Bár nehéz felfogású fiú volt Berci, mindamellet t figyelmének fokozásával és kitartó jóakarattal négy-öt vasárnap során megtanulta, amit a szentségek méltó vételéről tudniuk kell. Mitöbb, megtanult ministrálni is, s hosszú éveken át tántorithatatlan növendéke volt Don Boscónak. Még 1855-ben is mellette látták. Később az élet sodra messzevitte. Bizonyára nem kerültek útszélre a lelkében elhintett magvak, hanem szárszoros gyümölcsöt termettek. (A fordító.)

— Úgy van, válaszolta lángoló arccal az akkor 14 éves Cagliero János — valóban beszélnem kell Onnel. Régóta nyugtalanítja a szívemet valami. Torinóba szeretnék Onnel menni. Tanulmányaimat szeretném folytatni. Pap szeretnék lenni.

— Jól van, — nyugtatta meg Don Bosco — velem jösz. A plebános úr beszélt már nekem rólad. Mondd meg édesanyádnak, még ma délután jöjjön fel a plébániára! Ott majd megalkuszunk.

Szomorúan zúgtak a nagytemplom harangjai. A híveket a halottak vecsernyéjére hívogatták. Az emberek komoly összeszedettséggel siettek az istenházába. Az özvegy édesanya és fia beléptek a lelkipásztor házába. Hamarosan Don Bosco elé kerültek. A jószágos pap, aki már akkor sok-sok árvának volt az atyja, tréfálkozva indította meg a beszélgetést.

— Éppen jókor jött, jó Teréz asszonyom. Már vártam magukat. Beszéljünk hát a mi ügyünkről. Igaz-e, hogy a fiát el akarja nekem adni?

— Csak lassan, — szabadkozott a jó édesanya — eladni éppen nem akarom. Ám ha úgy tetszik, inkább odaajándékozom Onnek.

— Annál jobb. Akkor csak szedje össze kis betyárbútorát! Magammal viszem. Atyja akarok lenni.

Másnap Cagliero János útrakészen, kora hajnalban már a templomban volt. Ministrálnia kellett Don Bosco szentmiséjén. Minden mozdulata tűzrőlpattant élénkségét bizonyította. Don Bosco gyalogszerrel tette meg az utat Castelnúvótól Torinóig.

— Nos, Cagliero, menjünk-e Torinóba?

— Menjünk!

— Hát édesanyád?

— Nagyon boldog. Én meg most már végkép Don Boscóval maradok.

No, útnak indultak. Cagliero hol Don Bosco oldalán menetelt, hol pedig előrefutva, megelőzte; hol várakozott rá, hol pedig hátramaradt, s vadgyümölcsöt szedegetett a sövényekről. Persze atyját egy-kettőre utólérte. Közben árkot ugrott, s keresztül-kasul dandározott a réteken. Don Bosco olykor-olykor kérdéseket intézett hozzája. Feleletei csodálatosan őszinték voltak. Feltárta jelenét, multját s a jövőre vonatkozó terveit. Elmondotta, mi mindent nem csinált odahaza. Szívének legrejtettebb titkait is elmondotta. Valósággal nyitott könyv volt. Meg is mondta Don Bosco, hogy pár óra alatt oly tökéletesen megismerte, hogy ha gyónásról lett volna szó, akkor nem lett volna más tennivalója, mint a feloldozás szavait kimondani felette.

Maga Cagliero első utazásának benyomásairól később a következőkben számol be: „Másról sem beszélt Don Bosco, mint Istenről, a Boldogságos Szűzről. Elkérdezgette, járulok-e a szentségekhez, ájtatos tisztelője vagyok-e a Szűzanyának, s egyéb lelki dolgaimról faggatott ki. Olykor tréfásan is arra buzdított, hogy jó legyek ám. Végre aztán megérkeztünk Torinóba.

Mindenkor gyönyörűséggel emlékezem az Oratóriumba való belépésem pillanatára. November 2-án este történt ez. Don Bosco bemutatott a jóságos Margit-mamának: — Tessék, mama, egy castelnuovói csemete. Komoly, jószándéka van arra, hogy jól viselkedjék, s jól tanuljon.

— Persze, persze, — tiltakozott édesanyja, — te mást sem teszel, csak gyermekek után szaladgálsz, pedig jól tudod, talpalatnyi helyünk sincs már.

— Valami zeg-zugot csak talál még anyám — nyugtatta szülőjét mosolyogva Don Bosco.

— Hacsak a te szobádban nem — folytatta a tanácskozást Margit-mama.

— Arra talán mégsem kerül sor. Ez a fiúcska, amint látja, nem is olyan nagytermetű. Beletesszük hát aludni a kenyeres kosárba. Aztán kötélen felfüggesztjük a gerendára, s máris megtaláltuk a helyét, akárcsak a madárkalitnak. — Jóízűt nevetett jó mamánk. Azzal indult is nekem helyet készíteni. Arra az éjszakára bizony egyik növendéktársammal az ő ágyának a lábánál húztuk át az éjjelt.¹

(Memorie biografiche di D. G. Bosco, IV. k. 289—292 l.)

¹ Cagliero határozott fellépésű és barátságos természetű, élesezű és nagyszívű fiúnak bizonyult. Hamarosan ő lett a vidámság lelke. Már kispap korában zenemester és zeneszerző volt. Fölszentelése után nemsokára a hittudományi babért is elnyerte. Keresett hitszónok volt sok községben és szerzetes családban. Az Oratóriumban mindenkori bálványozta, kivált a virgoncabb gyerekek, mígmen a figyelmét magasabb gondok el nem vonták tőlük. 1875-ben ő volt a vezére az első szalézi missziós csapatnak. A lánglelkű és eredményesen dolgozó misszionáriust Patagónia apostoli helytartójává nevezte ki Róma. Később magidai felszentelt püspök, az első szalézi püspök, majd mint középamerikai apostoli nuncius, szebasztei c. érsek lett. Főpapi méltóságában annál büszkébben fáradozott Don Bosco műveinek terjesztésén az Óvilágban. Továbbra is 6 maradt az evangéliumi magvetők rettenthetetlen bátorságú vezére Patagóniában. Ezt a roppant nagy területet éppen ő hódította meg a krisztusi igazságnak és művelődésnek egy-két évtized leforgása alatt. Megbecsülhetetlen értékű fáradozásai révén híre-neve egyre nőtt. Don Bosco születésének centenáriumi évében, 1915-ben, a szent biborral tüntette ki őt a pápa. Szalézi lelkületét a bíbor fényében is megőrizte. Atyja nevét mindig mélységes tisztelettel s gyermeki kegyelettel emlegette. Mint Frascati püspöke halt meg 1926-ban. A hír és dicsőség, mint árnyék a fényt, holta után is követte. Missziós és művelődéstörténeti érdemeinek elismeréséül az olasz király az „Olaszország csillaga” rendjellel tüntette ki. (A fordító.)

Találkozás Savio Domonkossal.

1854. október első hétfőjén történt. Don Bosco éppen szülőházában tartózkodott. Egyszer csak egy fiúcska közeledik hozzá édesapja társaságában. Vele akart beszélni. Vidám képe, mosolygós, de tiszteletet kifejező tekintete megragadta figyelmemet — írja Don Bosco.

— Ki vagy — kérdeztem — és honnan jössz?

— Savio Domonkos vagyok. Tanítóm, Don Cugliero beszélt rólam Önnek. Mondonióból jövünk.

Ekkor félrevonultam vele, s kikérdeztem végzett tanulmányai felől, meg eddigi életmódjáról. Csakhamar bizalmas viszony támadt közöttünk. Az ifjúban egészen az Úr szelleme szerint való lelket ismertem meg. Nem kevésbé álmélkodtam, mikor meggyőződtem arról, hogy az isteni kegyelem már zsenge korában azt a pici lelket rendkívüli mértékben hatotta át. Jó hosszú társalgás után — akkor még nem hívtam oda édesapját — szószerint azt kérdezte tőlem: — Nos, mi a véleménye rólam? Elvisz-e magával Torinóba tanulni?

— El biz' én. Úgy látom, jó posztó vagy.

— Aztán mire való jó posztó volnék?

— Arra, hogy az Úr számára szép ruhát szabjunk-varrjunk belőle.

— Úgy hát, én vagyok a posztó, Ön meg a szabó. Kérem tehát, vigyen magával, s varrjon belőlem szép ruhát a jó Istennek.

— Csak attól tartok, hogy testben nagyon is gyenge vagy a tanuláshoz.

— Ettől ugyan ne féljen! A jó Isten megadta eddig is az egészséget és kegyelmet számomra mindenhez. A jövőben is megsegít majd.

— Aztán mit akarsz kezdeni, ha befejezted latin tanulmányaidat?

— Ha a nagy kegyelmet Isten megadja nekem, akkor pap leszek. Ez a legfőbb vágyam.

— Legyen hát. Most pedig ki akarom próbálni felfogó képességedet. Nesze, itt ez a könyv. (A *Letture Cattoliche*, Katolikus Népkönyvek, egyik füzete volt.) Ezt a lapot még máma tanul meg! Aztán holnap felmondod.

Azzal szabadjára bocsátottam, hadd menjen játszani a többi fiúval. Magam pedig az atyjával elegyedtem beszédbe. Alig nyolc perc múlva nevetve igyekezett hozzám Domonkos, hogy hát:

— Ha akarja, a leckémet már is felmondom.

Átvettem a füzetet, s ámulatból bámulatba estem. A kijelölt

lapot nemcsak szóról-szóra megtanulta, hanem az abban tartalmozott dolgoknak az értelmét is gyönyörűen felfogta.

— Derék fiú vagy — mondtam. Te előbb tanultad meg a feladott leckét, hát én is előbb adom meg a várt választ. Igenis, elviszlek Torinóba, s máris szeretett növendékeim sorába tartozol. Te is kérd Istent már most, hogy engem is, téged is segítsen mindenben az ő szent akaratának megvalósítására.

A kisfiú azt sem tudta, hogyan fejezze ki boldogságát s háláját. Megragadta hát kezemet, megszorította, s többszörösen megsókolta. Végre ünnepélyesen kijelentette:

— Remélem, úgy viselkedem majd, hogy nem adok okot panaszra.

Mikor később bevonult az Oratóriumba, felkeresett szobácskában. Azt mondtotta, élete sorsát teljesen előljáróinak a kezébe kívánja letenni. Tekintete azonnal egy nagy kartonlapon akadt meg. Oklönnyi betűkkel az volt rajta olvasható, amit Szalézi Szt. Ferenc annyiszor elmondott: **Da mihi animas, caetera tolle!** A jelmondatot figyelmesen elolvasta, én pedig azt szerettem volna, ha az értelmét is kihámozza. Felszólítottam hát, sőt segítettem is neki a fordításban, s a következő értelmet bogoztattam ki vele: **Ó, Uram, a lelkeket add nekem, a többivel csak rendelkezézz!** Egy pillanatra elgondolkozott, majd kibökte: — Megértettem. Itt nem pénzre megy a vásár, hanem lelkekre. Megértettem. Remélem, az én lelkem is kelendő lesz ebben a vásárban.

Életmódjában egyideig semmi felütlő sem volt. Amit mégis megcsodáltam benne, az a házszabályok kifogástalan megtartása volt. Hangyaszorgalommal tanult. Minden kötelességét buzgón végezte. A szentbeszédek gyönyörűséggel hallgatta. Mélyen gyökeret vert szívében az az igazság, hogy az Isten szava vezeti az embert az ég útján. Azért a szentbeszédben hallott minden életel számára változhatatlan emlék maradt, s azt többé el nem felejtette. Minden vallásos oktatás, minden katekizmustanítás, minden szentbeszéd, ha mégoly hosszú volt is, neki nagy örömet szerzett. Ha valamit hallott, s nem értette meg jól, azonnal megmagyaráztatta magának. Innen származott, s itt kezdődött ama példás élete s előhaladása az erényekben, kötelességeinek ama pontos teljesítése, melyet alig lehet felülmúlni.

A Szeplőtelen Fogantatás ünnepének közeledtével az igazgató (vagyis maga Don Bosco) minden este néhány buzdító szót intézett növendékeihez azzal a céllal, hogy valamennyien a Szűzanyához méltó buzgósággal készüljenek annak megünneplésére. Különösen

azt szorgalmazta, hogy ki-ki azokat a kegyelmeket kérje jóságos égi Védőasszonyunktól, amelyeknek leginkább szükségét érzi.

1854-et írtak akkor. Az egész katolikus világ bizonyosfokú lelki izgalomban égett. Rómában akkor tárgyalták a Szeplőtelen Fogantatás dogmáját. Az Oratóriumban is minden lehető megtettek, hogy ezt az ünnepet méltóképen s a fiúknak lelki hasznára üljék meg. A kis Savio Domonkos egyike volt a legtüzesebb buzgólkodóknak. Kilenc erényvirágot vagyis erénygyakorlatot írt fel magának. Naponta egyet-egyet kihúzott, s azt igyekezett aznap különös buzgósággal gyakorolni. Alapos előkészület után, lelkének nagy gyönyörűségére életgyónást végezett, s a lehető legnagyobb áhitattal járult a Legszentebb vételéhez.

December 8-án este a templomi ájtatosságok végeztével, az igazgató tanácsa szerint, Domonkos a Szűzanya oltára elé térdelt, s ott megújította az első-szentáldozása alkalmával tett fogadását, aztán többször elismételte e szavakat:

— Szűzanyám, Neked adom a szívemet. Add, hogy mindig a tied maradjak! Jézus és Mária, Ti legyetek mindenkor a barátaim! De Isten irgalmára kérlek, küldjétek inkább a halált értem, semhogy szerencsétlenségemre csak egyetlen vétet is elkövessek!¹

(Vita di D. G. Bosco, I. k. 514—517 l.)

JEGYZET (a Savio Domonkossal való találkozáshoz.)

Fenti közleményben nyilvánvalóvá lesz az az eljárási mód, melyet Don Bosco növendékei lelki és szellemi képességeinek a megállapításánál követni szokott. Megkívánta, hogy megfelelő emlékezőtehetséggel rendelkezzenek, hogy megértsék azt, amit emlékezetükbe véstek, s hogy arról maguknak számot is tudjanak adni. Ilyen alpra — véleménye szerint — bizvást lehet építeni.

¹ Tiszteletreméltó Savio Domonkosnak, a nagy nevelőmester, Bosco Szent János ragyogó tollával megírt bájos és tanulságos életrajzát, újabb magyar fordításban, ajánljuk kedves olvasóinknak, általában a lélektani alapon dolgozó nevelőknek és tanítósnak, s rajtuk keresztül újjáépítésre váró magyar hazánk tanuló ifjúságának. Tesszük ezt annál inkább, mert boldoggáavatása előreláthatóan még ez év (1948) folyamán megtörténhetik, s jó, ha magyar ifjúságunk eleve megtudja, ki az a 15 éves, rövidnadrágos fiú, akit az Egyház boldoggá avat, s az életszentség fényözönében eszményképül állít a tanulóifjúság elé.

NEVELÉSI MÓDSZER A GYAKORLATBAN

Római levél.

A „Római levél”-nek történelmi háttere, de még inkább prófétaí jelentősége s ereje van.

A levél 1884 május 10-én íródott. Don Bosco már a hatvankilencediket tapossa, és a sir felé görnyed. Életműve, a Szalézi Társaság világvizonylatban is óriási arányokat öltött. Az alapító gondolatai is megnöttek és szétágaztak. Kedves torinói Oratóriumától sokat van távol, olykor hosszú időre is. Nem tud vele behatóan s aprólékosan foglalkozni. Különösen fáj neki, hogy az új munkaerőket nem tudja egyénenként alakítani, kénytelen őket külön noviciusmesterre bízni, s mi több, kitelepíteni. Így aztán apránként nem egészen odavaló elemek is szüremkeznek be a Társaságba. Ezek a maguk, és nem Jézus Krisztus dolgával törődnek, ezért nem tudnak beleilleszkedni az Oratórium sok áldozatot kívánó munkájába, s húzódoznak, sőt másokat is elidegenítenek a megelőző módszer velejárójától s legfő követelményétől, az állandó, éber, tevékeny felügyeletről.

Ezeknek szól elsősorban Don Bosco keserű panasza és szemrehányása. Ezeknek egy részét már nem is találta a levél az Oratórium keretében belül. Az ifjú Társaság egészséges szervezete hamarosan kivette őket magából, hogy helyet adjon emelkedettebb gondolkodású és áldozatosabb lelkületű ifjú apostoloknak.

A „Római levél” azonban nemcsak a 84-es év kora őszének hulló falevelelhez szólott, hanem az eljövendő évek fakadó rügyeinek is.

A nagyföntosságú „Római levél” teljes megértéséhez meg kell tehát kísérelnünk Don Bosco lelkületét, különösen hivatástudatát, küldetésébe vetett hitét magunk elé idézni. Az aszfalt-ifjúság atya zsenge gyermekkorától fogva állandóan tudatában volt gyermek- és ifjúságmentő hivatásának. Apostol volt és próféta. Kora ifjúságát mind maga mellett érezte. Érte élt, érte dolgozott, érte a halálba is kész volt rohanni. Ám életéről munkája közben gondolata a jövő gyermekgenerációkhoz is elszállott. Azért igyekezett művének olyan alapokat vetni, hogy azt az idő vasfoga ki ne kezdje; azért törekedett segítő társaiba olyan lelkületet belesugározni, hogy azt a századok vihara ki ne oltsa. Ez a törekvése, ez a ropant gondolja lelkét állandóan hullámlásban tartotta. Nappali gondolja, éjszakai álma volt. Most, hogy immár Róma kemény útjait tizennegyedszer rója, hivatástudata egyre jobban öntudatosul s erősödik. A világegyház fővárosából az evangéliumi tanítás és kegyelmi erő hatóságain tekintete átsiklik a világ minden országába. Mindenütt gyermekeket lát, aszfaltra került gyermekcseregeket. Ezekhez is szól hivatása. Érti és kimondja magában, hogy az oratóriumok művének a Segítő Szűz erejével el kell érnie a föld határait. Az örökváros történelmi emlékein elmerengve, az elmúlásról és a fennmaradásról elmélkedve, mélyen átérzi, hogy ő is, első segítő társai is halandók, ám művének fenn kell maradnia. Mi tartja fenn? — A szeretet! Mi hódítja meg a gyermekszíveket? — A közlékeny, érdeklődő, gondoskodó, magát-adó, magát-áldozó szeretet! Mi áll útjában a hódításnak, a fennmaradásnak? — Az önzés, a felelőtlenség, a kényelemszeretet, az áldozattól való irtózás, a pusztá naturalizmus! — „Álmában a távlatok, az arányok roppant megnönek, s az idő határai beléolvadnak az örökkévalóságba. Le kell törni a gátakat, el kell távolítani az akadályokat. Torinóban minden rendben van már. A hitetlenek eltávoztak, a

gyengék, a kényelmeskedők kidőltek, a gyávák megfutottak. Most mindenki dolgozik, mindenki háta mögött érzi Don Boscót, mindenkinek a szívét a gyermekszeretet tüze hevíti. Várják haza Don Boscót. Ácsolják már a diadalkaput, a diadalívre méteres betűkkel írják: **Téged Róma csodál, Torino szeret Téged!** — Don Bosco mégsem nyugodt. Valahol a nagyvilágban, valamikor az idők távolában egy szalézinek a szívében a tűz kialszik, aztán körülötte elhűlnék más szívek, a nagyudvaron az örömfakasztó játék ellanyhul, s a gyermeklekekbe belopódzik a bűn... Don Bosco felretten álmából, s megírja levelét Rómából Torinóba, 1884 május 10-én, azért, hogy valahol napnyugaton vagy napkeleten, talán 1984-ben értsék meg, hogy a szent tűznek nem szabad kialudnia. (Eddig a fordító.)

Róma, 1884. május 10-én

Jézus Krisztusban Hónszeretett Fiacskáim!

Akár közel vagyok, akár távol, gondolatom mindenkor nálatok időzik. Csak egy az én kívánságom: az, hogy benneteket boldognak lássalak az időben és az örökkévalóságban. — Ez a rátok-gondolás, ez az utánatok való vágyakozás adta ma a tollat kezembe. Érzem, Kedveseim, távollétemnek a súlyát. Az, hogy nem láthatlak benneteket, az hogy nem hallhatlak benneteket, olyan fájdalmat okoz nekem, hogy el sem tudjátok képzelni. Már egy héttel ezelőtt szerettem volna ezt a pár sort nektek megírni. Sajnos a folytonos lekötöttség megakadályozott. Mindamellet, bár alig pár nap választ csak el a visszautazástól, szeretném közétek való visszatérésemet levél útján meggyorsítani, ha már nem tehetem személyesen. Szavaim olyan embernek a szavai, aki Jézus Krisztusban benneteket gyengéden szeret, s aki az édesatya nyíltságával köteles hozzátok szólni. Ezt ti nekem megengeditek, ugye? Figyelmet szenteltek nekem, s gyakorlatba is tesztitek azt, amit mondani szándékozom, ugye?

Kijelentettem, hogy ti vagytok lelkemnek egyetlen s állandó gondolata. Noshát, valamelyik este, már visszavonultam a szobámba, s mialatt éppen lepihenni készültem, azokat az imádságokat kezdtem imádkozgatni, amelyekre még jó anyám tanított. Abban a pillanatban, magam sem tudom, az álom nyomott-e el, vagy pedig valamely szórakozás zökkentett-e ki magamból, úgy rémlett, mintha az Oratórium két régi növendéke toppant volna elémbé. Egyikük közelebb lépett hozzám, s kedvesen üdvözölve, így szólt hozzám: — Ó Don Bosco, ismer-e?

— Hát persze, hogy ismerlek, — válaszoltam neki.

— Aztán emlékszik-e még reám? — folytatta az az ember.

— Reád is, meg az összes többiekre is. Te Valfrè vagy, 1870 előtt voltál az Oratóriumban.

— Mondja csak, — folytatta Valfrè, — akarja-e látni azokat a fiúkat, akik az én időmben voltak az Oratóriumban?

— Mutasd meg nekem őket, válaszoltam. Nagy örömet szerzel.

Valfrè csakugyan megmutatta nekem az összes fiúkat azonos arcvonásokkal, azonos természettel, abban az életkorukban. Úgy rémlett, mintha a régi Oratóriumban volnék, a játék idejében. Csupa élet, csupa nyüzsgés, csupa vidámság volt az az álomkép. Ki futkározott, ki ugrándozott, ki másokat ugratott. Itt békaugrás folyt, ott gátat szakítottak, vagy pedig a nagylabdát ütötték a magasba. Az udvar egyik szegletében jó csomó fiú állott körben, s egy papnak az ajkán csüggött, aki viszont más gyermekek társaságában a szamarat repültette, s nemzetesdit játszott velük. Mindenütt énekeltek, mindenütt kacagtak, mindenütt kispapok és papok, körülöttük pedig vidáman hancúrozó gyermekifjak. Látszott, hogy gyermekek és előljárók között a legfesztelenebb szívélyesség s bizalom uralkodik. Elbűvölt a látvány. Valfrè szava térített magamhoz: — Lássá csak, a családiasság szeretetet szül, a szeretet pedig bizalmat. Ez az, ami a szíveket megnyitja, s a gyermekek félelem nélkül mindent feltárnak tanítóik, felügyelőik s előljáróik előtt. Nyílt sissakkal jelennek meg a gyóntatószékekben és gyóntatószéken kívül. Tanulékony szeretettel fogadnak mindent, amit csak parancsolni szándékozik nekik az, akiről biztosan tudják, hogy szereti őket.

Ebben a pillanatban a másik régi növendékem lépett hozzám. Ez Buzzetti József volt, egy szálig fehér volt már a szakálla, s így szólt hozzám: — Don Bosco, meg akarja-e most ismerni és látni azokat a fiúkat, akik most vannak az Oratóriumban?

— Ó, igen, — válaszoltam, — hiszen már egy hónapja nem látom őket. — Aztán sorra megmutatta őket.

Láttam az Oratóriumot s titeket mind, éppen játékidőben. Sajnos, nem hallottam örömrivalgásokat s énekeket. Nem láttam már azt a mozgalmat, azt az életet, mint az előbbi jelenetben. Sok fiúnak a mozdulataiból s tekintetéből unalom, ernyedtség, kedvetlenség, bizalmatlanság volt kiolvasható, s ez tört döfött a szívembe. Igaz, nem egyet láttam olyat, aki boldog önfeledettséggel futkározott, játszadozott. Ám másokat láttam nem csekély számban olyanokat, akik magukban álldogáltak, az oszlopokat támogatva, csüggeteg gondolatok rabságában. Mások a lépcsőházakban, a folyosókon, az erkélyeknek a kertre néző oldalán bujkáltak, csakhogy kivonják magukat a közösjáték alól. Mások kisebb csoportokban nagyúri lassúsággal sétálgattak, egymás között suttogva beszélgettek, közben gyanakvó s rosszindulatú tekintetet vetettek jobbra-

balra. Olykor mosolyogtak is, ám mosolyukat olyan tekintetek kísérték, melyek nemcsak gyanúra adtak alkalmat, hanem kétségtelen bizonyítékot szolgáltatottak arra, hogy Szent Alajos fülig pirult volna, ha történetesen társaságukban van. Még azok között is, akik játszadoztak, akadtak jó néhányan olyan puhány alakok, akikről világosan meg lehetett állapítani, hogy nem találják kedvüket a szórakozásokban.

— Hát látta a fiait? — kérdezte ösnövendékem.

— Hát láttam — válaszoltam nagyot sóhajtván.

— Mennyire elűtnek azoktól, akik valamikor mi voltunk, — kiáltott fel a vén oratórista.

— De mennyire! Mennyi álmosság ebben a szabadidőben!

— Innen származik aztán a fagyosság a szentségekhez való járulásban; az ájtatossági gyakorlatok semmibevétele templomban s egyebütt; az unottság olyan helyen, ahol az isteni Gondviselés minden jóval elhalmozza őket testi, lelki és szellemi igényeikben. Innen származik az, hogy sokan nem veszik komolyan hivatásukat. Innen a hálátlanságok az előjárókkal szemben. Innen a titkolódzások, a sugdolódzások minden más szomorú következménnyel együtt.

— Értem, nagyon is értem — válaszoltam én. Hogyan tudnék mégis újból lelket önteni ezekbe az én kedves fiaimba, hogy visszanyerjék egykori élénkségüket, vidámságukat, közlékenységüket?

— A szeretettel!

— Szeretet? Talán az én fiaimat nem szeretik eléggé? Te jól tudod, hogy én szeretem őket. Te tudod, mennyit szenvedtem, mennyit túrtam érettük több mint negyven éven át, s mennyit szenvedek, mennyit túrok ma is. Mennyi nélkülözést, mennyi megaláztatást, mennyi akadékoskodást, mennyi üldözést vállalok csak azért, hogy kenyeret, otthont, tanítókat adhassak nekik, különösen pedig, hogy lelkük üdvösségét biztosítsam. Mindent megtettem, amit megtehettem, s amit tudtam azok javára, akik egész életemnek a szerelmét képezik.

— Nem Onról beszélek.

— Hát akkor kiről? Talán azokról, akik helyettesítenek? Az igazgatókról, a házgondnokokról, a tanítókról, a felügyelőkről? Nem látod, hogy valósággal mártírjai a tanulásnak s a munkának? Nem látod, hogyan szentelik ifjú éveiket azok javára, akiket az isteni Gondviselés reájuk bízott?

— Látom, értem. Ám ez nem elég. Épp a java-munka hiányzik.

— Mi hiányzik ugyan?

— Az, hogy a gyermekeket ne csak szeressék, hanem maguk a gyerekek is tudják, hogy szeretik őket.

— Dehát nem a homlokunkon van-e a szemük? Nincs-e meg nekik az értelem világossága? Nem látják talán, hogy amit javukra tesznek, az mind szeretetből történik?

— Nem. Ismétlem: ez nem elég.

— Akkor hát mi hiányzik még?

— Az, hogy azokban a dolgokban szeressék őket, amelyekben kedvüket találják; éspedig úgy, hogy vegyenek részt gyermeki kedvteléseik kielégítésében. Így tanulják csak meg észrevenni a szeretetet azokban a dolgokban, melyek kevésbé vannak tetszésükre, mint például a fegyelem, a tanulás, a maguk megtagadása. Csak így tanulják meg ezeket is szeretettel tenni.

— Magyarázd meg jobban!

— Figyelje csak meg a gyermekeket játékidőben!

Megfigyeltem, aztán tovább kérdezősködtem: — Nos tehát, mi különös látnivaló van?

— Anyi éve neveli már a fiúkat, s nem érti? Nézze meg jobban! Hol vannak a mi szaléziaink?

Megfigyeltem, s azt láttam, hogy nagyon kevés pap és kispap vegyül el a fiúk közé, és még kevesebben vesznek részt szórakozásaikban. Az előljárók többé már nem voltak a játék lelke. A legtöbbben csak sétálgattak, egymás között beszélgettek, oda se hederítettek, mit is csinálnak a fiúk. Mások ugyan nézték a játékot, ám semmi gondjuk nem volt a fiúkkal. Mások szintén felügyeltek, úgy lőtávolságból, azonban nem figyelmeztették a vétkezőket. Volt olyan is, aki nem maradt adós a figyelmeztetéssel, ezt azonban ijesztő hangnemben s csak ritkán tette. Volt egy-két szalézi, aki szeretett volna belevegyülni valamelyik gyermekcsoportba, ám azt is észrevettem, hogy ezek a gyermekek gondosan iparkodtak távolmaradni a tanítóktól s az előljáróktól.

Az én barátom akkor így folytatta magyarázatait: — Az Oratórium őskorszakában Ön nem volt talán mindenkor a fiúk között, kivált játékidőben? Mennyei vígaszság volt akkor! Mindig szeretettel emlegetjük azt a korszakot, mert a szeretet volt életünk szabályozója, és semmi titkunk sem volt Önnel szemben.

— Az már egyszer igaz! Akkor minden öröm volt számomra. Fiaim is csakúgy törték magukat, hogy közelembbe férközhessenek, s hogy velem szót válthassanak. Mohó lélekkel kívánták hallani tanácsaimat, a tanácsaim nem voltak pusztába kiáltott szavak. Most azonban látod, mennyire lekötnek a kihallgatások s a megsokasodott ügyeim, s mennyire akadályoznak gyengélkedéseim.

— Eddig nincs is hiba. Ám ha Ön nem teheti, az ön szaléziánusai miért nem lépnek az ön nyomába? Miért nem szorgalmazza,

miért nem követeli meg, hogy úgy bánjanak a fiúkkal, mint Ön bánt velük?

— Beszélék én, a tudómet is kibeszélem. Sajnos azonban sokan nem éreznek magukban erőt az egykori fáradalmak vállalására.

— Mivel hát elhanyagolják a keveset, elvesztik a többet. Ez a több pedig az ő fáradalmaik lennének. Szeressék azt, ami a fiúknak tetszik, akkor a fiúk is szeretik majd azt, ami az előljáróknak tetszik. Ilyenmódon könnyebb lesz az ő terhük is. Az Oratórium mostani változásának oka az, hogy a fiúk nagy részének nincs bizalma az előljárókban. Hajdan a szívek tárva-nyitva állottak az előljárók előtt, mert a fiúk szerették őket, s készségesen szötfogadtak nekik. Ma ellenben az előljárókat úgy tekintik, mint előljárókat, nem pedig mint atyákat, testvéreket, jóbarátokat. Azért hát nem is annyira szeretik, mint inkább félik őket. Ha tehát azt akarjuk, hogy egy szív s egy lélek legyenek Jézus szeretetében, akkor a bizalmatlanságnak végzetes sorompóját le kell törnünk, s ennek a helyébe a szívélyes bizalmat kell helyeznünk. Az engedelmesség úgy vezesse a növendéket, mint az édesanya vezeti a kisfiát. Akkor jut ismét uralomra az oratóriumban a hajdani béke s vidámság.

— Hogyan tudjuk ezt a sorompót áttörni?

— Családiasság a fiúkkal különösen játékidőben! Családiasság nélkül nem lehet a szeretetet kimutatni, viszont ennek kimutatása nélkül nem születhetik meg a bizalom. Aki azt akarja, hogy szeressék, bizonyítsa be, hogy szeret. Jézus Krisztus kicsiny lett a kicsinyekkel, s hordozta a mi gyengeségeinket. Ő a családiasság atyamestere. Az a tanító, akit csak a dobogón látnak, az csak tanító, és semmi több; de ha elvegyül a gyermekek játékába, akkor testvérré válik. Ha valakit a szószéken látnak prédikálni, azt mondják róla, csak a kötelességét teszi és semmi többet; de ha játékidőben szól egy jó szót a gyermekeknek, az a jó szó egy szerető jóbarátnak a szava. Hány megtérést nem eredményezett már az ön szava, melyet egészen váratlanul odasúgott valamelyik fiú fülébe, mikor az éppen fejvesztetten játszott. Aki tudja, hogy szeretik, az szeret, s akit szeretnek, az mindent elér, különösen a fiúk részéről. Ez a bizalom mintegy elektromos árammal kapcsolja össze a fiúkat s az előljárókat. A gyermekszívek megnyílnak, feltárják szükségleteiket, s nyilvánossá teszik hibáikat. Ez a szeretet viszont az előljárók számára elviselhetővé teszi a saját fáradtságukat s keserűségüket, valamint a gyermekek kellemetlenségeit, hátlátlanságait, alkalmatlankodásait, mulasztásait, lustaságait. Jézus Krisztus a meghajlott nádat nem törte össze, s a füstölgő mécseszt nem oltotta ki. Ime a nevelő eszményképe! Ha őt követjük, akkor

nem látunk majd olyan nevelőket, akik a hiúság délibábját kergetik; akik csak azért büntetnek, hogy az önérzetükön esett sérelmet megtorolják; akik a felügyelet mezejéről visszavonulnak csak azért, mert más tekintélyének félelmetes növekedését irigy szemmel nézik; akik előljárótársaikat nyelvükre veszik csak azért, mert azt szeretnék, ha a gyermekek őket a többi előjáróknál, sőt azok teljes kizárásával, jobban szeretnék és becsülnék, mikor pedig úgyszemint kapnak tőlük mást mint megvetést vagy kétszínű dörgölődést; akik el hagyják csenni a szívüket egy teremtménytől, s hogy folyton csak egynek udvarolgassanak, inkább mind elhanyagolják a többieket; akik a saját kényelmük kedvéért semmibe sem veszik a felügyelet szigorú kötelességét; akik emberi tekintetből nem figyelmeztetik azt, akit figyelmeztetniök kell. Ha a nevelői szíveket ez az igazi szeretet hevíti, akkor csak az Isten dicsőségét s a lelkek üdvösségét keressük majd. Ha ellenben ellanyhul ez a szeretet, akkor kátyuba kerül a szekerünk. Ugyan miért kellene a szeretet helyére egy hideg-rideg szabályzatot ültetnünk? Az előjárók miért távolodnak el azoknak a szabályoknak a megtartásától, melyeket maga Don Bosco adott nekik? Annak a megelőző módszernek a helyébe, amely éber felügyelettel és szerető gondossággal elébe-vág a rendtelenségeknek, miért akarják apránként becsempészni a parancsnokló előljáró számára kevésbé fáradságos s határozottan gyorsabb lefolyású módszert, mely olyan törvényeket hoz, amelyek ha büntetésekkel hatásosakká is válnak, csak gyűlöletet szítanak, s kellemetlenségeket eredményeznek: ha pedig nem szorgalmazzák őket, akkor megvetést kamatoznak az előjáróknak, és súlyos rendtelenségeknek lesznek okozóivá? Ez pedig szükségképpen bekövetkezik, ha hiányzik a családiasság. Ha tehát azt akarjuk, hogy az Oratóriumba visszaköltözzön a hajdani boldogság, akkor helyezzük vissza hatályába a hajdani rendszert! Az előjáró legyen mindenkinek mindene! Készségesen hallgassa meg mindig a gyermekeknek minden kételyét, aggodalmát és panasztát! Legyen csupa szem: atyai szeretettel figyelje magaviseletüket! Legyen csupa szív: szolgálja lelki és anyagi javát azoknak, akiket az isteni Gondviselés reá bízott! Akkor nem lesznek a szívek hét pecséttel lezárt könyvek. Akkor nem uralkodnak majd el bizonyos lélekölő titkolódzások. Csak erkölcstelenség esetében legyenek az előjárók könyörtelenek! Kisebb veszedelmet jelent a házra, ha onnan egy ártatlant kicsapunk, semmint ha egy botrányost megtartunk. A felügyelők tekintsék szigorú lelkiismereti kötelességüknek mindazt várakozás nélkül megjeleníteni az előjáróknak, amit bármi módon Isten törvényével ellenkezőnek ismernek.

Akkor megkérdeztem: — Melyik a legcélravezetőbb eszköz,

amellyel ezt a családiasságot, ezt a szeretetet és bizalmat uralomra tudjuk juttatni?

— A házszabályok pontos megtartása.

— És semmi más?

— Ebédeink legizletesebb fogása mindenkor a derűs arc.

Mialatt egykori növendékem fejtegetésének a végére ért, én pedig szívem nagy gyötrelmére azt a játszó és nem játszó sokadalmat bámultam, tagjaimban egyre növekvő fáradtságot éreztem, és szinte már erőim fogytán voltam. Kimerültségemben annyira jutottam, hogy nem bírtam tovább, megrázkódtam, s erre magamhoz tértem. Talpon álltam az ágy lábánál. Lábam annyira megdagadt, s annyira fájt, hogy nem tudtam tovább egyenesen állni. Nagyon késő volt már. Azérthat lefeküdtem azzal az elhatározással, hogy ezeket a sorokat kedves fiaimnak megírom.

Nem kívánok ilyen álmokat látni, mert nagyon kifárasztanak. Másnap egész valóban összetöröttnek éreztem magam, s alig vártam az estét, hogy lepihenhessek. Im' azonban, alig hajtottam le fejem, előlről kezdődött az álom. Magam előtt láttam az udvart, a mostani oratóriumi fiúkat s ugyanazt az egykori növendéket. Most én kezdtem a kérdezősködést: — Amit mondottál, azt tudomására adom majd az Oratóriumban működő szaléziaknak. Hát az oratóriumi fiúknak mit mondjak?

Megkaptam a választ: — Ismerjék el, mennyit fáradoznak, mennyit tanulnak az ő kedvükért előljáróik, tanítóik, felügyelőik! Ha nem az ő javukról volna szó, annyi áldozatot nem vállalnának. Ne feledjék, hogy a lelki nyugalom forrása az alázatosság! Viseljék el mások hibáit, hisz' a tökéletességet nem lehet megtalálni ezen a világon, hanem csak az égben. Hagyjanak fel a zúgolódással, mert ez megfagyasztja a szíveket. Mindennekfelett törekedjenek Isten szent kegyelmében élni! Aki nincs békében Istennel, az nincs békében saját magával, az nincs békében a többiekkel.

— Te azt mondod hát nekem, hogy fiaim között akadnak olyanok, akik nincsenek békében Istennel?

— A feszült helyzetnek épp ez az elsőszerű oka, egy a sok közül, amit Ön is nagyon jól tud, amit orvosolnia is kell, s amit nem kell most itt nekem elsorolnom. Valóban csak az bizalmatlan, akinek rejtegetnivaló titkai vannak, vagyis aki attól tart, hogy titkai napvilágra jönnek, hisz' jól tudja, szégyent és szerencsétlenséget hoznak reá. Ugyanakkor ha a szív nincs békében Istennél, állandóan aggodalomban s nyugtalanságban él, minden semmiért izgalomba jön, nem tűri az engedelmisség igáját, úgy érzi, hogy minden terve dugába dől, s végképp kiesett az előljárók szeretetéből.

— Mégis, kedvesem, nem látod-e, mennyi szentgyónás és szentáldozás történik az Oratóriumban?

— Szent igaz, hogy a gyóntatószékek állandóan ostrom alatt állnak. Mégis valami gyökeresen hiányzik oly sok fiú gyónásából. Ez pedig a jó elhatározásban való állhatatosság. Gyónnak, de mindig ugyanazokat a hibákat gyónják, ugyanazokat a közeli alkalmakat vádolják, ugyanazokat a rossz szokásokat emlegetik, ugyanazokat az engedetlenségeket, ugyanazokat a kötelességmulasztásokat. Így megy ez azután hónapokon és hónapokon, sőt éveken át. Egyesek kihúzzák ebben az ütemben egészen az V-ig gimnáziumig. Ilyen gyónások persze édeskeveset, hogy azt ne mondjam, semmit sem érnek. Nem is hozzák meg a szív békéjét. Ha egy fiú ilyen állapotban kerülne Isten ítélőszéke elé, nagyon-nagyon melege lenne ottan.

— Ebből a fajtából sok van-e az Oratóriumban?

— A házban élő fiúk nagy számához viszonyítva kevesen. Figyelje csak meg! — Ujjal mutatott az illetőkre.

Én is rájuk meredtem, s egyenként láttam azokat a fiúkat. Am ezekben a kevesekben is olyasmit láttam, ami szívemet mélységesen megkeserítette. Ezt már nem vetem papírra, hanem inkább majd mikor hazatérek, kinek-kinek elmondom, ami őt illeti. Most csak annyit mondok, itt az ideje, hogy imádkozzunk, s hogy erős elhatározásokat foganatosítsunk. Az elhatározásokat nem szavakkal, hanem tettekkel kell tenni. Meg kell mutatni, hogy közöttünk élnek még a Comollók, a Savio Domonkosok, a Besuccók, a Saccardik.

Megkérdeztem végre barátomat: — Nincs-e más mondanivalód?

— Hirdesse mindenkinek, kicsinyeknek és nagyoknak, hogy soha se feledjék el, hogy Segítő Szűz Máriának a fiai! Ómaga gyűjtötte össze őket ide azért, hogy elvonja őket a világ veszedelmei elől, azért hogy mint testvérek szeressék egymást, azért hogy Istennek s Őneki dicsőséget szerezzenek jó magaviseletükkel. A Nagyasszony gondoskodik kenyerükről s tanulmányi eszközeikről. Ezért számtalan kegyelmi meghallgatást eszközöl és számtalan csodát tesz. Emlékezzenek meg, hogy jóságos égi Anyjuk ünnepének előestéjén vannak! Az ő segítségével kell a bizalmatlanság sorompójának leomlania, melyet az ördögnek sikerült előljárók és növendékek között felhúznia, s melyet ő gyönyörűen fel tud használni bizonyos lelkek romlására.

— Vajjon sikerül-e majd ezt a sorompót eltávolítanunk?

— Egész biztosan. Csak kicsinyek és nagyok legyenek készen arra, hogy valami kis önmehtagadást Szűz Mária iránt való szeretetből elviseljenek, s ültessék át a gyakorlatba azt, amit én Őnek mondtam.

Közben én folyton az én fiacskáimat néztem. Azoknak a szemléleté azonban, akiket az örök kárhozat útján láttam, olyan nyomást gyakorolt a szívemre, hogy felriadtam. Sok rendkívül fontos dolgot szeretnék még nektek elmondani abból, amit láttam, de sem az idő, sem az illendőség nem engedi meg.

Be is fejezem. Tudjátok-e, mit kíván tőletek ez a szegény öreg, aki teljes életét az ő kedves fiaiért áldozta fel? Egyedül csak azt, hogy a kellő arányok fenntartásával, jöjjenek vissza a hajdani Oratórium boldog napjai. A keresztény szeretet és bizalom napjai fiúk és előljárók közé. A kölcsönös engedékenység s elviselés szellemének a napjai, Jézus Krisztus iránt való szeretetből. Az egyszerűségben és őszinteségben kinyílt szívek napjai. A szeretetnek s az igaz vidámságnak a napjai mindenki számára. Szükségét érzem annak, hogy megvigasztaljatok, hogy szívemben reményt gyujtsatok, s hogy ígéretet tegyetek aziránt, hogy mindazt megteszitek, amit lelketek javára tőletek kívánok.

Ti igazában nem is tudjátok, milyen nagy szerencse ért benneteket, mikor az Oratóriumban otthonra találtatok. Isten előtt biztosítalak benneteket: — Hogy egy fiú belép egy szalézi intézetbe, ez maga elég ahhoz, hogy a Szűzanya őt különös oltalma alá fogadja. — Egyezzünk meg hát valamennyien! Azoknak a szeretete, akik parancsolnak, meg azoknak a szeretete, akik engedelmeskedni tartoznak, juttassa uralomra közöttünk Szalézi Szent Ferenc szellemét! Ő én kedves fiaim, közeledik az óra, mikor el kell tőletek szakadnom, s indulnom kell örökös házamba (A titkár jegyzete: — Don Bosco a tollbamondást itt megszakította. Szeme megtelt könnyel, azonban nem sorsa fölött való sajnálkozásból, hanem inkább kifejezhetetlen, meghatódottságból. Ezt tekintete s hangja is elárulta. Pár perc mulva folytatta:) Azért kívánva kívánlak benneteket, kedves papjaim, kispapjaim, fiaim, azon az úton hagyni, melyen Ómaga kíván benneteket látni. — Ezzel a célzattal a Szentséges Atya, akit pénteken, május 9-én láttam, teljes szívéből apostoli áldását küldi nektek.

Segítő Szűz Mária napos ünnepén együtt leszek veletek a mi szerető jó Anyánk kegyoltára előtt. Azt akarom, hogy ezt a nagy ünnepnapot a lehető legnagyobb fénnel üljük meg. Don Lazzero és Don Marchisio gondoskodjanak, hogy az ebédlőben is vidámak legyünk. Segítő Szűz Mária ünnepe annak az örök ünnepnek legyen előjátéka, melyet mindnyájunknak egykor majd együtt kell megünnepelnünk a mennyországban.

Hönszerető barátotok Jézus Krisztusban

Bosco János áldozópap.

A RENDSZER GYAKORLATI HATÉKONYSÁGÁT SZEMLÉLTETŐ PÉLDÁK

Javítósok között a „Generalá”-ban.

1855-ben, kevéssel húsvét után Don Bosco lelkigyakorlatot vezetett a Generala néven ismert torinói javító-nevelő intézet 300 növendékének. A lelkigyakorlat sok-sok áldást harmatozott azokra a lelkekre. Nyájas szeretetével a legmakacsabbakat is megnyerte. Egy kivételével valamennyien felvették a szentségeket. Hallgatói-ban és gyónóiheiben határozott jobbrafordulást tapasztalt, s ugyanakkor azt is észrevette, hogy mélységes szeretet és hálás rokonérzés fakadt fel szívükből személye iránt. A szent pap maga is meghatódott, s azon törte a fejét, miképen tudná őket megjutalmazni. Elhatározta, hogy valamelyes könnyítést verekedik ki számukra szabadságvesztésük idejére. Első ötlete egy pompás kirándulás volt. Az volt a meggyőződése, hogy a szabadságvesztés és a mozgásban való korlátozottság a legkeményebb s a legelviselhetlenebb büntetés. Meglátogatta hát a városi fogházak igazgatóját, s bátran kirukkolt tervével: — Uram, javaslattal jövök Önhez; van-e kilátás annak elfogadására?

— Amit csak tehetünk, mindent megteszünk, Főtisztelendő Uram, hogy kedvében járjunk — válaszolta a főtisztviselő. — Letartóztatásban levő fiainkra olyan jó hatást gyakorolt, hogy ezzel magunknak is értékes szolgálatot tett.

— Annál is inkább engedje meg nekem, Igazgató Uram, hogy ezúttal egy nagy kegyet kérhessek azoknak a szegény fiúknak a javára. Példás magaviseletük jó ideje nem adott külön okot panasza. Sétára vezetném őket csak úgy ygalogosan Stupinigiba. Kora reggel indulnánk, késő este térnénk haza. A séta jót tesz majd testüknek-lelküknek egyaránt.

Az igazgató megrökönyödve pattant fel a székről: — De Ön, Főtisztelendő Uram, nem beszél komolyan!

— A világ legnagyobb komolyságával beszélek — folytatta a pap. — Sőt arra kérem Önt, méltóztassék kérésemet megfontolás tárgyává tenni.

— Talán nem tudja Ön, hogy minden szökésért felelősséggel tartozom?

— Legyen csak nyugodt! Itt szökésről egyáltalán szó nem lesz. Ha reám akarja bízni a fiúkat, egytől-egyig visszavezetem őket.

A vita jól elhúzódott. Don Bosco alapos érveket sorakoztatott fel. Az igazgató viszont a szabályzat hajthatatlanságával sáncolta

el magát. Bár semmiféle kockázatot nem vállalhatott, mégis megalapodtak abban, hogy említést tesz az ügyről a miniszternek.

Don Bosco aközben tiszteletét tette Lovag Farcito di Vinea Károly kormánybiztosnál, a tartomány főispánjánál, akinek hatáskörébe tartozott az engedély megadása. A kormánybiztos meghallgatva a kérést, határozottan elutasító álláspontra helyezkedett.

A börtönök igazgatója azonban szavát állotta.

Az igazságügyi kormányzékben régóta Rattazzi Orbán ült. Erkölcsei értéke nem volt éppen kiemelkedő, esze azonban volt neki jócskán. Pillanatra elgondolkozott a javaslaton, melyet a börtönök igazgatója Don Bosco nevében hozzá felterjesztett. Aztán tudtára adta, hogy a papot látni kívánja. Szemtől-szembe kellett tehát állnia a két férfiúnak: a szerzetes rendek ellenségének és a védelmezőjének. Rattazzinak legalább homályosan tudomással kellett bírnia a két férfiúnak: a szerzetes rendek ellenségének és a védelmezőjének, hogy most nem tette szó tárgyává.

Don Bosco azzal a neki annyira természetes egyszerű és nyílt tekintettel állott a miniszter elé, melyet a legmagasabb személyiségek jelenlétében is meg tudott őrizni. A miniszter rendkívüli udvariassággal fogadta.

— Teljesíteni kívánom — úgymond — azt a kérelmet, melyet minap az ön nevében terjesztettek elé. Ön tehát foganatosíthatja a kirándulással kapcsolatos tervét. Jót tesz ez majd a letartóztatásban levő fiatalok számára erkölcsi és egészségügyi szempontból egyaránt. Megteszem a szükséges intézkedéseket aziránt, hogy távolról kövessék Önt polgári ruhába öltözött rendőrök, hogy ha netalán szükség volna rá, segítségére legyenek Önnek a rend fenntartására, sőt hogy karhatalommal éljenek, ha egyeseknek nem akaródnék este a fogdába visszatérni.

A miniszter ezeket a szavakat határozott hangon ejtette ki. Úgy gondolta, hogy Don Boscónak minden kívánságát kielégítette. Ez azonban a rendőrök hallatára nem bírta a mosolyt visszafojtani. Ki is fejezte érzelmeit:

— Köszönöm, Nagyméltóságú Uram, végtelen hálával köszönöm meg a kapott engedélyt. Ám csak egy feltétellel valósítom meg tervemet, vagyis ha Ön megengedi nekem, hogy teljesen egyedül maradhassak fiaimmal. Önnek szavát kell adnia arra, hogy nem küld karhatalmat a nyomomba. Teljesen a magam kockázatára vállalom a játszmát. Excellenciád majd engem ültet dutyiba, ha valami rendetlenség adódik elő.

Egészen elámult a miniszter.

— De hiszen Ön egyetlen egyet sem hoz vissza nekem ezekből a jópipákból estére!

— Bizza csak rám a dolgot! — nyugtatta az államférfit Don Bosco. Magatartása határozottan azt mutatta, hogy nem enged a negyvennyolcból.

Tehát vagy elfogadás vagy elutasítás. Rattazzi egyrészt maga is kíváncsi volt a kísérlet eredményére. Aztán meg a pap teljes bizalmat ébresztett benne. Végre is hát engedélyt adott Don Boscónak, tegyen, amit akar. Másrészt arra is gondolhatott, hogy ha netalán valamelyik jómadár mégis bátorkodnék elrepülni, a rendőrök úgysis könnyűszerrel pár nap alatt elcsípi, és szépen visszaviszik a kalitkába.

Don Bosco visszasietett a Generalába megtenni a szükséges intézkedéseket s előkészíteni a 300 letartóztatottat arra, hogy méltóan éljenek a nekik juttatott rendkívüli kegyelemmel. A kirándulást megelőző este maga köré gyűjtötte a fiúkat mind, s beszédet intézett hozzájuk. Többé-kevésbé ezeket mondotta:

— Kedves fiúk, nagy újságot kell veletek közölnöm, s ez nagy örömet jelent mindnyájatoknak. Annak a jóakaratsnak jutalmául, melyet velem szemben gyakoroltatok; annak a jó magaviseletnek jutalmául, melyet bizonyos idő óta tanusítottok; különösen annak a buzgóságnak jutalmául, mellyel a lelkigyakorlat alkalmával végzett csekély fáradságaimat gyümölcsöztetitek, eljártam a kormánybiztos úrnál, majd a miniszter úrnál, s engedélyt kaptam tőlük arra, hogy benneteket holnap kirándulásra vezethesselek Stupinigiba.

Ezeknek a szavaknak a hallatára a szegény fiúk csodálkozásukban s örömeikben olyan egetverő kiáltásban törtek ki, hogy azt leírni képtelenség. Mikor aztán pár perc múlva visszatért a csend és a nyugalom, Don Bosco folytatta: — Magatok is látjátok, mily nagy ez a kegy. Nem annyira ritka, mint inkább páratlan ez a kegyelem. Mindmáig nem kapta ezt meg senkifia. — Éljen a miniszter! Éljen Don Bosco! Kiáltották tele torokkal a fiúk határtalan lelkesedésükben. — Igenis, éljen a miniszter! — folytatta Don Bosco. — Most azonban hallgassátok meg, kedveseim, a legfontosabbat! Szavamat adtam arra, hogy ti mind egy szálíg jól viselkedtek majd, s nem lesz szükség sem rendőrré, sem csendőrré. Szavamat adtam arra, hogy holnap estére egytől-egyig visszatértek ebbe az otthonba. Nyugodt lehetek-e aziránt, hogy kifogástalanul viselkedtek? Nyugodt lehetek-e aziránt, hogy egyiketek sem keresi az alkalmat a szökésre? — Igen, igen! Legyen nyugodt! Jók leszünk, jók leszünk, — rikoltotta 300 torok. Sőt egyik a nagyobbak közül elkezdett szónokolni: — Ezer ördögre fogadom, ha bárki meglógna, utána futok, és széttépem mint egy tyúkot! — Én pedig — fogadkozott egy másik nem kevésbé vérmes fickó — egy kővel

széthatítom annak a fejét, aki Onnek szomorúságot okozna! — Biztosan nem jön már élve haza — ordította egy tagbaszakadt 18—19 éves siheder — az a gazfickó, aki a mi kiruccanásunkat megbecstelitené! — Elég! Ne tovább! — csitította őket Don Bosco. — Ez a beszéd sehogysen illik, és fáj nekem. Én mindannyiatokban megbízok. Tudom, szerettek engem, s nem okoztok majd szomorúságot. Mégis, hogy úgy mondjam, csak éppen megjegyzem, holnap egész Torino városának rajtunk lesz a szeme. Ha valaki rosszul találna viselkedni, valamennyien alaposan ráfizetnének. Én lennék az első, aki megadnám az árát, hisz' én kértem s én kaptam meg ezt a kegyet. A nagyvilág jogosan azt mondhatná, hogy oktalan voltam, s hogy lóvá hagytam magam tenni. Ám ti is ráfizetnétek. Olybá vennének benneteket, mint akikben már egyáltalán nem lehet bízni. Aztán meg mit érne a szökés? Hacsak nem ragasztana magának szárnyat, pár óra múlva, ha sokat mondok, egy vagy két nap múlva újra a csendőrség karmai közé kerülne, s még súlyosabb börtönbe jutna. Ha ellenben valamennyien jól viselkedtek, s estére minden nehézség nélkül visszatértek az otthonba, ki tudja, nem részeseültök-e újból hamarosan ugyanebben a kegyben, s így hébe-korba nem juttok-e hasonló kirándulások örömeihez? Ezek azonban csak emberi elgondolások. Van még, kedves fiaim, egy sokkal súlyosabb elgondolás. Csak nemrég a legünnepélyesebb ígéreteket tettétek Istennek, hogy jók lesztek, s már nem bántjátok meg többé. Mármost Ő az égből néz reátok, s készségesen megáld benneteket most és a jövőben, ha hűségesek maradtok hozzá. Tegyetek hát holnap bizonyosságot elhatározásaitok őszinteségéről és szilárd-ságáról! Vádjátok ki mindnyájan a rezet! Félre a szófogatatlanságot, a szóváltást, a civakodást! Megígéritek-e? — Igen! Hát persze! Megígérjük! Becsületszavunkra. Majd meglátja. Majd meglátja. — Egyikük megtoldotta a fogadkozást: — Maga lesz a vezénylő tábornokunk, és összes pajtásaim nevében biztosítom, hogy soha még tábornoknak nem voltak engedelmesebb s fegyelmezettebb katonái.

Másnap reggel a 300 vitéz Don Bosco társaságában pitymallatkor csakugyan nekivágott a Stupinigiba vezető útnak. Ez a kb. 1000 lelket számláló község a Sangone folyócska mellett, Torinótól 4 mérföldnyire s délkelet irányban fekszik. Nevezetessége: egy királyi park. Don Bosco testi-lelki jóbarátja, Amaretti Emmánuel plebános várakozott a csaptra.

Kilépve börtönükből, hálás örömmel élvezték nagy napjukat napfényben és szabadságban. Szamarat hajtottak maguk előtt, meg-rakva elemózsiával. Szerető gyengédségük meghatóan nyilatkozott meg Don Bosco iránt. Mihelyt észrevették, hogy a gyaloglásban kissé kimerült, egy pillanat alatt a számár hátáról leszedték az ele-

móziát, s a maguk hátára kapkodták fel, Don Boscót pedig fel-feltesékeltek a szamar hátára. Ketten a kantár két szarát tartották. Stupinigiba érve, Don Bosco templomba vezette őket, és szentmisét szolgált nekik. Aztán megebédeltette, később megozsonnázattatta, s egész nap változatos szórakozásokban foglalkoztatta őket.

Képtelenség leírni azt a boldog megelégedettséget, mely a megsápadt arcokon kivirágzott. A világ minden örömét egyszerre élvezték ott a királyi park sétaútjain, az öreg fák árnyékában, a vízpartokon, a virágokkal telehintett zöld pázsitszőnyegen.

Szó nem férhetett magaviseletükhöz. A béke napját még csak szóváltás sem zavarta meg. A fegyelem biztosítására Don Boscónak sem figyelmeztetésre, sem zokszóra nem volt szüksége. Estére valamennyien visszatértek komor tanyájukra, de már őszintébb megadottsággal s tanulékonyabb lelkülettel, mint annakelőtte.

A séta eredményét a miniszter türelmetlenül várta. Bár nem csekély bizalmat keltett benne Don Bosco személye, mégsem érezte magát nyugodtnak. Don Bosco haladéktalanul személyesen felsietett a miniszterhez. Ez mikor a pap szájából tudomást szerzett a történetekről, szinte magánkívül volt a csodálattól, s fölkiáltott:

— Hálás vagyok Önnek, Főtisztelendő Uram, azért, amit fiatalkorú foglyaim érdekében tett. Szeretném mégis Főtisztelendőségedtől tudni annak okát, miért nincs az államnak annyi hatása reájuk, mint amennyit Ön gyakorolt felettük?

— Nagyméltóságú Uram, — válaszolta a pap — az az erő, mellyel mi rendelkezünk, az erkölcsi erő. Az állam ellenben nem tud mást tenni, mint parancsolni és lesujtani. Mi elsősorban is szívéhez szólunk az ifjúságnak, s a mi szavunk az Isten szava.¹

A miniszternek meg kellett értenie, hogy az Egyház olyan

¹ A **Generala** komor épülete ma is áll. De már nem gyermek-börtön. Nem állanak szuronys örök a kapujában. Ablakaiban virágok nyílnak. Bár az egykori piemonti fővárosból világváros, óriási méretű gyárváros lett, nincs szükség külön gyermekbörtönre. Az egész perifériát behálózó, az összes plebániákon gyökeretvert oratóriumok jóformán főlőlegessé tették a kemény igazságügyi beavatkozást. Ma átmeneti fiúotthon. Közéleben még nagyobb területen, még nagyobb épülettömbbel emelkedik ki a talajból, **Agnelli Eduárd** torinói iparmágnás valóban fejedelmi bőkezűségéből, a donboscoi oratóriumok alapításának első százados jubileuma alkalmából, 1941-ben létesített monumentális szalézi oratórium. Rádió orgonával felszerelt, gyakorlatiasan berendezett nyilvános temploma a Fiat-gyár munkáscsaládjainak lelki szükségletét is szolgálja. Külön fiú és külön leány oratóriuma naponta kb. ezer munkásgyermeknek nyújt lélekűdítő és erkölcsnevelő, nemesen szórakoztató otthont; doposcuolával, leketanulási lehetőséggel. Házi mechanikai üzemmel s napközi otthonnal dolgozó, ipari középiskoláját félezer fiú látogatja. Esti tanfolyamán felnöttek százai pótolják a háborús évek mulasztásait, s biztosítják maguknak az emberibb és boldogabb jövőt. Végre az egykori Generalának, most Apotiról elnevezett gyermek- és ifjúságvédelmi műnek lelki gondozását is az Agnelli oratórium papjai látják el. (A fordító.)

titokzatos erővel rendelkezik, melyet nem a világból merít, s amelyet az üldözések sohasem fognak megtörni. Meg is mondta Don Boscónak: — Csak Önök uralkodhatnak az ifjúság szívéen, mi ellenben azt nem tehetjük. Ez kizáróan az Önök osztályrésze. — Szinte kézzelfoghatóan tapasztalhatta a megelőző módszer erejét az ifjúságnak, még a féktelenebbeknek a nevelésében is, mint Don Bosco egy évvel annak előtte már magyarázgatta is neki.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, V. k. 219—226 l., továbbá *Bollettino della Direzione Generale delle Carceri* — A fogházak központi igazgatóságának közlönye — XVIII. évf. 1888. é—2 füzet 85. l.)

Rómában, a Piazza del Popoló-n.

1858-ban történt, mikor Don Bosco először járt Rómában. A bíboros urak között, akiknél tisztelgő látogatást tett, különösen Tosti bíborost kell megneveznünk. A bíboros kérésére már ezt megelőzően beszédet intézett a Szt. Mihály kollégium növendékeihez. A bíborosra jó benyomást tett Don Bosco udvariassága és készsége. Mivel éppen a napi sétájának az ideje volt, azt a kívánságát fejezte ki előtte, hogy szeretné, ha vele tartana. Mindketten kocsiba szálltak. Azon kezdtek a beszélgetést, hogy melyik az ifjúság nevelésében a legalkalmasabb rendszer. Don Boscóban már előzetesen az a vélemény alakult ki, hogy a nagynevű római intézet növendékei nem tanúsítanak családias bizalmat előljáróikkal szemben, s valósággal félnék tőlük. Ez persze kellemtelen megállapítás volt, minthogy ott papok állottak az élen. Azért hát így kezdte az eszmecsserét: — Lássá, Főmagasságú Uram, lehetetlen az ifjúságot jól nevelni, ha annak nincs bizalma előljáróihoz.

— Nos, hogyan lehet ezt a bizalmat megnyerni? — kérdezte a bíboros.

— Úgy, ha arra törekszünk, hogy hozzánk közeledjenek, s különösen ha e célból minden olyan okot kiküszöbölünk, ami őket tőlünk távol tartaná.

— Hát hogyan hozzuk őket magunkhoz közelebb?

— Úgy, ha mi közeledünk hozzájuk, ha törekszünk alkalmazkodni igényeikhez, ha hasonlókká leszünk hozzájuk. Kívánja-e, hogy megpróbáljuk? Mondja, kérem, Rómának melyik pontján lehet gyermekeket nagyobb tömegben látni?

— A Piazza Termini-n, a Piazza del Popoló-n...

— Rendben van. Menjünk hát, kérem, a Piazza del Popoló-ra! Az egyházfejedelem utasította a kocsist, s máris robogtak. Don

Bosco kiszállt a kocsiból, a bíboros pedig figyelmesen szemlélte. Volt ott csakugyan egy falka játszadozó gyerek. Don Bosco iparkodott őket megközelíteni, ám a lurkók kerekeltették. Akkor szépszerivel hívogatta őket, s azok rövid huza-vona után visszacsomolyogtak. Most valami aprósággal ajándékozta meg őket, és családi körülményeik után érdeklődött. Megkérdezte őket, mit játszottak éppenakkor, majd bátorította őket, csak játszanak tovább. Maga is ott maradt ügyelni hancúrozásaikra. Mi több, maga is elvegyült a játszadozó apróságok közé. Több más gyermekifjú, aki eddig tisztes távolból szemlélte az eseményt, megindult nagy számban a tér négy sarka felől, s a pap köré sereglett. Don Bosco ezeket is szeretettel fogadta, s mindegyikükhöz volt egy jó szava, mindegyikük számára valami kis ajándéka. Kifirtatta őket, vajjon jók-e, imádkoznak-e, járnak-e gyónni. Mikor végre távozni készült körükből, jó darabra elkísérték, s csak akkor szakadtak el tőle, mikor visszaült a hintóba. A bíborost ámulat töltötte el.

— Láta-e? — kérdezte Don Bosco.

— Igaza van! — kiáltott fel az egyházfedelem.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, V. k. 917—918 l.)

Rómában, a Szt. Mihály fiúnevelő otthonban.

1858. március 6-án délelőtt Don Bosco, a De Maistre grófi család és Rua Mihály kispap kíséretében a Tiberis partján épült hatalmas Szt. Mihály fiúnevelő otthon megtekintésére indult. Tosti bíboros már várakozott rájuk, s pazar villásreggelit terített szalmukra. Don Bosco és barátai azonban nem ültek asztalhoz. Szerény reggelit szolgáltak fel nekik, mielőtt kiléptek a házból, s nem akarták a böjti fegyelmet megtörni.

Akkor a bíboros leereszkedő jóságában végigkalauzolta őket minden emeleten, teremről-teremre. Az egyik igazgató is résztvett a kíséretben. A növendékek az ipar és iparművészet különféle ágaiban foglalatostkottak. Akik ipart tanultak, azoknak megvoltak a maguk műhelyeik, így cipész, szabó, lakatos, asztalos, kelme-festő, kalapos. szijgyártó műasztalos üzemek. Többen dolgoztak könyvnyomdában és könyvkötő üzemből. IX. Pius azért, hogy ezt a művet támogassa, azt a kiváltságot biztosította neki, hogy csak ott lehet a pápai államokban használatba kerülő iskolakönyveket előállítani.

Akik pedig az iparművészeti tagozaton voltak, azok szakképzett mesterek vezetése alatt — s ilyenek igen nagy számban voltak — szőnyegeket, goblen-szerű szőnyegképeket, fametszeteket.

rézmetseteket készítettek, érmeverésben, festészetben, szobrászatban foglalatostkodtak.

Don Bosco üzemről-üzemre végigjárta az intézetet. De-Maistre gróf s több római polgári és egyházi férfiú részéről értesült már az intézet meneteléről. Ezek elpanaszolták neki, hogy az intézet vezetősége kissé eltért az alapítás céljától. Valóban az otthon már nem annyira csupa szegény fiúkat fogad falai közé, mint inkább jó anyagi helyzetben levő családok gyermekeit is tartja a kegyes adományokból. Magasrangú tisztviselők és tekintélyes urak gyermekei és unokái kapják itt nevelésüket és kiképzésüket. Így elkerülhetetlenek a részrehajlások és féltékenységek.

A közösség napi étrendjében bőségesen szerepelt a hús és a bor. Bölcs emberek figyelmeztették is az előljárást, hogy a növendékek nagyobb hányada tisztességes úton nem tudja majd magának ezt a nagylábú ellátást biztosítani, ha egyszer az otthonból távozik.

Az ipari szakmákat meglehetősen elhanyagolták, azért, mert egyszerűbb polgári foglalkozások, bár ezek lettek volna hivatva arra, hogy a növendékek legnagyobb részének a kenyerét biztosítsák. Ellenben az iparművészeti osztályok előnyben részesültek, mivel növelték az intézet hírnevét, kivált a szőnyegek és szőnyegrajzok révén, amelyek a fejedelmek palotáinak ékesítésére szolgáltak. Panaszra adott okot továbbá a gyermekek fegyelmezése címén alkalmazott megtorló módszer is. Valóban elavult testi fenytésekkel dolgoztak, s ha ezek nem is voltak túlzottan szigorúak, mégis nagyon megalázták a hárszabályok megsértőit.

Jóbarátjai mindjárt aznap szerették volna Don Boscót rávezetni, hogy tegyen kísérletet a rendellenességek megszüntetésére, s hogy adja tudtára a bíboros-elnöknek a kegyes alapítvány vezetőségével szemben városszerte megnyilatkozó rosszalásokat. Don Bosco mégis jobbnak látta ilyen természetű kérdésekbe magát be nem ártani.

Mindámellett mindent szemügyre vett: a fiúkat, a mestereket, a nevelőket és felügyelőket. Megfigyelte, mennyi tökéletességgel teljesítik a munkákat. Sajátos jóságos tapintatával ezt is, azt is kérdezgette. Így iparkodott az ott uralkodó szellemet megismerni. Jól megjegyezte magának azt, amit figyelemreméltónak tartott. Látta ugyanakkor a tükörsíma falakat és padozatot, a növendékek virágzó egészségét, a felügyelők állandó éberségét, a katekizmusnak gondos szeretettel való tanítását, a gyónásra és áldozásra szigorúan kitűzött napokat. A növendékek minden egyes évfolyamán az állapotuknak megfelelő nyelvi és irodalmi oktatásban is részesült.

Egyszóval megállapította, hogy ha mutatkozott is egy-két többé-kevésbé komoly fogyatékos — hisz' ilyesmitől nem mentesülhet egyetlen emberi alkotás sem — mégis nem csekély jó származott az otthonból a nép fiai számára. Valamivel mégis többet várt volna. Valóban nem kerülte el figyelmét az a fejvesztettség s az a nyilvánvaló félelem, mely sok növendék részéről megnyilvánult, valahányszor az előjárók a látóhatáron felbukkantak, vagy számadásra kellett menniök az igazgatósági irodába. Ez fájt Don Boscónak, mert a római gyermekek alaptermészetük szerint közlékenyek s melegszívűek voltak. Azon törte hát a fejét, hogyan tudna azoknak az előjáróknak gyakorlati bemutatást nyújtani az ő nevelési módszeréről. Kapóra jött neki az alkalom.

Mialatt Don Bosco a roppant nagy épület útvesztőiben bolyongott a bíboros és néhány alantas előjáró társaságában, egyszer csak fütyülést és dalolást hallottak. Egy fickó rohant le éppen a főlépcsőn, s egy kanyarban szemben találta magát hirtelen a bíborossal, a saját igazgatójával és Don Boscóval. A nóta azonnal elhalt az ajkán, lekapta fejről a sapkát, és lehajtott fővel torpant meg. Az igazgató úr ráförmedt: — Ez a gyümölcse hát annak a sok intéznek és tanításnak, amiben részesült? Maga neveletlen! Menjen azonnal a műhelyébe, s ott megkapja majd a megérdemelt büntetést. Ön pedig, Don Bosco úr, bocsásson meg...

— Ugyan mit? — válaszolta Don Bosco, mikor a fiúcska már eltávozott. — Nincs mit megbocsátanom. Nem is tudnám, miben vétett a szegényke.

— Abban a parlagi fütyülésben nem lát talán Ön tiszteletlenséget?

— Akkoris akaratlan tiszteletlenséget! Jó Uram, Ön jobban tudja, mint én, hogy Neri Szt. Fülöp azt szokta mondani az ő oratóriumait látogató fiúknak: — Maradjatok veszteg, ha tudtok! Ha pedig nem tudtok, akkor kiabáljatok, ugráljatok, csak bünt ne kövessetek el! — Magam is a nap bizonyos óráiban megkövetelem a csendet. Ilyenkor sem veszem észre azonban a meggondolatlanságból előforduló apró-cseprő kilengéseket. Egyébként teljes szabadságot adok fiaimnak, hadd kiabáljanak s ugráljanak az udvarban, meg a lépcsőházban. Csak arra szoktam őket kérni, hogy legalább a falakat kíméljék meg. Többet ér egy kis lárma, mint egy dacos csend vagy gyanakvás... Most azonban az bántja a lelkemet, hogy az a szegény fiúcska nagy gondban emésztődik a megróvás miatt... Sértődöttséget táplál magában... Nem látná talán jobbnak, ha elmennénk őt megvigasztalni a műhelyben?

Az igazgató úr nagyudvariasan teljesítette a kívánságát. Mikor beléptek a műhelybe, Don Bosco a fiút magához szólította. Ez

azonban haragjában és megalázottságában iparkodott elrejtőzni. Don Bosco azonban egyre hivatgatta: — Barátocskám, valami mondanivalóm van. Csak bátran gyere ide, a te jó előljáród megengedi. — A fiú most odasompolygott, Don Bosco pedig folytatta:

— Kiköszörültem a csorbát, tudod, azonban egy föltétellel, ha a jövőben mindig jól viselkedsz, s ha ezentúl jóbarátok leszünk. Nesze ez az érem, s viszonzásul mondj el értem egy **Üdvözlégy**-et a Szűzanyához!

A fiúcska meghatottan csókolta meg azt a kezét, mely neki érmecskét nyújtott, s erősen fogadkozott:

— Mindig a nyakamban hordom az Őn emlékére.

Pajtásai már megneszelték a történeteket, s mosolyogva köszöntek Don Boscónak, midőn áthaladt a hatalmas termen. Közben az igazgató is megígérte neki, hogy a jövőben ilyen csekélységekért nem fogja a fiúkat megróni, s csodálattal adózott Don Bosco nevelő művészetének, hogy ily könnyen meg tudja a fiúk szívét nyerni.

(**Memorie Biografiche di D. G. Bosco**, V. k. 842—846. l.)

Rómában, valahol a Tiberisen túl.

Don Bosco, mikor egyszer a Tiberis másik oldalán fekvő szegény negyedben bolyongott, egy kis térségen mintegy harminc játszódozó gyermeket látott. Egyenesen közéjük sietett. A lurkók nagy szemet meresztve rája, felfüggesztették a játékukat. Don Bosco felemelte a kezét, ujjai között érmecskét tartva, és szeretettel teljes hangon így szólt hozzájuk:

— Nagyon sokan vagytok. Sajnálatomra nincs annyi érmecském, hogy mindegyikteknek adhassak.

A fiúk most nekibátorodtak, s kezükkel hadonászva, teljes karban kiáltozták: — Nem fontos, nem fontos... Nekem! Nekem!

Don Bosco tovább magyarázkodott: — Rendben van! Mint-hogy nincs mindegyiktek számára, ezt az érmecskét a legjobbnak akarom adni. Ki hát a legjobb közöttetek?

— Én vagyok! Én vagyok! — rikoltozták valamennyien egyszerre. Don Bosco nem tágitott:

— Mit tegyek hát, ha valamennyien egyformán jók vagytok? Megvan! A leghuncutabbnak akarom adni! Ki a leghuncutabb közöttetek?

— Én vagyok! Én vagyok! — kiáltozták észbontó üvöltéssel.

Patrizi órgróf és barátai, bizonyos távolságból mosolyogva s meghatottan szemlélték a jelenetet. Megcsodálták Don Boscót, mily családias közvetlenséggel bánik a gyermekekkel, akik pedig elő-

ször és csak váratlanul vetődtek az útjába. Meghatottságukban felkiáltottak: — Ime egy második Neri Szt. Fülöp, az ifjúság barátja! — Don Bosco valóban mintha régi jóbarátjuk volna azoknak a gyerkőcöknek, tovább kérdezgette őket, vajjon hallgattak-e már aznap szentmisét, melyik templomba szoktak járni, ismerik-e a környékbeli oratóriumokat, találkoztak-e már Biondi főtisztelendő úrral. A fiúk szépen válaszolgattak is. Lelkes hangon folyt a beszélgetés. Végre Don Bosco arra buzdítva kisbarátait, hogy maradjanak mindig jó keresztények, megígérte nekik, hogy legközelebb arrafelé veszi megint az útját, s mindegyikük számára egy-egy érmecskét vagy képecskét hoz majd. Szeretettel teljes köszönet volt a válasz, s Don Bosco elkövetkezett a gyermektársaságtól. Visszatérve a reá várakozó urakhoz, egyetlen érmecskéjét mutogatta nekik, melyet még mindig ujjai között tartott. Semmit sem adott a fiúcskáknak, mégis boldoggá tette őket.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, V. k. 895—896 l.)

Nyilatkozatok.

Raineri tanár, aki 1846-tól 1853-ig látogatta az Oratóriumot, beszéli el a következőket:

„Vasárnap délután volt. Don Bosco meggyőző erővel, természetes és lenyűgöző előadásban magyarázta el nekünk Dávidnak, annak a kis pásztorfiúnak a történetét, akiből király lett. Elbeszélésének a csattanója ez volt: — Ime a pásztorfiú, akiből király lett! — Mi nem maradtunk adósok a válasszal: — Éljen Don Bosco, a mi királyunk! — A szót tett követte. A nagyobb és izmosabb fiúk gyengéden vállukra kapták Don Boscót, és diadalmasan hordták körül az udvaron és a kertben. Mi pedig végigkísérve őt diadalútján, a minap tanult éneket danáltuk:

**Come augel di ramo in ramo
Va cercando albergo fido...**

Mint madárka ágról-ágra
Megy keresni biztos fészket... (Fordította: Székely L.)

Nagy örömünket találtuk a mókában, s talán ő is. Úgy tettünk mi is, mint az ősi népek, mikor egyik hősüket vezérükké választották, s pajzsra emelték. Igenis! Don Boscót jogosan tekinthettük vezérünknek, királyunknak. Tanításaiban olyan aranyatérő életszabá-

lyokat adott nekünk, hogy azokat mindenkinek, különösképen az ifjúságnak érdemes megjegyeznie. Egy párat elmondok belőlük:

Úgy cselekedjetek ma, hogy ne kelljen pirulnotok holnap!

Ha valami jót megtehettek ma, ne hallassátok holnapra! Holnap talán már nem lesz rá időtök.

Úgy cselekedjünk mindig, hogy ezen a világon meg a másvilágon is jó sorsunk legyen!

Csak lassan az ítékezésben!

Szeretnék-e, hogy embertársatok becsüljön benneteket? Gondoljatok mindenkiről mindenkor jót! Mindig készségesen segítsétek embertársatokat, s akkor jó dolgotok lesz.

Az istentiszteletek után ott sürgött-forgott a között a sok-sok fiú között. A fiúk meglehetősen különböztek egymástól életkor, alaptermészet, szokások, társadalmi helyzet s neveltség szempontjából. Ám valamennyien megegyeztek abban, hogy elevenek voltak, és szerettek játszani. Don Bosco elnézte játszódozó fiait, s közben mindegyikünknek alaptermészetét tanulmányozta. Mindegyikünkhöz volt egy szava, egy kedves szava, egy vigasztaló szava, s ez bennünket boldoggá tett. Úgy éreztük, hogy belelát a lelünkbe, s valamennyien azt mondogattuk titokban: — Szeret bennünket Don Bosco! — Ó igen, Don Bosco mindannyiunkat nagyon szeretett... Milyen jó is most gondolatban ismét átélni boldog gyermekéveinket!"

Cagliero bíboros emlékezéséből is idézzünk valamit: — Don Bosco mikor Oratóriuma még a város határain kívül feküdt, késő este maga szokta fiacskáit elkísérni egészen a város határáig. Meg akart győződni, vajjon csoportokra oszolva tüstént ki-ki a maga lakására megy-e. A körtéren áthaladva, ahol az igazságügyi kivégzéseket szokták végrehajtani, nem is egyszer olyan szót lehetett hallani a nép egyszerű fiainak ajkáról: — Annyira szeret bennünket Don Bosco, hogy ha az akasztófára vinnének bennünket, még akkor is módját keresné a kiszabadításunknak. — Ugyanezt állította Don Reviglio is.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, IV. k. 436—439. l.)

Hazatérés az akolba.

Én voltam az elveszett juhocska.

Olyan családban nevelkedtem, ahol a legegyszerűbb vallásos gyakorlatok iránt, ha nemis határozottan ellenséges érzületet, legalább is fagyos közönyösséget tápláltak. Úgy nőtem fel, hogy a magasztos evangéliumi törvényekről alig hallottam valamit. Habár soha-

sem éreztem magam szöges ellentétben szent vallásunk lelki vígasszaival szemben, mégis a maga egészében mindig úgy fogtam azt fel, mint bizonyos unalmas és kellemetlen gyakorlatoknak a keretét, s úgy idegenkedtem tőle, mint ahogy az ismeretlen dolgoktól szoktak félni, mondjuk, mint ahogy rossz diákok a latintól meg a görögtől szoktak irtózni. Csak homályos sejtelmem volt az Isteniségről, a hitről, a keresztény ember kötelességeiről. Ámde zsenge s romlatlan elmémben még ezek a kezdetleges és alapvető bölcseleti elgondolások is nagyon könnyen a mindennapi élet apró-cseprő események taposómalmába kerültek.

Nemis tudom hogyan, egy szép napon egyik barátom szépen elkalauszolt valamelyik szalézi oratóriumba. Azt duruzsolták a fülembe, hogy ott nagyon jól lehet mulatni, hogy nyalánkságokkal kedveskednek a látogatóknak, s hogy a templomi szertartásokon ugyan át kell esni, de aztán ott vannak a mindig gyönyörű színházi látványosságok. Ennek a kis ígéret-földjének a látomásától édesgetve, szívbéli örömmel s nagy várakozással siettem az Oratóriumba.

Aztán sülve-főve minden vasárnap ott voltam az oratóriumban reggeltől-estig. Kisbarátaimmal hancúroztam. Mindenféle játékot sorbajátszottunk. Ezek között a tornagyakorlatokat kedveltük legjobban. Ezekben a jó kispapok voltak udvarias és szeretetreméltó játszótársaink. Nem átalották pillanatra reverendájuk komolyságát is kockáztatni, csakhogy velünk együtt forgassák a pörgettyűhintát, vagy csalogatót játszhassanak velünk. Természetesen a templomi szertartásokon is résztvettem, eleinte talán csekély töredelemmel és sekélyes elmélkedéssel. Szentmise után szentbeszéd következett. Szónokaink mindig bölcs egyszerűséggel beszéltek hozzánk, s így kezdték érdeklődésemet felkelteni. Délután pedig katekizmusoktatásban részesültünk, s a katekizmus legegyszerűbb részeit magyarázgatták . . .

Apránként feltornásztam magam osztályról-osztályra, míg nem feljutottam az elsőbe, aztán az u. n. felnőttek osztályába. Aközben észrevétlenül kialakult bennem a vallásos lelkiismeret. Csak játszottam, játszottam, de már gondolkozni is kezdtem. Kezdttem átgondolni a katekizmusórán kapott tanításokat. A szent szertartások már nem untattak, sőt már kívántam, s türelmetlenül vártam rájuk. Lefolyásuk alatt már nem merengtem, már nem szórakoztam, hanem elmerültem az elmélkedésben s az alázatos és átértett imádságban. Akkor már vajúdott bennem a lelkiélet.

Az a környezet megfogott, lekötött, meghódított. Azoknak a kiváló szaléziáknak utólérhetetlen jósága mélyen meghatott, gondoskodásuk, figyelmességük, előzékenységük, hitben és szeretetben

fogant szavaik úgy vonzottak hozzájuk, mint az esti fény a rovarokat. Mikor velük lehettem, úgy éreztem, hogy tisztább levegőt szívok magamba, hogy jobban érzem magam, hogy a mindennapi élet gondjai, mintegy varázsszóra eltűntek. Boldognak éreztem magam körükben, akárcsak egy nagy családban, ahonnan tanácsot, szeretetet, oltalmat kaptam.

Mikor bekerültem a felnőttek osztályába, az Oratórium szenátusába, a vallásitanítás egyre komolyabb, mélyebb, szövevényesebb lett. Mindig figyelemmel hallgattam. Törekedtem megérteni s megemészteni. A Krisztus kinyilatkoztatta legfőbb igazságba vetett hit kezdett úrrá lenni szellememben. Mennél jobban elmélyedtem benne, annál inkább izmosodott s nőtt a hitem. Kezdtém érezni, hogy lelki valómat áthatja az a fennkölt boldogság, melyet a hit tudata ajándékoz az embernek.

Az Oratóriumot több éven át látogattam, azt hiszem, öt vagy hat évig. Az élet később kiragadott s elsodort édes vasárnapi gyakorlataimtól. Ám nem feledtem. Nem annyira az elmémben, mint inkább a szívemben élt ifjúkorom ama szép napjainak az emléke, mikor csodálatos egyszerűséggel, a jópéldának félelmetes hatalmával tanítottak meg jónak és tisztességesnek lenni, tanítottak meg Istent és a felebarátot szereni.

D. B.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, IX. k. 936—938 l.)

UTASÍTÁSOK A FEGYELMEZÉSHEZ ÉS A TANÍTÁSHOZ

Hogyan figyelmeztessünk?

Hogy szavatoknak mindenkor súlya legyen, s hogy az a kívánt hatást kiváltsa, minden egyes előjárónak minden esetben meg kell semmisítenie a saját **Én**-jét. Az ifjak finom megfigyelők. Ha észreveszik, hogy valamelyik előjárójukban féltékenység, irigység, büszkeség, feltűnési és versengési viszketegség bujkál, akkor az máris elvesztette befolyását növendékeire. Az alázatosság hiánya mindenkor kárára van az egységnek. Egyetlen előjárónak önzése képes egy egész intézetet tönkretenni. Ó igen! Nem hervadnak el az oratórium hajdani éveinek virágai, ha egyedül az Isten dicsőségének az előmozdítását tartjuk szem előtt. Ha ellenben a magunk dicsőségét keressük, abból csak nyugtalanság, hasadás, rendtelenség származik. A rendtársak egy szív, egy lélek legyenek az előjárókkal, ez pedig egy szív, egy lélek legyen összes beosz-

tottjaival, s ne legyenek rejtett szándékai, melyek nem a mi szent céljainkat szolgálják.

Azért azt is szokta ajánlani Don Bosco az előjáróknak, hogy nagy mérsékletet vigyenek szavaikba, valahányszor hatáskörükbe beosztott rendtársakkal, ill. más személyekkel tárgyalnak. Gyakran hallottuk szájából a következő intelmet: — Mikor valamit parancsoltak, ezeket vagy hasonló kifejezéseket használjatok: **Megtehetné-e nekem a szívességet? Akarsz-e nekem kellemes szolgálatot tenni? Kész vagy-e nekem szívességet tenni? Nem ütközne-e nehézségbe, hogy nekem ezt vagy azt a szívességet megtedd?** Parancsoló hangnemet sohase használjunk! Sohase mondjuk: **Igy akarom!** Aztán sohase adjunk olyan rendelkezéseket, amelyeknek végrehajtása meghaladja az illetőnek erőit, vagy ártalmas az egészségére, vagy pedig ellenkezik annak lelki javával, akit valamely munkába be akarunk vonni, vagy valamely hivatal elfogadására rá akarunk bírni.

Tanítóknak a következőket szokta ajánlani: — Elsőnek lépjenek be az osztályba, s utolsónak hagyjátok azt el! — Az osztály gyengébb tanulóit külön szeretettel karoljátok fel! — Növendékeiteknek a játékidőben tanúsított magaviseletét ne vegyétek számításba az iskolai magaviselet osztályozásánál! — A hanyag gyermekeket sohase küldjétek ki az osztályból! Könnyelműségből elkövetett vétségeiket tűrjétek el minél tovább! — Unnepek előtt rövid szavakkal jelentsétek azt a növendékeiteknek, s buzdítsátok őket a szentáldozásra. Ezt lehetőség szerint a délutáni előadás végén tegyétek! Nagy hatása van növendékeire a tanító szavának, ha szeretik őt. — A magaviseleti osztályzatot ne szombaton olvassátok fel, mert a hanyagoknak minősített növendékek elkedvetlenedése csökkentené és zavarná a gyónásokat! — Vasárnap este a közös tanulóteremben, a kedélyes olvasmányra szánt utolsó negyedórában a szabályzatnak egy fejezetét kell felolvasni, emlékeztetésül és buzdításul a szentáldozásban tett elhatározások megtartására.

A felügyelőknek a következő buzdításokat is szokta adni: — Folyton-folyvást tartásátok szemmel a fiúkat, bárhol vannak is! Tegyétek nekik szinte lehetetlenné, hogy rosszat tegyenek! Kivált este, vacsora után nyissátok ki a szemeket, hogy a legkisebb rendetlenségnek is elejét vegyétek! — Szombateste s ünnepek előtt való este, mikor a fiúk a közös tanulóteremből s a műhelyekből kiözönlenek, vigyázzatok, nehogy elszéledjenek a lépcsőházban, a folyosókon, az udvarban azzal az ürüggyel, hogy győzni mennek. Eleve értesítsétek őket, hogy ki-ki vigyè magával az imakönyvét, hogy így elvégezhesse előkészületét és hálaadását a szentgyónás előtt, ill. az után.

Mindazoknak, akiknek tekintélyes megbízásuk van, a következőket szokta ajánlani: — Sohase üssétek a gyermekeket semmiféle okból! — Se az **erkölcstelenséget**, se a **káromkodást**, se a **lopást** ne tőrjétek meg! — Ha arra ébrednétek, hogy valamelyik növendéketek botránys vagy veszedelmes, azonnal adjátok át a házgondnoknak, ez pedig azonnal távolítsa el az Oratóriumból! — Ha apró vétségekről van szó, figyelembe kell venni a gyermekor gyenge ítélőképességét. Nehéz pl. olyan gyermekeket találni, akik sohasem hazudnak, vagy alkalomadtán torkosságából apró tolvajlásokat nem követnek el. — Ha izgatottak vagy haragosak vagytok, mindenkor tartózkodjatok a szemrehányásoktól és dorgálásoktól, nehogy azt higgyék a gyermekek, hogy szenvedélyből cselekesztek. Inkább várjatok egy-két napot, míg haragotok ill. felháborodásotok lecsillapodik, ill. míg annak a komor benyomásnak a hullámai elsimulnak. — Ugyanígy, ha valamely fiúnak észrevétel, szemrehányás, dorgálás jár ki, iparkodjatok ezt mindig négy szemközt elintézni. Sohase tegyétek azonban annak felháborodott vagy haragos pillanatában! Várjátok meg, míg lehiggad s megnyugszik! Akkor figyelmeztessétek csak, s végezetül mindig egy jó szóval bocsássátok el. Mondjátok neki pl. hogy ezentúl mindig jóbarátja akartok lenni, mindenben segíteni akarjátok, amiben csak tehetitek, stb.

Aztán mindenkor hozzátette: — Ha valamelyik fiú hibáját belátta, s töredelmet mutat, könnyen és pedig szívből bocsássátok meg neki! Ebben az esetben mindent feledjétek! — Soha, de soha ne mondjátok a gyermeknek vagy bárkimásnak, aki szófogadatlankodott, szentelenül visszabeszélt, vagy bármiképen tiszteletlenséget tanúsított: **No, ezt még megfizeted!** Ez nem keresztény ember szájába illő beszéd. Apró-cseprő vétségekért ne rójjatok ki súlyos büntetéseket! Az a növendék, aki úgy látja, hogy igazságtalanul büntették meg, ennek emlékét, sőt olykor a bosszúállás vágyát is szívében megőrzi. Ha pedig nem tud elégtételt venni magának, hát legalább megátkozza azt a tanítót, azt a felügyelőt. Félelmetes példákat tudunk felsorakoztatni a megátalkodott bosszúvágy szemléltetésére. — Ha mégis kénytelenek vagytok valamelyik gyermekre büntetést kiróni, igyekezzetek azt négy szemközt elintézni. Ismertessétek el vele a hibáját, s ugyanakkor értessétek meg vele, hogy magatoknak is nagyon fáj az, hogy büntetnetek kell. — Egyetemleges büntetést sohase rójjatok ki az egész osztályra, az egész hálóteremre! Iparkodjatok inkább a rendtelenség értelmi szerzőit felkutatni, és ha súlyos rendtelenségről van szó, akkor távolítsátok el őket a házból! Mindig el kell választani a jók ügyét a rosszakétól, hisz' ezek úgy is mindig kevesen vannak. Sohasem szabad a

kevesek bűnéért a sokaknak szenvedniök. Ugyanakkor azonban azoknak a vétkeseknek, akikben nem hiányzik a jóakarát, mindig kell egy pár bátorító szót mondani, nyitva kell a kisajtot hagyni a magábaszállás előtt, hogy egyszer visszatáljanak a helyes útra.

Mély bölcseségre valló irányelveket szokott Don Bosco nevelőtársainak adni aziránt is, hogyan kell bizonyos növendékeket felkutatni s az Oratóriumból eltávolítani. Így pl.: — Hogy a veszedelmes alanyokat erkölcsükben mindjárt az év elején megismerhessem, két csoportba sorozom őket. Egyikbe a vásottakat, az erkölcsükben megromlottakat, a másikba pedig azokat sorozom, akik szokásszerűen kivonják magukat a szabályok hatálya alól. Mindezekelőtt ami a vásottakat illeti, olyasmit mondok most nektek, ami első hallásra lehetetlennek látszik, mégis úgy van, ahogy állítom. Tegyük fel, hogy egy 500 növendéket számláló intézetben csak egy romlott erkölcsű akad. Most belép oda egy új fiú, szintén bűnben fertőzött fiú. A két fiú más-más vidékről, tartományból, sőt államból való. Nem kerülnek azonos osztályba, azonos hálószobába. Sohasem ismerték, mégcsak nem is látták egymást. Mégis az intézeti élet második napján, sőt olykor pár óra múlva már együtt látjátok őket a játékidőben. Úgy látszik, hogy valamely gonosz ösztön hajtja őket arra, hogy mint hasonszőrűek azonnal megismerjék egymást, s hogy a sátán mágnespatkója tüstént barátságba kapcsolja őket össze. **Mondd meg, ki a barátod, s megmondom, ki vagy!** Könnyen járható út ez, s ezen haladva a rihas birkákat hamar megismerhetjük, még mielőtt farkasokká válnának.

A növendékek fennebb említett másik csoportját sem lehet a házban megtűrni. Mikor olyan fiúra bukkantok, aki jónak látszik ugyan, csak éppen semmivel sem törődik, aki könnyen eltávolodik onnan, ahová a szabály köti, akit annál sűrűbben találtok az udvar zeg-zugaiban, a lépcsőházban, az erkélyeken, a lomtárakban, szóval az előjáró szeme elől jól elrejtett helyeken, attól a fiútól mindig nagyon féljete! Pillanatra se áltassátok magatokat azzal a gondolattal, hogy hát félénk természetű, kissé magánakvaló, könnyelmű vagy mulya még a fickó. Az ilyen nagyon jól tud színlelni, vagy elkerülhetetlenül belebotlik valakibe, aki elrontja majd. Jegyeztétek meg, hogy effajta alanyok nagyon-nagyon veszedelmesek.

(Memorie Biografiche di D. G. Bosco, VI. k. 389—393 l.)

Az osztálytanítókhoz.

1. A tanítók első kötelessége, hogy pontosan ott legyenek az osztályban, s megakadályozzák azokat a rendetlenségeket, amelyek a tanítás előtt és után elő szoktak fordulni. Míhelyt észreveszik, hogy valamelyik növendékük hiányzik, azonnal üzenjék meg a tanulmányi vezetőnek vagy a házgondnoknak.

2. Jól előkészülve lépjenek az osztályba! Előzetesen alaposan vegyék át azt az anyagot, mely előadásuknak tárgyát képezi. Ennek a közelebbi előkészületnek az lesz a gyümölcse, hogy növendékeik előtt a feladványokban s leckékben felmerülő nehézségeket könnyen megvilágíthatják majd, s a maguk fáradságát is hatékonyan megkönnyítik.

3. Semmi részreahlás, semmi elfogultság! Figyelmeztessenek, dorgáljanak, ha arra szükség van! Ám könnyen bocsássanak meg, s amennyire csak lehetséges, ne maguk rójják ki a büntetést!

4. Az osztályban a leggyengébbekkel foglalkozzanak legtöbbit! Csak mindig bátorítsák, és sohase forrázzák le őket!

5. Gyakran kérdezzenek ki mindenkit különbség nélkül! Megbecsülést és szeretetet tanúsítsanak minden növendékükkel, kivált a nehezebb felfogásúakkal szemben! Kerüljék egyeseknek azt a veszedelmes szokását, hogy a hanyag vagy nehezebb felfogású tanulókat magukra hagyják.

6. Ha a büntetés mulasztthatatlanul szükséges, akkor azt az iskolában szabják ki, de büntetésből soha senkit az osztályból el ne távolítsanak! Ha komolyabb eset adódnék, hívassák a tanulmányi vezetőt, vagy pedig a vétkest magát kísértessék el hozzá. Szigorúan tilos a verés, továbbá a megszégyenítő vagy az egészségre ártalmas fenytések alkalmazása.

7. Ha iskolán kívül kellene büntetést kiróniuk, vagy nagyjelentőségű ügyben kellene határozniok, jelentsék és bízzák az egész ügyet a tanulmányi vezetőre vagy a ház igazgatójára! Iskolán kívül a tanító ne fenyegetsen, semmiféle büntetést ne foganatosítson, hanem arra szorítkozzzék csupán, hogy mint jóbarát figyelmeztesse növendékeit, s lássa el őket jótanáccsal!

8. Ünös-üntalan szorgalmazzák a füzetek csinosságát, az írás szabályosságát s tökéletességét, az iskolakönyvek és a tanítónak benyújtandó dolgozatilapok tisztaságát.

9. Havonta legalább egyszer adjanak vizsga-dolgozatot, s miután kijavították, mutassák be a ház előljárójának vagy legalább a tanulmányi vezetőnek.

10. Az előmeneteli naplót tartsák olyan rendben, hogy mindennap bárkinek bemutatthassák, aki azt megtekinteni kívánja; mint pl. ha

tekintélyes személy látogatná meg az iskolát. Ne feledjék azonban, hogy az igazgató vagy a házgondnok hatáskörébe tartozik felvilágosítással szolgálni a növendékekről.

11. Óvják növendékeiket a rossz könyvek olvasásától. Ajánlják s nevezzék meg azokat a szerzőket, akiket szabad olvasniok s megtartaniok anélkül, hogy jóerkölcsüket és hitvallásukat kockáraztassák. Írásbeli dolgozatok tárgyául válasszák a szerzőknek azokat a helyeit, melyek az erkölcsi élet előmozdítására legalkalmasabbak, gondosan kerülve azokat, melyek kárára lehetnének a vallásos és az erkölcsös életnek. Vigyázzanak azonban, hogy amennyire csak lehetséges, a rossz könyveknek a címét még csak ne is említsék!

12. Arra is gondjuk legyen, hogy az egyházi és a világi klasszikusok műveiből az erkölcsi következtetéseket vonják le, mikor az olvasott anyag erre alkalmat szolgáltat, persze csak pár szóval, keresettség nélkül.

13. Valami kilenced vagy szentünnep közeledtével mondjanak néhány buzdító szót, de egészen röviden, s ha lehet, valamely élet példával.

14. Hetenként egyszer tartsanak előadást valamely keresztény szerző latin szövegéről.

(A Szalézi Szent Ferenc Társaság házainak szabályzata.)

Megkülönböztetés a tanító és a felügyelő kötelességei között.

Egyebeket is meg kell még jegyezni. Azt először is, hogy mindenkinek vannak kötelességei, s ezeket kinek-kinek saját örhélyén kell teljesítenie. Ezek közül a feladatok ill. kötelességek közül egyesek az igazságosság erejénél fogva, mások pedig szeretetből köteleznek. Az igazságosságból származó kötelességek kinek-kinek a reá bízott hivatalával együttjáró külön feladatait ölelik fel. Így ki-ki a maga hivatalában, pl. a tanító a maga iskolájában, a felügyelő a maga műhelyében ill. a maga hálótermében, teljes hatáskörrel rendelkezik a szabályok megtartására, mindenkor azonban a megengedett eszközökkel. Azért sohasem szabad bárkit ütlegetnie, valakit kikergetnie, elviselhetetlen büntetéseket kirónia. Tudomásom van arról, hogy egyesekben a haragos szenvedély dolgozik, s tettelegességre is vetemednek. Ezek nem gondolják meg, hogy olykor a fiúk között is akadnak, akiknek forró vérük van, és szembe fordulnak velünk. Bizony nem csekély botránkozásra s tekintélyünk rovására pörölnünk, veszekednünk kell velük.

Hogy világos példával fejezzük ki magunkat, ugyancsak az igazságosságból származó kötelessége a tanítónak, hogy az iskolá-

ban növendékeit oktatásban részesítse. Minden hatalma megvan növendékei felett. Mégis nem szabad felednie, hogy szeretetből kell feladatát teljesítenie, tehát nagy türelmet kell ott gyakorolnia. Nem szabad azonban azt gondolnia, hogy tanítói hatásköre az iskolán kívül is kiterjed növendékeire. Iskolán kívül az Oratórium fiainak mind egyformáknak kell számára lenniök, bármely osztályba járnak. Ott már csupán szeretetből származó kötelességeit kell teljesítenie. Ezek viszont nemcsak egyesekre terjednek ki, hanem az összesekre. Ezt azért mondom, mert azt látom, hogy az egyik hivatal a másikkal ütközik, pl. a tanító hivatala a felügyelőévé, s ebből olykor féltékenységek adódnak elő. Sajnos ilyenkor a hivatalokat már nem látják el úgy, ahogy kellene. Megesik néha, hogy valamelyik fiú sértést követ el az egyik felügyelő örököse alatt. Namost a másik, vagyis a sértett fél, arra vár csak, hogy az ő örököse alá kerüljön, s elverje rajta a port. Ezt aztán nem szabad. Példánakokáért az udvarban valakinek kedve szottyan szemtelenkedni. Ebben az esetben a tanítónak nem áll jogában az illetőt megfenyíteni az iskolában, hanem ha akarja, mint testvér, mint atya, mint jóbarát megintheti. Így nem áll jogában senkinek eltitani alantasát attól, hogy ezzel vagy azzal a pajtásával járjon, ha nem a szeretet indítja erre, hanem a maga szeszélye.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco, IX. k. 840. 1.*)

Egy konferenciabeszéd.

A konferenciabeszéd megértéséhez tudnunk kell, hogy Don Bosco torinói Oratóriuma akkoriban; az ötvenes években valóságilag egyházmegyeközi küsszeminárium volt. A szekularizáció megfosztotta az egyházmegyét anyagi létalapjaiktól, a háborús események pedig a papi hivatások virágoskertjeitől, s szemináriumoktól. A papság sorai megritkultak, sok főpásztor számkivetésbe került, sok elárvult egyházmegye főpapi székét a politikai bonyodalmak miatt nem lehetett betölteni, s helytartók kormányoztak. A papság kiáltó szegénysége s az állandó zaklatások miatt sok kishitű szülő nem szívesen adta oda fiát az Úr szolgálatára. A hihetetlenül nehéz időkben püspökök és helytartók a Gondviselés segítő kezét látták Don Bosco művében. Csekély számban megmaradt, olykor viharvert kispapjaikat az oratóriumba mentették, s ha csak halvány fényét látták is egy fiúban a papi hivatásnak, beöltöztették és vitték azonnal Don Boscóhoz, hogy gondozza, tanítsa, nevelje, készítse elő a magasabb hittani tanulmányokra. Nem csoda tehát, hogy Don Boscónak olykor borsos előadásokat kellett adnia a kispapi erkölcs legelemibb követelményeiről is. (A fordító.)

* * *

Olykor szeretek az Oratórium összes fiaihoz szólani, olykor csak a bennlakókhoz, gyakran csak a diákokhoz, vagy az iparosnövendékekhez, néha aztán különösképen a kispapokhoz.

Mondhatjuk most már, hogy az iskolaév megkezdődött. Ezért kívánok már magam is, mint a mult esztendőben tettük, hetenkint legalább egyszer, veletek találkozni, s kissé elbeszélgetni. A legértékesebb pillanat, ami rendelkezésünkre áll, ez az óra az esti imádságok után. Nem akarok most prédikációt mondani. Amit most mondani akarok, amit most teljes szívemből kívánok, amit most a lelketekre kötök, mindazt abban a kérésben foglalom össze, hogy vigyétek át az életbe azt, amit Szent Pál annyiszor sürgetett, sőt amit maga Isten kötött szívére Mózesnek, mikor a hegyről lejött. Legyetek mintaképei, húsból és vérből való mintaképei az Oratórium összes fiainak! Legyetek mindmegannyi sorvezetők, hogy annak nyomán járjanak az összes fiúk. Olyan magatartást kell tehát tanusitanotok, hogy a többiek bennetek mint tükörben nézve magukat, mindenkor csak épülni tudjanak rajtatok. Arra kell törekednetek, hogy másoknak ne csak jótanácsokkal szolgáljatok, hanem jótettekkel és jópéldával is. Mit ér az, ha a többieknek azt ajánljátok, hogy járuljanak minél gyakrabban a szentségekhez, ha viszont azt látják, hogy ti magatok csak gyéren áldoztok? Ha azt látják, hogy ájtatosan járultok a szentségekhez, s hogy összeszedetten és szemérmesen viselkedtek a templomban, ó igen! akkor a ti jópéldátokból, mint egy forrásból meríthetnek majd lelkük feltöltésére. Ha ellenben szerencsétlenségünkre egy kispap szájából kevésbé szemérmes beszédek, az angyali erénnyel hadilábon álló szót hallanának, ó jaj! ó jaj! milyen vesztesség származna abból! Milyen botrány! Aranyszájú Szent János azt mondja, hogy az Úr szolgálja hasonló az élő fához. Mily gyönyörű látvány is, mondja ez a szent, egy jónövésű fa, egy szép kertben, körülvéve sövényvel, amint lombos és édes gyümölcsökkel terhes ágait szerte kitarja! Bárki közeledik hozzá, boldog meglelégedéssel szemléli a gyümölcsök alatt roskadozó ágakat. Ellenben helyeztél el nekem ezt a fát, mely sudáran és büszkén hivatgatja magához mindazokat, akik csak látják, egy pazar szépségű kertben, ám teljesen gyümölcsstele nélkül, akkor meglátjátok majd, szemlélői csak átkozni fogják, hogy miért is foglal le ily nagy területet. Ilyenek vagyunk mi! Ránk szegezik a népek a tekintetüket, s jó gyümölcsöt várnak tőlünk. Ha nem látnak semmi gyümölcsöt, ó! mekkora botrányt szenvednek miattunk! Szent Ambrus a holdhoz hasonlít bennünket. A hold nem a saját fényében ragyog, hanem fényét a Naptól kölcsönzi. Maga is megvilágosodik tőle, aztán földünket is megvilágosítja. Így vagyunk mi is. A magunkból semmink sincs. A magasságbeli Istentől, az igazság Napjától kell azt az isteni ígét kapnunk, mely az elméket megvilágosítja, s miután a magunk megszentelésére felhasználtuk, ki kell azt magunkból sugároznunk az emberek meg-

világosítására. Ezek tőlünk várják az eligazítást az égbe vezető úton. Szent Agoston valamelyik könyvében ezt olvassuk: — Akarjátok-e tudni, mit jelent az a tóga, melyet a római ifjak viselnek? Nehogy azt higgyétek, mintha csupán annyit jelentene, hogy az az ifjú belépett életének 17-ik évébe! Nemcsak ennyit jelent. Azt is jelképezi, hogy az alatt a tóga alatt ott van már a tudomány és az erény, s hogy mindazok a jó tulajdonságok megvannak benne, melyekkel ékeskedniök kell azoknak, akik tógát öltenek. Velünk is így van. A mi szent formaruhánk alatt viselnünk kell mindazokat az isteni és erkölcsi erényeket, amelyek nagyonis hozzátartoznak a szent ruhához. Józsuénak át kellett gázolnia a Jordánon. Isten meghagyta neki: — Küldd előre a papokat a szövetségládával! Lépjenek be a folyóba, s közben vállukon emeljék a Ládát. Léptükre a Jordán vizei kettéválnak majd, és sereged átmegy rajta. — Így is tettek a papok, s a vizek kettéváltak. A felső vizek feltornyosultak, mint egy magas fal, az alsók pedig folytatták útjukat, és a folyó medrét szárazon hagyták. Izrael egész serege átjutott a Jordán másik partjára. Nekünk is így kell tennünk. Vállunkon, az isteni szövetség ládája, vagyis szent vallásunk tanításával, erkölcsi törvényeivel, szeretetreméltó szavainkkal, jámbor példáinkkal arra kell törekednünk, hogy az emberek épen s egészségesen jussanak át egykor e siralomvölgyéből az örök boldogság ígértföldjére. Mindent tegyünk meg hát, amit megtehetünk a lelkek javának biztosítására! Körülöttetek csakúgy nyüzsög a sok-sok gyermekifjú, s állandóan rajtatok a szemük. Minden képességeket vessétek latba, hogy jópéldákkal, szeretetreméltó szavaitokkal, tanácsaitokkal, intelmeitekkel minél jobban elindítsátok őket életútjukon. Ha így tesztek majd ebben az évben, bár a kispapok száma nem nagyobb most, mint az előző években volt, mindamellett nagyon-nagyon meg leszek elégedve. Bizonyára az Úr is megáld majd engem is, titeket is, az egész házat, hatalmas karjával továbbra is megsegít majd bennünket, mint eddig is tette, s fáradságainknak meglesz a gyümölcse. Amen. Így legyen!

(Memorie Biografiche di D. G. Bosco, VI. k. 68—70. l.)

Conestabile Károly gróffal történt kis esemény.

„Egyszer meglátogattam Don Boscót — beszéli Conestabile Károly gróf. — Íróasztalánál találtam. Egy jegyzéken futott át épen a tekintete. Nevek sorakoztak ezen egymás alatt.

— Lássá kérem — kezdte Don Bosco — itt van egy pár az én kis csibészeim közül, akiknek a viselkedése nem a legkielégítőbb. — Don Bosco nevelési módszerét addig csak töredékesen ismertem.

Azért megkérdeztem tőle, nem tartogat-e valamely' büntetést a kifogás alá eső fiúk számára.

— Éppen nem — válaszolta ő. — De megvan! Így cselekszem majd. Ez itt példánakokáért, — s rábökött egyre a névsorból — a legnagyobb lókötő valamennyi között, bár a szíve arany. Meglepem játék közben, s érdeklődöm egészsége után. Kétségtelenül azt feleli majd, hogy az bizony kitűnő. — Úgy hát tökéletesen meg vagy magaddal elégedve, barátocskám? — firtatom majd tovább. Eleinte persze nagy szemet mereszt majd a lurkó, aztán lesüti a szemét, s elpirul. Akkor aztán finom hangnemben folytatom: — No lám, gyermekem, nálad valami nincs rendjén? Ha a test jó egészségnek örvend, akkor talán a lélek nincs magával tisztában? Régen gyónhattál utóljára. — Pár perc múlva ez a fiú már a bűnbánat ítélőszéke előtt áll, s majdnem biztos vagyok, hogy nem fáj már többé miatta a fejem.

Némán hallgattam. Szívemet megfogta az apostoli szó bűbája és szent nyájassága. Felfedeztem azoknak a nagy műveknek a titkát, melyeket ez a szent pap tető alá tudott hozni."

(Vita di D. G. Bosco, V. k. 340. l.)

A verésről.

A napokban jóságának bizonyítékait Don Bosco megtoldotta okosságának és igazságosságának a bizonyítékaival. Nem szokta megtűrni a tiszteletlenségeket azokkal szemben, akik tekintéllyel járó hivatalt viseltek. Megtörtént egyszer, hogy az egyik kispapot a fiúk nem ismerték meg, sőt egyesek gúnyt űztek belőle. Ez pedig felindultságában kezet emelt rájuk. Az oratóriumi gyermekvilágot ez a tettelegesség forrongásba hozta. Hiába, nem szokták meg az effajta fenytéseket. Aznap este nagy várakozással teltek el a fiúk, mit is mond majd Don Bosco az esti szóban. Don Bosco a felügyelőt négy szemközt már megintette, a többit pedig estére tartotta fenn. Estére valóban fellépett a kis emelvényre. Nagyon komoly volt a tekintete. Azon kezdte, hogy mindenkinek tudnia kell a házban, mennyire megkeseríti őt nemcsak az, ha valamelyik fiút megverték, hanem már az is, ha túlságos szigorúsággal dorgálták meg. Határozottan tiltja az effajta eljárást. A továbbiakban megjegyezte, hogy bizonyos tiszteletlenségek és gúnyolódások az egyik kispapot felizgatták. Megállapította, hogy bár ez nem járt el helyesen, nem lehetett tőle követelni, hogy a sérelmet birkatürellemmel viselje el. E fölött csak hősiesfokú önuralommal lehetett volna napirendre térni. Másrészt bizonyos növendékek tetteit és

szavait valóságos fegyelemsértésnek kellene minősíteni, s más körülmények között menthetetlenül fenytés alá kellene vonni. Mindamellet jobb az ilyen fegyelmi ügyet is békés úton elintézni. Ne ismétlődjenek meg tehát a jövőben neveltlenségek egyrészlől, tettlegességek másrészlől. Pillanatra most elhallgatott. Tekintete felderült, és szokásos nyájas mosollyal folytatta beszédét: — Attól a szeretettől indítva, mellyel mindnyájatok iránt viseltetem, szeretném a lehetetlent is megkísérelni... Sajnálom, hogy megraktak benneteket..., de már nem szedhetem le rólatok. — A beszéd csattanójára mindenki jót nevetett, szétoszlottak a fellegek, s elmondhatjuk: *Iustitia et Pax osculatae sunt*. Az igazságosság és a béke csókot adtak egymásnak.

Ennek a kis történetnek magában nincs nagy jelentősége. Mégis helyet szorítottunk neki, hogy ezúttal is újra megállapítsuk azt, hogy Don Bosco életének sokszáz koronatanuja volt: csupa szemfüles, rámenőskedvű, a nekik kijáró tisztelet tudatától áthatott, s azért túlkapasokat nem igen tűrő fiú. Az Oratóriumban nem lehetett szó más kormányzati eszközről, mint a meggyőző, uralkodó szóról.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, VII. k. 408—409. l.)

Az estlszó.

A „Buona notte“, a „Jóéjszakát“, egyike a Don Bosco bevezette, sajátos nevelő eszközöknek. A maga egyszerűségében a legkellemesebb s legtartósabb benyomást hagyja az intézeti növendékek lelkében. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint éppen az a körülmény, hogy akadnak az egykori növendékek között, akik miután családatyákká lettek, maguk is bevezetik s állandóan gyakorolják saját otthonukban.

Don Bosco édesanyjától kapta meg hozzá az ihletet. Észrevette, milyen jó hatással vannak az Oratóriumba állandó szállásra befogadott első fiúk lelkére azok a gyöngéd anyai szavak, melyekkel éjszakai pihenőhelyükre szokta őket kísérni, amikor annak megjött az ideje.

Igy született meg a szalézi intézeteknek az az immár előírás szerűvé s elmaradhatatlanná vált gyakorlata, hogy esti imák után az igazgató, mielőtt a növendékek nyugovóra térnek, rövid (nem több mint két-három perces, mondja Don Bosco) beszédet intéz hozzájuk. Atyai üdvözlétével együtt valamely figyelmeztetést ad nekik, valamire buzdítja, s jótanáccsal látja el őket. Ennek hatása alatt mikor bezárul a nap, ismét és még élénkebben átérzik a

családi élet melegét, összegyűjtik a leáldozó nap gyümölcsét, s a testtel egyetemben a lélek is békés nyugovóra vonul vissza. Ez az a csepp, mely fáradhatatlanul szabályos ütemben hull a lélekre, s végeredményben utat nyit magának a legzárkózottabb s a legkeményebb szívekhez is.

Néhány példa.

I.

Képzeljétek el, egy tyúkanyónak egy szép este nem akaródzott bemenni az ólba. Hiába hajszolja a gazdasszony, az csak futkároz keresztül-kasul az udvarban. A gazdasszony végre is megúnja a hajsztát, becsukja az ól ajtócskáját, s visszavonul a házba. Tyúkanyó most le s föl sétál, le-lecsap kemény csőrével a földre egy-egy árpaszemre, s boldog, hogy szabadon lehet. Mikor az est leszáll, megpillant egy létrát a szénapadlásnak nekitámaszkodva. Fokról-fokra röpködve, fölkerül a szénapadlásra, ott kiválaszt magának egy kényelmes helyet, majd szépen lepihen. Im' azonban hirtelen zajra ébred. Sötét éjszaka van. Senki sincs ébren a házban. A kutyák messze lenn a szőlőben kószálnak, a termésre vigyáznak. Egy róka kúszott fel közben a szénapadlásra, megpillantva a tyúkot, most közeledik, hogy felfalja. Szörnyű ijedtében a tyúk felrepül. A róka merész lendülettel utána ugrik, azonban leesik a szérúbe, míg a tyúknak sikerült felrepülnie egy közeli fára. A róka nem veszítve zsákmányát szem elől, lekuporodik a földre, s magasba emelt orral lesben marad. Hosszú óra után a tyúk ismét felrepül, a szérút védő kerítésfalon állapodik meg. A róka most a fal lábához sompolyog. A fal alacsonyabb a fa ágánál. A róka le is, föl is kitanulmányozza a helyzetet. Szemébe ötlük egy deszka, melyet valaki a falhoz támasztott. Szépen felsétál a deszkán, s a fal ormán nekiiramodik a tyúknak. Ennek most nincs más menekvése, mint újból felrepülni egy fa irányába a kerítésen kívül. Ekkor azonban a kiindulási pontnál már alacsonyabban marad. A róka is leereszkedik a falról, majd átbujik a víz lefolyására hagyott lyukon, körüljárja a fát, s már-már ugrásra készen áll, hogy feljusson zsákmányához. A tyúk már-már sarkában érzi üldözését, azért egy távolabb eső fára repül át. A róka követi. A magasság éppen nem számottevő. A borzalomtól megvakult tyúk még menekülni igyekszik, s megállapodik egy élő sövényen. A róka befurakodik a sövény sűrűjébe. A tyúk ekkor utóljára felrepül, ám nincs már hová menekülnie. Repdes, repdes, s minden pillanatban közelebb van a talajhoz. A róka alatta fut, s a szeme tüzet hány.

A tyúk végre is karmai közé hull, elkéseredett károgó hangot hallatt, s nem marad más belőle, mint egy csomó véres toll.

Fiacskáim, a róka: az ördög, a tyúk pedig: bizonyos fiúk, akik jóknak ugyan jók, de túlságosan biznak magukban, nem akarnak tudni szabályokról, akárcsak a tyúk, mely nem akarta magát becsukatni az ólba. Ezek, tapasztalatlanságukban nem törődnek a figyelmeztetésekkel, mivel szárnyaik vannak: a jóakaratok, no meg az imádság is. Sajnos nem veszik észre, hogy beteges természetünk állandóan völgynek megy. Egyesek torkosak, aztán lusták, aztán... aztán... Isten tudja. Mások így beszélnek: — Miért tiltanak el bennünket bizonyos barátságoktól? Semmi rosszat nem teszünk azzal. — Aztán kezdik figyelmen kívül hagyni a szabályokat, aztán kikerülnek az előjárókat, aztán bizonyos levélkéket küldözgetnek, aztán bizonyos gondolatokat melengetnek, bizonyos bizalmaskodásokat ápolgatnak, bizonyos puszi-pajtásságokra vetemednek, bizonyos érzelgősségeket is megengednek. Zuhannak, zuhannak, szárnyuk már nem bírja, ott alattuk pedig fut a róka, s végre is a torkába esnek. — Buona notte! — A fiúk ráfeléltek: — Jó éjszakát!

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, VIII. k. 113—114 l.)

II.

Versenypályán vagyunk együtt. Valamennyien egy futamot akarunk futni, s egy szép győzelmi koszorút elnyerni. Valamennyiteknek vágy dagasztja a lelkét, hogy szép eredményt érjetekek el. Induljunk tehát! Rajta! Én majd vezetek benneteket, ti meg kövessetek engem! Előbb azonban meg kell állapodnunk a feltételekben. Világos egyezés, hosszú barátság, vallja a közmondás. Én nem azért vagyok itt, hogy vagyont szerezzek, hogy hírnévre tegyek azért, hogy nagy létszámotokkal páváskodjak, csak azért az egyért vagyok itt, hogy lelketekkel jót tegyek. Vegyétek hát számításba, hogy testestül-lelkestül értetekek vagyok, nappal és éjjel, reggel-este, minden pillanatban. Nem lebeg más cél előttem, mint az, hogy erkölcsi, szellemi és testi javatokat munkáljam. Ám hogy feladatomban eredményt érhessek el, szükségem van a ti segítség-tekre. Ha ti ezt nem tagadjátok meg tőlem, biztosítalak benneteket, hogy az Úr segítsége sem marad el, s akkor vegyétek biztosra, hogy nagy dolgokat művelünk majd.

Azt akarom, hogy ne annyira előljárótoknak, mint inkább barátotoknak tekintsetek engem. Azért hát semmi félelem, semmi elfogultság velem szemben, hanem annál nagyobb bizalom. Ezt kívánom, ezt kérem, ezt várom tőletek, mint igazi barátaimtól. Nyiltan

megmondom nektek, irtózom a büntetésektől. Nem szívesen adok figyelmeztetést olyan formában, hogy mindjárt a büntetést is kilátásba helyezzem a vétőnek. Ez nem az én rendszerem. Még ha valaki vétett is, ha egy jó szóval helyre tudom vétségét igazítani, s ha a vétkes megjavul, akkor nekem már nincs más követelésem. Sőt ha valamelyikteket meg kellene fenyítenem, az a legnagyobb büntetés lenne számomra, mert nagyonis szenvednék miatta. Ha egy atyának fegyelmezetlen fia van, gyakorta felháborodik, sőt a korbácsot is megragadja, hisz' bizonyos körülmények között ezt elő is kell vennie. Jól is teszi, mert **qui parcit virgae, odit filium suum**, aki kíméli a pálcát, az gyűlöli a fiát. Mégis az én szívem nem bírná el nemhogy az ütlegelést, de még annak a látását sem. Nem mintha eltűrném a rendtelenségeket, ó nem! Különösen, ha egyesekről volna szó, akik botrányt okoznának társaiknak. Ebben az esetben kénytelen lennék azt mondani neki: — Te nem maradhatsz közöttünk! — Van azonban annak egy módja, hogy a kölcsönös kellemetlenséget megelőzzük. Legyünk mindnyájan egy szív, egy lélek! Én mindenkor kész vagyok nektek minden alkalommal segíteni. Bennetek meg legyen meg a jóakarát. Legyetek bátrak, legyetek nyitlak, mint ahogy én is az vagyok veletek szemben. Aki veszedelemben volna, mondja meg nekem, s engedje, hadd támogassam. Aki netalán vétett, az ne bújjon fügefalevelek mögé, hanem inkább törekedjék a csorbát kiköszörölni. Ha én töletek magatoktól tudom meg a történeteket, akkor azon leszek, hogy kivezető utat keressek, s hogy minden a ti lelki és ideigvaló javatokra történjék.

III.

A köv. esti-szó megértéséhez tudnunk kell, hogy Don Bosco csodával határos nevelő művészetének a híre széltében-hosszában szárnyrakelt. A piemonti főváros előkelőbb, sőt főúri családjai is, hacsak félnapra is, el-elvitték fiúgyermeküket Don Bosco szegény fiainak szegényes otthonába egy kis úri illemet tanulni. Később állandó bennlakásra is kerültek az Oratóriumba ilyen úri-csemeték. Don Bosco nem tudott kitérni effajta megtiszteltetések elől. Hisz' többnyire kiváló jötevdőiről volt szó, meg aztán azoknak a jómódú családoknak a fiai olykor lelkiekben talán nagyon is szegények voltak. Erőt kellett vennie a szívéen, mely kezdettől fogva örökre a szegény senkifiaié volt. A gyakorlat szembeállította elvével. Bele kellett tehát törődnie, s vállalnia kellett a következményeket. Ilyen következmények miatt siránkozik a köv. esti-szóban is. Később intézményesen oldotta meg a kényes kérdést. 1872-ben vállalta, helyesebben vállalnia kellett a valsalicei kollégium vezetését. Így parancsolta az új érsek, Gastaldi Lőrinc, hogy megmentse ezt az egyházi intézményt a teljes csódtól, s megóvja jószándékú, bár balkezes egyházi férfiak tekintélyét. Don Bosco kiváló papját, Dalmazzo bölcsészdoktori állította a

kollégium élére. Ez aztán hamarosan újból benépesítette az intézetet, megjavította abban az erkölcsi légkört, visszavarázsolta oda az áhitat illatát, és sok értékes papnövéndéket nevelt ez érseki szeminárium számára. Don Bosco idővel megvásárolta az egész ingatlant. Így aztán 1887-ben újabb épületszárnyal nagyobbította meg az egykori nemesi kollégiumot, s odahelyezte át a Szalézi Társaság kisszemináriumát a gimnázium felsőbb osztályait ill. a tanítóképzőt végező kispapjaival. Az a cél lebegett szeme előtt, hogy buzgó papokat és tanítókat neveljen a pogánymiszsiók szolgálatára. Méltán íratta tehát a bejárat homlokára: Külföldi Missziók Szemináriuma. Don Boscónak végső akarata volt, hogy ott temessék majd el, hogy így őrtállhasson a donboscoói lelkület kapujánál. (A fordító.)

* * *

Valamire figyelmeztetnem kell benneteket. Ha haza írtok, ne írjatok hazugságokat, hanem úgy írjátok meg a dolgokat, ahogy vannak. Bár tetszés szerinti mennyiségben kapjátok a kenyeret, s bár sajnos mindenütt találni elszórva dirib-darab kenyeret, sőt fél zsömle-cipókat is, mégis akad olyan, aki azt meri írni, hogy itt éhkoppon vannak a fiúk. Akad olyan, aki nem tanult, s azért nem is ment át a vizsgán, s mégis azt meri írni a szüleinek, hogy igazságtalanságokat követtek el vele szemben, s hogy tanítói s felügyelői rosszul bánnak vele. Egyesek, akik megúnták a fegyelmet, s akik csak henyélni szeretnek meg enni és inni, mindenre kifogást találnak, és semmi sem elégíti ki őket. Ugyan miért tesztek így, kedves fiaim? Miért mondtok az igazsággal ellentétes dolgokat? Ha zavaros a szemetek, s mindent rossz színben lát, mit tehetünk mi arról? Én nem állok oda a ház védőjéül, mert a háznak nincs szükségére védőre, s mert száz és száz fiú nagyon is boldog, hogy velünk lehet, hogy Don Boscóval lehet! Különben is ha valaki nem érzi itt jól magát, tudja meg, hogy mi senkit sem fogunk kötéllal. Aki nincs megelégedve a közös asztallal, az írja meg a szüleinek, hogy rendeljenek neki külön ellátást, vagy pedig jöjjenek érte, s vigyék haza. Ebben semmi rossz sincsen. Tegyenek, ahogy jobbnak látják. Maradjanak, menjenek: azonban mindenkor egyenes úton járjanak.

Ma este azonban nemcsak a zúgolódókhöz beszélek, hanem azokhoz is, akik ha szóval nem is, tetteikkel azonban világosan kifejezik, hogy az Oratórium nem nekik való hely. Hallgassatok csak meg! Egy közmondás szerint: Addig jár a vödör a kútra, míg ott nem hagyja az abroncsait. Vannak olyan fiúk, akik suba alatt igyekeznek hamis ügyeiket szépen elintézni. Itt is, ott is megbújnak, csak hogy az előadást vagy a közös tanulást elkerüljék; mindent összelopkodnak, amit társaik a bőröndjükben hagytak; bizonyos

beszédeket folytatnak, amilyenek keresztény ifjakhoz egyáltalán nem illenek; s még hozzá nyugodtan élnek, mondván: Senki sem látott bennünket. Vigyázzanak az ilyenek, hogy ha egy előljáró sem venné őket észre, a mindenható Isten látta, és szigorú számadásra vonja őket egykor. De aztán igaz-e az, hogy az előljárók semmit sem láttak? Legyenek nyugodtak, hogy először, vagy másodszor elintézhetik piszkos ügyeiket suba alatt, de nem tovább. Nagyon sok szem van itt az Oratóriumban, hogy ne lássunk, meg aztán az ördög megcsinálja ugyan a fazekat, de nem csinál rá fődőt. Azérthát ezek is térjenek észre, mert még idejében vannak. Tettekkel bizonyítsák be, hogy szívesen vannak az Oratóriumban. Különben azt kell nekik mondanom, hogy kint tágasabb.

Épezért ezek is, azok is, ezentúl nagyobb őszinteséggel járjanak el! Én feltárom a szívem mindnyájatok előtt. Ha olyasvalamit észlelek, ami nem tetszik, azt azonnal nyilvánosságra hozom. Ha valami figyelmeztetést kell adnom nektek, azt haladék nélkül meg is adom, vagy nyilvánosan vagy négy szemközt. Semmiből sem csinállok előttetek titkot. Ami a szívemben, az a nyelvemen. Ti is így tegyetek, kedves gyermekeim! Ha valami nincsen tetszéstekre, szóljatok nekem. Összeegyeztetjük majd az érdekeket, a lehető legjobban. Ha pedig eltoltátok a kapanyelet, súgjátok meg nekem, mielőtt még más megtudja, majd szépen megfejljük a dolgot. Ha ti rám hallgattok, és így tesztek, tudjátok-e, mi történik akkor? Az történik, hogy amíg az Oratóriumban maradtok, boldogok lesztek, mikor pedig visszatértek szülőföldetekre, fölemelt fővel távoztok, s kölcsönösen szép emléket őrzünk majd egymásról, s mindig jóbarátok maradunk.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, VII. k. 503—505 l.)

TANÁCSOK ÉS PÉLDAK AZOK SZÁMÁRA, AKIK AZ IFJÚSÁGHÓZ SZÓLNAK, VAGY NEKIK ÍRNAK

Hogyan kívánja, hogy alkalmazzák az Általános Irányelvek 7. pontját, ahol azt mondja: ... „beszédei rövid példákat, életszabályokat, eseményeket, stb. tartalmazzanak.”

Egy kis szónoklástán.

Szentbeszédeivel óriási sikereket ért el a falusi nép és a gyermekek között. Külön módszert követett az egyszerű, tanulatlan nép oktatásában és az érzelmeire való hatásban. Don Bosco maga beszélt el egy alkalommal papjainak okulására: — „Valóban csodálatos élmény volt, s magam szemében még csodálatosabbnak tűnt fel annál is inkább, mert a többnyire mohósággal hallgatott szentbeszédeimben nem igen szoktam új és gondosan előkészített dolgokkal kifutni. Olyan kérdésekről szoktam beszélni, amelyeket kevésbé művelt pap is jobban tud nálam. Ezekben a beszédeimben jöttem rá arra, hogy a nép tetszésének a megnyerésére s lelki hasznára, nem szükségesek magasztos, rendkívüli s ritka dolgok. A nép széükszerűen érteni akar. Meg akarja érteni, amit a pap mond. Ha megérti boldog, ha nem érti, ráún. Hosszas gyakorlatból annyi elmondott szentbeszédemben tanultam meg prédikálni. Azt hiszem, ha a szónoklástánnal foglalkozó összes kézikönyveket át tanulmányoztam volna, és a híres egyházi szónokok összes remekműveit elolvastam volna, akkor sem tudtam volna annyi jót tenni a szegény nép javára. Sehogysem veszi be az egyszerűbb népgyomra a beszéd sokszoros felosztását. A sok **most kezdem, most folytatom, most pedig befejezem** csak úntatja. Ellenben meg kell magyaráznuink, a legapróbb részletekig és körülményekig fel kell boncolnunk azt az eseményt, melyből valamely erkölcsi tanulságot akarunk leszűrni. Ám elsősorban és mindenekelőtt — ezt százszor, ezerszer elmondom — a népnek értenie kell, vagyis mindaz, amit neki mondunk, kell hogy meg ne haladjon az ő értelmi színvonalát. Épezért semmi olyat nem szabad szőnyegre dobni, ami nehézségeket támaszt, és homályt szül. Olykor egészen újmenti dolgokat monddunk, de ha szépen felaprózzuk, végeredményben azok erős benyomást tesznek a lélekre. Sokszor rendszer és kiszámított szónikiszabályok nélkül vetettem magam bele a beszédbe. Csak arra vigyáztam, hogy megértsenek, aztán iparkodtam kissé kiszínezni azokat a részleteket, melyekről feltételeztem, hogy tetszésére lesz-

nek a hallgatóságnak. Ennek tulajdonítom, hogy gyakran beláthatatlan tömegek tetszéssel vették körül szószékemet. Nem jöttek volna, ha nagyon kicirkalmazott beszédeket készítettem volna, **bekezdéssel, bevezetéssel, első és második résszel**, ha azt kellett volna tőlem hallaniok, hogy **az első pontban azt akarom bizonyítani, a második pontban pedig annak a bizonyítására fogok áttérni**, stb. Ezek a fogások nagyon iskolások, s a nép nem érti meg.

Előkészületképen s hogy bizonyos rendet biztosítsunk a beszéd számára, első és legfontosabb alapnak tekintem a tárgy helyes meghatározását. Ha ez megvan, akkor a vázlatnak magától kell jönnie, természetesen. Ha a vázlattal szép rendben elkészültünk, akkor nagyjából minden megvan. A szavak szépen folynak, s megadják a gondolatnak a ráillő köntöst. Bevezetésül szolgálhat bármely körülmény: az idő, a hely, az alkalom. Igen számottevő szolgálatot tehetnek a hasonlatok, a példabeszédek, sőt még a mesék és állatmesék is. Ezekkel annyira meg lehet egy-egy igazságot rögzíteni a lelkekben, hogy az ki nem mosódik onnan soha az életben. Ma is emlékszem még, milyen hatást keltett egy beszédem, amelybe azt szándékoztam megmagyarázni, hogy **Isten mindent jól cselekedett**, vagyis azt, hogy Isten rendezett el mindent, úgy ahogy most van, s továbbá hogy a teremtmények egésze csodálatos rendről tanuskodik, s hogy minden az ember javát szolgálja. Arra buzdítottam hallgatóságomat, hogy mindent, ami vele történik, úgy fogadjon, mintha az közvetlenül Isten kezéből származna. A következő példabeszédet mondtam el nekik: — Egyszer egy vándor, a hosszú gyaloglásban kifáradva, megpihent kissé egy hatalmas tölgy árnyékában. Ide-oda tekintgetve, így beszélt magában: — Ki tudja, miért adott az Úr ilyen terebélyes és magas fáknak, mint amilyen a tölgy is, ilyen apró gyümölcsöt, mint amilyen a makk? Ott nyujtózkodik lám egy tők-növény. Olyan csúnya s hitvány, hogy még maga magát sem tudja fenntartani. Ugyan miért adott neki Isten olyan hatalmas gyümölcsöt? Milyen szép látványt nyujtanának azok a hatalmas tökök, ha onnan a tölgy ágairól csüngenének alá, s ha a tölgy összes ágain száz és száz tököi látnánk csüngeni! Ezekben az eszmélődésekben aztán szépen el is aludt. Közben egy lány szélfuvalomra egy makk leszakad az ágról, pontosan a vándor orrára esik, s hirtelen felkölti őt álmából. — Ó, Uram, — kiáltotta a vándor talpra ugorva, s erősen fájó orrát tapogatva, — nagyon jól tetted, hogy ilyen magas fáknak ilyen apró gyümölcsöt adtál. Ha olyan magasból történetesen egy tők esett volna reám, szétzúzta volna a fejem, s már a másvilágon volnék!

Más alkalommal azt akartam a fejébe verni hallgatóságomnak, mily nagy oktalanság a gőg, a hiúság. Ugyan mit tegyek? Ha a

Szentírásnak és a Szentatyáknak idevágó összes szövegeit felsoroltam volna, a fiúk rám se hederítenek. Rám únnak, s a tanítást hamarosan elfelejtik. Elmeséltem hát nekik igen részletesen és magam kitalálta körülmények felhozásával alaposan kiszínezve Ezópusnak azt a meséjét, ahol a görög mesemondó elmondja, hogy egy béka olyan nagyra akart nőni, mint egy ökör, ám annyira felfuvalkodott, hogy végre is széthasadt. Az eseményt a **Valentino** közelében játszottam le, ezer változatos, egészen furcsa körülmény között. Hogy pedig némely erkölcsi szempontot jobban kidomborítsak, sok párbeszédet mondtam el a mesebeli és egyéb békák között. A hatást egészen kivételesnek találtam. Pedig van-e ennél a mesénél útszélibb elbeszélés?

Igy beszélt Don Bosco. Pedig ő nem szokott hasból beszélni, mint ahogy valaki szeretné föltételezni róla azért, hogy a maga restségét kendőzze. Beszédeinek az anyagát a szent tudományokból merítette, melyekkel gazdagon megrakodott tanulmányi éveiben. Sohasem tévesztette azonban szem elől a gondolkodás rendjét és a szónoki szabályokat. Ez tűnik ki igen sok, írásban is reánk maradt szentbeszédéből.

(*Memorie Biografiche di D. G. Bosco*, II. k. 229—231 l.)

A majmokról vett példázat.

Egyik vasárnap délelőtt az evangéliumi magyarázat kapcsán a botránnyról beszélt. Azérthát délután, játékidőben, mikor sok-sok fiú vette körül, s ezek között többen a helybeli plebániához tartoztak, megkérdezte őket, mit is mondott a délelőtti szentbeszédben. Felszólítja az egyiket, s ez nem válaszol neki. Egy másikat vesz elő, de ez is zavarban van. Egy harmadikhoz, egy negyedikhez, egy ötödikhez fordul. Valamennyien a homlokukat vakarják, de kielégítő választ nem tudnak adni. — Szegény fejem! — kiált fel Don Bosco, — vagy én németül beszéltem, vagy pedig ti aludtatok. Végre előugrik egy kisfiú, s harsányan jelentkezik: — Én, én emlékszem! — Ugyan mire emlékszel? — Emlékszem a majmokról szóló példázatra.

Don Bosco elbeszélése, hasonlat formájában a következő volt.

Egy kereskedő országról országra járt. Kucséber-kosárban a hátán különféle árucikkeket vitt, s kínálta boldognak-boldogtalanak. Egyszer rászállott az est homálya, mielőtt egy bizonyos városba beért. Nyár volt. Az égen sápadtan világított a hold. A hosszú útban kifáradt kereskedő úgy határozott, hogy csak úgy a földön tölti az éjszakát egy hatalmas fa tövében. Hogy pedig az éjszakai harmattól a fejét megvédje, felnyitja a kosarát, kivesz be-

lőle egy fehér sapkát, melyből jó kis késlettel rendelkezett, fejébe nyomja a sapkát, s elszunnyad. Az az ország a majmok hazája volt. A nagy fának az ágain fűrtökben csüngtek a majmok. A majmok, látva a mi emberünket, sapka a fején, ösztönüket követve, utánozni akarják. Mit tesznek hát? Egyikük szép lassan lekúszik a fáról, kutatni kezd a kereskedő kosarában, kihúz abból egy sapkát, ráilleszti a fejére, aztán ismét felszökdel a fára. Akkor egyik a másik után valamennyien ugyanezt teszik, s nem áll meg a játék, míg egy sapka marad a kosárban. A kereskedő édesen aludt. A majmok is mint afféle kényes kisasszonykák, először életükben, sapka a fejükben aludtak. Lassan pitymallott is. A mi kereskedőnk is felébredt, s feltápászkodott, hogy folytassa az útját. Mekkora nem volt azonban a meglepődése és bánata, mikor észrevette, hogy valaki egész sapkakészletét elcsente! — Szegény fejem — kiáltozta — rablók jártak itt. Tönkrementem. Mikor azonban jobban szemügyrevette a terepet, s alaposabban átgondolta a helyzetet, megnyugtatta magát: — Ha rablók jártak volna itt, akkor mindent elvittek volna, s nemcsak a sapkákat. Abban a pillanatban felnézett az égre, s látja ám, hogy a majmok mind sapkában díszelnek. Ah! megvannak a tolvajok! — kiáltja ösztönszerűen. Tüstént hozzá is lát a megfélemlítésükhöz. Köveket hajigál feléjük, hogy rászorítsa őket portékájának visszaadására. A majmok azonban ágról-ágra ugrálva, nem akarták a felhívást tudomásul venni. Néhány órai hiába való vesződség után, a póruljárt kereskedő azt sem tudta már, mit csinál. Elkeseredésében a haját tépte, majd dühösen földhöz vágta a sapkát, mely még mindig a fején volt. A majmok ugyanazt teszik. Egy szempillantás alatt sapka-eső hull alá a fáról a megszorodott kereskedő vigasztalására.

Don Bosco levonta a mese tanulságát: — A fiúk gyakran többekévesbbé úgy tesznek, mint a majmok. Ha azt látják, hogy valaki jól cselekszik, ők is hasonlóképen cselekszenek; ha pedig rosszul cselekszik, ők annál hamarabb követik. Ezért szükséges épületes példát állítani szemük elé, s ezer mérföldnyire távoltartani őket a botrányoktól.

Mikor aztán azt látta, hogy oly sok tanítás között, amit nekik szentbeszédben mondott, alig-alig emlékeznek néhány eseményre, Don Bosco nagy gondot fordított arra, hogy beszédeit gyakori példákkal és hasonlatokkal szője át, hogy így bővebb táplálékot nyújtva képzeletüknek, utat nyisson magának az értelem megvilágosítására, az akarat megindítására. Igyekezetét szép siker koronázta.

Valóban a lélek üdvösségének oly erős átérzésével szokott beszélni, hogy egyszer maga is a könnyekig megindult, s valóság-

gal felzokogott. Mikor leszállt a szószékről, alázatos, szinte megalázott hangon megjegyezte Savio Aszkánusz kispapnak: — Nem tudtam érzelmeimet visszafojtani. — Ám a meghatott hallgatókban kifejezhetetlen hatást váltott ki.

(Memorie Biografiche di D. Bosco, IV. k. 115—117 l.)

Aki nem akar égni...

Közel volt a Húsvét. Egy hétköznap este Don Bosco böjti beszédében azt a tárgyat taglalta: **Kerüljük a bűnös alkalmakat, kerüljük a veszedelmeket.** Beszédének egyik pontján így szólt: — Aki nem akar égni, az maradjon távol a tüztől. — Lám, abban a pillanatban kigyulladt egy pár doboz gyufa, melyet egy kerti munkásifjú a zsebében tartott, s hazavinni szándékozott. Gyorsan nagy füst gomolygott fel, és sorozatos pattogás volt hallható. Mindenki figyelme oda összpontosult. Soha még erkölcsi tanítást nem követett s nem bizonyított még ilyen gyors példa. Mindenki jót nevetett, s igazat adott a szónoknak. Ez is jót nevetett. Igaz, hogy az ő nevetését csak látták, de sohasem hallották.

(Memorie Biografiche di D. G. Bosco, IV. k. 384—385 l.)

Kéziratok javítása.

Kedves Don Lemoyne!

Munkád szépen halad. Szóvá kell azonban tennem az illendőséget és a célt. Ezt szemelőtt tartva: 1. Törölnöd vagy legalább erősen tompítanod kell a költői szárnyalásokat. Azért a pusztán leíró jellegű részleteket ki kell küszöbölnöd. — 2. Gondold meg, **hogy történelmi prózában írsz. Azért az erkölcsi tanulást mintegy bele kell dagasztanod az elbeszélésbe, s nem szabad azt különválasztva feltálnod.** — 3. Amint látni fogod a politikai eseményekkel kapcsolatban, több részlet nem időszerű, így például: a jezsuiták kiűzése Genovából. — 4. Ezekután a **Mornese c.** fejezetet meg kell rövidítened. Bevezetés formájában add elő az eseményeket, ismertesd a helységeket, a történetet, annak jellegét, a **Casalis** lexikonjában található adatok alapján. Aztán utalj azokra a forrásokra, ahonnan a felhasznált adatokat merítetted. Csak aztán térj át magára az elbeszélésre. — 5. Egy pár megjegyzést tettem még, és ceruzával aláhúztam néhány szót. Figyeld majd meg a szavak értelmét és összefüggését. Most két füzetet küldök vissza. A másik kettőt azonnal küldöm, mihelyt elolvastam. Remélem, rövidesen. Ez az első munkád, némi türelemre van tehát szükség. Nem így, lesz már a továbbiakban, ha néhány füzetet átigazítottál, és alaposan megfigyeltél.

Csak bátran előre! Bizalmunk az Úrban! Isten áldjon meg téged és fáradalmaidat! Vagyok

Torino, 1869. november 3-án

Jézus Krisztusban szeretettel
Bosco János áldozópap.

(Memorie Biografiche di D. G. Bosco, IX. k. 740 l.)

Évvégi búcsúszó az 1865-ös ünnepélyes jutalomosztáskor.

A nagyszünidőbe induló növendékeit Don Bosco így buzdította: — „Csak mondjátok el bátran Szt. Pállal: **Non erubesco evangelium.** Nem szégyenlem az evangéliumot. Férfiak legyetek és nem szélkakasok! **Esto vir!** Felemelt fővel, kemény lépésekkel járjatok az Úr szolgálatában, a családban és a családon kívül, a templomban és az utcán! Mi is az emberi félelem? Kéregpapírból készült szörnyeteg, mely nem harap. Mik is a gonoszok kihívó szavai? Szappanbuborékok, melyek pillanatok alatt elpukkannak. Ne törődjünk az ellenféllel s gúnyolódásaival! A gonoszok bátorságát a többiek félelme szüli. Legyetek bátrak, s meglátjátok majd, mint húzzák be csigaszarvukat. Jópéldáttal legyetek mindenkinek épülésére! Így az egész közösség elismerését s megbecsülését megnyeritek. Annál inkább, mert diákok vagytok.

Egy kis parasztfiú, akinek hite van, s aki földhöztapadt kis kunyhójában a keresztet csókolgatja, egészen elbűvöl. Ám egy tanár, egy katonatiszt, egy tisztviselő, egy diákember, aki esti harangszóra családjával együtt elimádkozza az **Úrangyalát** és a **halottakért való imát**, az ilyen, mondom, tiszteletet parancsol nekem, és tűzbe visz magával.

Legyetek hát becsületére magatoknak és az Oratóriumnak! Szórakozás, az csak legyen bőven, de a tanulásnak és az áhitatgyakorlatnak sem szabad, elmaradnia. Van eszetek! Mindenkor jóra használjátok! Ussétek le a szarvát bizonyos becstelen diákoknak, akikkel netalán községtekben találkoztok, akik más intézetektől térnek vissza. Jegyezzétek meg, hogy tudományos ismeret lelkiismeret nélkül csak vesztét okozza a léleknek. Egyszóval azon legyetek, hogy a nép mikor azt látja majd, hogy emberi félelmet nem ismertek, ellenben hűségesen álltok az Úr és az Egyház törvényei mellett, s megkérdezi, kik vagytok, csodálkozására azt a választ kapja:

— Ez Don Bosco fia!

(Memorie Biografiche di D. G. Bosco, VIII. k. 155—166. l.)

TARTALOMJEGYZÉK

Don Bosco megelőző nevelési módszeréről.

A fordító előszava	— — — — —	5
Életrajzi adatok	— — — — —	8
Bevezetés a nevelési módszerhez	— — — — —	17
Figyelmeztetés	— — — — —	33

ELSŐ RÉSZ

Irányelvek.

1. Megelőző rendszer az ifjúság nevelésében	— — — — —	35
2. Párbeszéd Rattazzi Orbán miniszterrel	— — — — —	
3. Bodrato mester	— — — — —	46
4. Az ifjú Colle Alajos életrajzából	— — — — —	48
5. Az első álom	— — — — —	54
6. Jegyzet az álomhoz	— — — — —	56

MÁSODIK RÉSZ

Gyakorlati alkalmazások.

1. Találkozás Garelli Bertalannal	— — — — —	60
2. Találkozás Cagliariero Jánossal	— — — — —	62
3. Találkozás Savio Domonkossal	— — — — —	65
4. Jegyzet a Savio Domonkossal való találkozáshoz	— — — — —	67

Nevelési módszer a gyakorlatban

5. Római levél	— — — — —	68
----------------	-----------	----

A rendszer gyakorlati hatását szemléltető példák

6. Javítosok között a „Generalá”-ban	— — — — —	78
7. Rómában, a Piazza del Popoló-n	— — — — —	83
8. Rómában, a Szent Mihály fiúnevelő otthonban	— — — — —	84
9. Rómában, valahol a Tiberisen túl	— — — — —	87
10. Nyilatkozatok	— — — — —	88
11. Hazatérés az akolba	— — — — —	89

Utasítások a fegyelmezéshez és tanításhoz

12. Hogyan figyelmeztessünk?	— — — — —	91
13. Az osztálytanítókhoz	— — — — —	95
14. Megkülönböztetés a tanító és a felügyelő kötelességei között	— — — — —	96
15. Egy konferenciabeszéd	— — — — —	97
16. Conestabile gróffal történt kis esemény	— — — — —	99
17. A verésről	— — — — —	100

Az esti-szó

18. Miben is áll az esti-szó?	— — — — —	101
19—20. Néhány példa	— — — — —	102

Tanácsok és példák azok számára, akik az ifjúsághoz szólnak, vagy neki írnak

21. Egy kis szónoklástan	— — — — —	107
22. A majmokról vett példázat	— — — — —	109
23. Aki nem akar égni...	— — — — —	111
24. Kéziratok javítása	— — — — —	111
25. Az évvégi búcsúszó	— — — — —	112

